

**РУСТАМ
ХУДОЙҚУЛ**

БИР ЖИНОЯТ ТАРИХИ

Суд залидан ҳикоялар

Тошкент
“Адолат”
2017

УЎК: 821.512.133-312.4:343.139

КБК: 84(5Ў)6

Х-87

Х-87 Худойқул, Рустам.

Бир жиноят тарихи [Суд залидан ҳикоялар]. — Тошкент:
“Адолат”, 2017. — 160 б.

ISBN 978-9943-5136-1-7

УЎК: 821.512.133-312.4:343.139

КБК: 84(5Ў)6

Жиноятнинг тури кўп, унинг сабаб ва илдилари битта! У ҳам бўлса, балон нафсдир. Унинг бошлаб борар манзили — жаҳолат ботқоғи.

Жиноятга қонуний жазо муқаррар, албатта. Аммо, афсуски, ҳар бир жиний ишнинг беайб қурбонлари бор. Балки, улар сизу бизнинг лоқайдлигимиз қурбонларидир. Шунинг учун ҳам суд залидан ҳикоя қилинган воқеалар баёни орқали муаллиф барчамизни уйғоқ қалб билан огоҳ бўлишга ундамоқда.

ISBN 978-9943-5136-1-7

© Р. Худойқул, 2017 й.

© Ўзбекистон Республикаси
Адлия вазирлиги ҳузуридаги
“Адолат” нашриёти, 2017 й.

Истиқлол фидойиси, мардлар маскани —
Ачамайли қишлоғининг асл фарзанди отам
Холбой оқсоқол Бўри ўғли ва борига шукур
қилиб яшаган муҳтарама онам Саломат биби
Эргаш охун қизининг ўчмас хотирасига ушбу
китобимни ҳурмат ва эҳтиром
ила бағишладим.

“РАҲМ ҚИЛИНГ, ОНАЖОН!..”

Хукм ўқилди. Темир панжара ортидаги ёшгина, навниҳол аёл итоаткорлик билан кишанга қўлини тутди. Эндигина 21 ёшни қаршилаётган бу жувон узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилган бўлса-да, унга суд залида ўтирганлар ачинмадилар. Бегуноҳ фарзандининг жонига қасд қилган онага қонун адолатли жазо чорасини қўллаган эди...

Шармандага шаҳар кенг

Катта оиланинг ўнинчи фарзанди бўлиб дунёга келган Шохсанам кенжатоё бўлганлиги учунми, ҳарқалай болалигидан эрка бўлиб вояга етди. У мактабни тамомлаши билан шаҳардаги коллежга ўқишга киришни баҳона қилиб, опаси Шарофатникига бутунлай кўчиб бориб олди. Ота-она фарзандининг кундан-кунга кўпайиб бораётган “хурмача қилиқлар”идан қутулганидан, қизгина эса, “бошвоғи ўзига теккани”дан хурсанд бўлишди.

Бошда яхши ўқиб юрган Шохсанамнинг бора-бора мўрт иродаси панд берди. У ўзига ўхшаган қаланғи-қасанғиларнинг даврасига қўшилиб олдигина эмас, “малика”сига ҳам айланди. Ҳамтовоқлари уни энди “Шоҳина” деб чақирадиган бўлишди. Шоҳина аввал поччасининг чўнтагига, кейин кўнглига ҳам қўл солиб қўрди. Бўш-баёв кўринган Дилмурод маккоранинг тузоғига илиниш у ёқда турсин, ғоят самимият билан қайинбекасини хатарли йўлдан қайтармоқчи ҳам бўлди. Кўзлаган мақсадига эришолмагач, сирини ошкор бўлишидан қўрққан Шохсанам поччасига туҳмат қилишдан ҳам тоймади. Эртаю-кеч бозордан бери келмайдиган Шарофат сингласининг га-

пига “лаққа” тушиб, эрини бузуқликда айблади. Опа-сингилга бас келолмаслигига ақли етган боёқиш куёв уйдан чиқиб кетишга мажбур бўлди. “Эртами-кечми, синглингни ким эканлигини, янглишганингни билиб оласан, онаси, — деди Дилмурод дарвозахонага етганида хотинига, — ўшанда қайтиб келаман, мени тушунган кунинг бирга, бахтли яшаймиз”. “Қайтиб бу уйга оёғингизни босмайсиз, — 15 йиллик турмуши давомида биринчи марта эрининг кўзига тик қараб, дўқ-пўписа қилди йиғламоқдан бери бўлиб уй бекаси, — уч боламни ўзим боқиб оламан”... Нима бўлганда ҳам, тинч-тотув яшаб келаётган оила барбод бўлган эди.

Бўлиб ўтган нохуш воқеадан сўнг балки, бошқа одам бўлса ўзини ўнглаб олармиди?! Ким киму аммо Шоҳсанамдан буни кутиб бўлмасди. Ҳатто туғишган опасининг аҳволи бундан кейин қандай кечиши уни заррача ўйлантиргани йўқ. Залолат ботқоғига ботиш ҳам шунчалик бўладими, дерсиз? Халқимизда “Балиқ бошидан сасийди” деган нақл топиб айтилган. Оилада тарбия берадиганларнинг ўзи тарбияга муҳтож бўлгандан кейин фарзандлардан нимани ҳам кутиш мумкин?! Йўқса, Шарофатнинг уйидаги машмашалардан хабари бор ота-она ўзини четга олиб, “томошабин” бўлиб турармиди? Аксинча йўл тутишганда, балки, кейинчалик юз бериши мумкин бўлган кўз кўриб, қулоқ эшитмаган қабохатнинг олди олинган, бир норасида гўдакнинг умри сақлаб қолинган бўлармиди?.. Биз қанчалик тахмин қилмайлик, ҳаёт ўз йўсинида давом этавераркан. Вақти келиб, ҳар ким эканини ўраркан...

Пул “ишқи”га тушган Шарофат синглисининг қорни кундан-кунга қапайиб бораётганлигини ҳам сезмай қолди. Пинҳона ишқий саргузаштлар давом этиши оқибатида орадан кўп ўтмай, Шоҳсанам фарзанд кўрди. Унга Муштарий деб исм қўйишди.

Шарофатнинг кўр кўзлари “ярқ” этиб очилди, қаттиқ адашганини англаб етди. Шу куниеқ у акасиникида яшаётган эридан кечирим сўраб, оиласига қайтишга кўндирди. Сири фош бўлган Шоҳсанам опасиникига боришга юзи чидамай, туғуруқхонадан чиқиб, қўлида бола билан ота уйига кириб борди. Ота-онаси ноқонуний туғилган гўдакнинг ҳақиқий отаси ким эканлигини қизидан сўраб-суриштириб, билиб олишган бўлса-да, бундай

шармандаликка чора кўрмай, ёпиғлиқ қозон ёпиғлиғича қолиши керак, деган хулосага келишди. Оила аъзолари эндигина дунёга келган Муштарийни ҳам ўз ёлғонлари гирдобига тортдилар. Аллакимнинг қўққисдан хаёлига келган оти бору, ўзи йўқ номаълум кимса — Маҳмуд кейинчалик унинг тошмехр отасига айланди ва “туғилганлик тўғрисидаги гувоҳнома”га ҳам қайд этиб қўйилди.

Шоҳсанамнинг ота-онаси ҳам, унинг тўққиз нафар опа-акалари ҳам жигарбандлари ҳаётида бўлиб ўтган нохуш воқеаларга ўз вақтида эътибор бермадилар. Сир сақлаш баҳонасида ҳеч ким бу ҳақда “чурқ” этмади.

Шоҳсанам биров унинг мушугини “пишт” демаётганлигини кўриб, аввалига ҳайрон бўлди, кейин қайсидир маънода ҳақ эканман, деган хулосага келди. Қандай бўлмасин, ота уйдан тезроқ кетишга ошиқди.

Муштарий беш ойлик бўлганида Шоҳсанам тасодифан собирободлик Шокирбек билан танишиб қолди. Улар кейинчалик никоҳдан ўтиб, яшай бошлаган бўлса-да, куёвнинг режалари мутлақо бошқа эди. Кўпни кўрган бу йигит қадди-басти келишган навниҳол жувонга вақтинчалик эрмак деб қаради. Орадан икки йил ўтар-ўтмас Шокирбек Россияда ишлайман, деб шу кетганича қорасини кўрсатмади.

“Оғирнинг устидан, энгилнинг остидан ўтиш”га ўрганиб қолган Шоҳсанам эса, эрини кутиб ўтиришга сабри чидамай, отасиникига қайтиб келди. Умида бирор кун ишламаганлиги учун у болалар боғчаси тарбиячилигини ҳам ёлчитмади. Тез орада ишдан бўшаб кетди. Аёлнинг кўнгли ҳали ҳам шоҳона яшаш, ўйинкулгуни тусар, шуларни ўйласа, юраги орзиқиб кетарди. Буларнинг ҳаммасига эса, битта инсон — қизи Муштарий ҳалақит берарди. Нимагадир у бошига тушган кўргиликларга ўзини эмас, мана шу норасида гўдак айбдор деб билар ва ундан қандай қилиб бўлмасин қутулиш чорасини изларди. Лекин қандай қилиб?!

Кейин миясига даҳшатли бир фикр келди. Бу ўйдан сесканманглигига ўзи ҳам ҳайрон қолди.

Шу орада қиш ҳам тугаб, кўклам кириб келди. Шоҳсанам тоғаси билан бирга ишлайдиган Сабриддиннинг шарият никоҳи

билан бирга яшаш тўғрисидаги таклифига рози бўлди-ю, уч кишидан иборат янги оила Чирчиқ шаҳридаги даҳалардан биридаги кўп қаватли уйда яшай бошлади.

Қизалоқнинг қисмати

Орадан бир ой ўтгач, кунларнинг бирида Сабриддин ўғай қизининг “туғилганлик тўғрисидаги гувоҳнома”сидан отасининг исми Маҳмуд эканлигини ўқиб қолди.

— Мен илгариги турмуш ўртоғингни танирдим, унинг исми Шокирбек эди-ку! — деди у хотинига ўсмоқчилаб.

Эрининг қистови билан Шоҳсанам унга бор ҳақиқатни айтиб берган бўлса-да, лекин ўзини ёшлиги туфайли “хўрланган она” қиёфасида кўрсатишни қойилмақом қилди. Гарчи, Сабриддин аввал тўғриси айтмагани учун хотинини бироз қойган бўлса-да, болада айб йўқлигини тан олди. Эрини лақиллатгани билан аёлнинг кўнгли таскин топмади. “Бола бор экан, бир куни сирим очилиши аниқ, — ўйларди у. — Раҳмдиллигим бошимга етадиган бўлди, туғилган куниёқ уни ахлат қутисига ташлашим керак эди. Яна ким бу тасқарани кўрса, қизингиз сиздан ҳам чиройли экан, деб гижгижлаганига ўлайми?! Бекоргиналарни айтишибди. Ҳалитдан мен билан ҳусн талашадиган бу яшшамагурни боридан йўғи яхши.” Хуллас, Шоҳсанамнинг туққан фарзандига нисбатан нафрати кундан-кунга аланга олиб, кучайиб борарди.

Шу кундан бошлаб, қарийб икки ой давомида Шоҳсанамнинг ўй-хаёли қизи Муштарийни гумдон қилиш билан банд бўлди.

Ўша куни, чамаси кундуз соат 12.00 ларда унинг хушторларидан бири кўнғироқ қилиб, кўнғилхушлик қилишни таклиф этди. Гап нимада эканлигидан беҳабар бўлган Муштарий телевизор кўриб ўтирган жойида “мени ҳам олиб борасизми, ойижон?” деб сўради эркаланиб. Ваҳший онанинг фиғони фалакка чиқиб, додлаб юборди.

— Сенга у ерда пишириб қўйибдими, яшамагур! Оёғимга тушов бўлдинг-ку, ҳароми. Сени барибир бошингни ейман. Ҳозир сени мен ўзим бошқа жойга кузатиб қўяман. У ердан сени ҳеч ким тополмайди. Ҳеч қачон!

Ҳамма нарсани болаларча содда тушунадиган қизалоқ она-сининг сўнги айтган сўзларидан завққа тўлиб, қувончини ичига сиғдиролмай, қийқириб юборди.

— Вой, ойижон, бекинмачоқ ўйнаймизми?! — негадир унга бақрайиб қараб турган онасига суйкалди Муштарий. — Биринчи бўлиб мен яширинаман, фақат тез топиб олманг, хўпми, ойижон?

Бамисоли йиртқич ҳайвондек ўлжасига ташланган Шоҳсанам қизини даҳлизга судраб олиб чиққанида норасида гўдак ўз умрининг саноқли дақиқалари қолганлигини ҳали билмасди. У онасининг қўлидаги катта ошхона пичоғини кўрса ҳам, бунга заррача эътибор бермади.

Шоҳсанам қизини тезроқ саранжомлаш учун мўъжазгина хожатхонани танлаб хато қилмаганди. Она-бола у ерга киргач, эшик маҳкам бекитилганини кўрган Муштарий қандайдир инсоний сезги билан куни битганини пайқаб қолди. Қизалоқнинг қоп-қора мунчоқдай кўзларидан тирқираб ёш отилиб чиқди ва онасининг пичоқ ушлаган қўлларини жажжи кафтлари билан силаркан, “раҳм қилинг, онажон, мени ўлдирманг, мен яшашни истайман”, деб ёлборарди. Қонсираган ваҳший она эса, қизини шусиз ҳам тор хонанинги бурчагига қисиб, тик турган ҳолда бир қўли билан сочларидан чангаллаб, куч билан иягини кўтаришга мажбур қилди. Кейин иккинчи қўлидаги пичоқни бўйнига тортиб юборди...

Шоҳсанам нима қилиб қўйганини англаб, қўлидаги қонли пичоқни ўзининг кекирдагига олиб борди. Лекин сал ўтмай оғриқ зарбиданми ёки ортиқча уриниб, “чарчаган”иданми, ҳар қалай чалқанчасига йиқилди. Бироздан кейин хушига келганида, қизи қоп-қора қонга беланиб, бежон ётарди. Уни кўтариб, ётоқхонага олиб кирди. Кийимлари жиққа қон Муштарийнинг устига кўрпа ташлаб қўйди. Кейин тошойнага қараб, томоғининг кесилган жойини шошилмай латта билан боғлади-да, эшикни қулфлаб, қўшни уйда яшайдиган қариндоши Покизаникига чиқиб, бўлган воқеани имо-ишора билан тушунтирди.

Чирчиқ шаҳрини ларзага солган бу мудҳиш воқеа ҳуқуқ-тартибот идоралари томонидан ипидан-игнасигача жиддий текширилди. Охири, қизалоқнинг аччиқ қисмати ошкор бўлди.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент вилоят суди қотил она Шоҳсанам Исматовага нисбатан 12 йил муддатга озодликдан маҳрум этиш жазосини қўлади.

Сабоқ

Мазкур жиноят иши билан танишиш жараёнида Муштарийнинг суратига ҳам кўзим тушди-ю, ҳайратдан ёқа ушладим. Албатта, ёш болаларнинг ҳаммаси беғубор, чиройли, аммо бу қизалоқдаги жозиба, малоҳат, маъсумалик кишини шошириб қўядиган даражада эди. Унга бу исми бекорга қўйишмаган экан, дедим ўзимча. Ойдек юзига ярашган, дунёни гўё қорачиқларига сифирмоқчи бўлгандек катта-катта очилган қуралай кўзларида бир савол қотиб қолгандек. “Бунча гўзал бўлмаса бу дунё, унинг бағрида ўйнаб-кулиб яшагим келяпти”, деяётгандек туюлди менга. Баданимга чўғ босилгандек бўлди. Мана шу норасида гўдакнинг ўлимида биз — катталарнинг, жумладан, менинг ҳам айбим борлигини виждонан ҳис қилдим. Кўнглимдан эса, қуйидаги фикрлар ўтди: “Биз — катталар аллақачон андишанинг отини қўрқоқ қўйиб олганмиз, жон қизим. Баъзан мўмай пул дардида оқни оқ, қорани қора деёлмай қоламиз. Ўз вақтида айтилган бир оғиз сўз балки, сени омон сақлаб қолармиди? Аммо ана шу бир оғиз сўзни айтадиган, адашганни тўғри йўлга соладиган оқсоқоллар ҳам, қўни-қўшнилари ҳам “қани, охири нима бўларкин” қабилида сукут сақлашди. Бобонг билан бувингга сира ҳам осон тутмайман, аммо бу мудҳиш воқеанинг содир бўлишида уларни айбдорсизлар, деб баралла айтишга ҳаққимиз бор. Агтанг-аттанг, дейишдан бошқа нима ҳам қўлимиздан келарди. Бу гапларни айтишдан энди бирор наф борми?”. Менимча бор, сабоқ олишга ҳали ҳам кеч эмас.

ФАРАНГИЗНИНГ ФИРИБЛАРИ

Қабиҳ режа ибтидоси

Дунёда нима кўп — соддадил одамлар кўплигини анча эрта фаҳмлаган Фарангиз бундан ўз мақсадлари йўлида самарали фойдаланди. Кимнидир “ёғли” лавозимга жойлайман, кимнингдир болаларини олий ўқув юртига киритаман, кимнидир чет элга ишга юбораман” деб, фирибгарлик билан шуғулланиб юрган бу аёлнинг сирини очилиб, қишлоқда шармандаси чиққач, шаҳарга йўл олди.

Аввалига у танишлариникида яшаб юрди. Пули тамом бўлгач, олий ўқув юртида ўқитувчи бўлиб ишлайдиган ҳамқишлоғи Тош-назарни дараклаб, унинг ишхонасига ғарибона қиёфада кўзда ёш билан кириб келди.

Фарангизнинг қишлоқдаги “қилғилик”ларидан беҳабар бўлган Тошназар унга раҳми келиб, институтга ишга жойлаб қўйди. Ахир бу соддадил инсон аёлнинг “илмий иш қилиш учун ҳамма нарсадан кечиб, шаҳарга келгани”га чиппа-чин ишонганди-да! Бу лақмалиги кейинчалик бошига не-не мусибатлар солишини у бечора қаёқдан билсин эди...

Домланинг хонадонига яшай бошлаган Фарангиз секин-аста оиладаги мавқеини мустаҳкамлаб олишга киришди. Биринчи бўлиб хонадонга доимий рўйхатга ўтиб олди. Энди кенг йўлга чиқиб олган “муштипар аёл” кунлардан бирида хонадон эгаларига масалани кўндаланг қўйди.

— Икки хонали уй олиб қўйганларингиздан хабарим бор, — деди Фарангиз илтимосга ўхшамаган оҳангда. — Нарсаларим

тайёр, ўша ерга бориб яшайман. Сизларга халақит бермаслик учун шундай қилишга қарор қилдим.

Эр-хотин дабдурустан айтилган бу гаплардан олдинга бир оз довдираб қолишди.

— У жой ҳали таъмирланмаган, яшаб бўлмайди, — деди масалага нуқта қўйиш учун уй бекаси Ўктамой. — Катта ўғлимиз уйланса, чиқарамиз деб мўлжаллаб қўйганмиз. Бунинг устига бешинчи қават, лифти ҳам йўқ.

— Шоҳруҳ бу йил уйланмаса керак, келинойи?! — деди киноя билан Фарангиз. — Қўрқманг, унгача уйингизни бўшатиб бераман. Менинг бошимга ҳам уй битиб қолар.

Аёлларнинг ўзаро жанжаллашиб қолишини истамаган Тошназар вазиятни юмшатишга киришди:

— Фарангизхон, синглим, келинойингизни нотўғри тушунманг. У “бирга тураверайлик, ёлғиз қийналасиз”, демоқчи.

— “Йўқ” десаларингиз, майли, ижарага бирор жой топарман, — деди одамнинг раҳмини келтирадиган оҳангда Фарангиз.

Хуллас, вазият тақозоси билан эр-хотин Фарангизнинг таклифини қабул қилишди. Аслида янги уйга кўчиш маккора аёл томонидан ўйлаб пишитилган қабих режа ибтидоси эди, холос.

“Мени никоҳингизга оласиз!..”

Орадан уч ой ўтди. Фарангизнинг туғилган кунини нишонлаш зиёфатига ташриф буюрган Тошназар евротажмирдан чиқарилган ўз уйини таниёлмай қолди. Бирга яшаганларида битта нон кўтариб келмаган аёлнинг бу қадар катта сарф-харажатни бекорга қилмаганлигини у яхши биларди.

Фарангизнинг ота-онаси, дугоналари ташриф буюрган зиёфат бошдан-оёқ видеотасмага олинди. Тасвирчининг аёл киши эканлигини ҳисобга олмаганда, бунинг ажабланарли жойи йўқ эди, албатта. Зиёфат қиёмига етганда, Фарангиз сўз олиб, бир янгиликни эълон қилмоқчи эканини айтди.

— Тошназар акам отам қилмаган яхшиликларни қилганликларини бу ерда ўтирганларнинг ҳаммаси яхши билишади, — деди у кўзига ёш олиб. — Бугун — мен учун қувончли кунда эса, у киши шу уйни менга совға қилдилар.

Тошназар бу гаплар ҳазил ёки чинлигига тушунолмаётган гаранг бўлиб турганида, видеочи аёл унинг қулоғига пичирлаб, “Шунчаки, йўлига “ҳа” деб қўйинг, дугонамни шу бугун хафа қилманг. Душманлари эшитиб, бир куйиб ўлсин”, деди.

Тошназар ноилож бошини қимирлатди. Гуррос қарсақлар чалиниб, қадаҳлар уриштирилди. Ҳушёр ўтирган Нормурод ака бу гапга ўзининг кескин норозилигини билдирди.

— Бундай гапларни ҳазиллашиб ҳам гапириб бўлмайди, қизим, — деди отаси норози оҳангда. — Бировнинг мулки... — унинг гапи оғзида қолди.

— Сиз тушунмаганингиздан кейин жим ўтиринг, ота! — қичқирди Фарангиз. — Балки унга эрга тегмоқчидирман.

— Оғзингни ёп! — ўрнидан турди Нормурод ака, — Уятини еб қўйган оқпадар! Тилимни қичитма, бу одамни тинч қўй. Шу гапим эсингдан чиқмасин.

Ота чопонини кийиб, ранг-қути ўчган хотинига юзланди:

— Юр, кетдик! Борайлик-борайлик, дейсан, мана, оқибати. Бу қизинг одам бўлмайди!

Хотини бир сўз демай, эрига эргашди. Улар ҳеч кимнинг гапига қирмай, таксига ўтириб, темир йўл вокзалига кетишди.

Бўлиб ўтган машмашадан сўнг зиёфатнинг файзи қолмади. Тошназар, видеочи аёл билан уй соҳибасининг яна бир дугонасидан бошқа ҳамма тарқалди.

— Ота-онангизни бекорга хафа қилдингиз-да, — деди ширакайф Тошназар. — Бунақа ҳазилнинг ўрни эмасди, синглим.

— Мен ҳазиллашганим йўқ, — деди мутлақо жиддий қиёфада Фарангиз. — Ё мени никоҳингизга оласиз ёки шу уйни менга совға қиласиз.

— Яна ҳазилми? — сўради Тошназар. — Ҳазилкаш эканлигингизни билмаган эканман.

Шу дақиқада юз берган томоша ҳаммасидан ошиб тушди. Фарангиз, ўзини диванда ўтирган Тошназарнинг қучоғига отди. Иккаласи диванга йиқилди. Ҳарчанд уринмасин, Тошназар аёлни қучоғидан ҳадеганда қутулолмади. Фақат ўзига келгандагина, у бу ишларнинг ҳаммаси видеотасмага олинаётганини тушунди.

— Ярамас, бузуқи... мендан нима истайсан... — сўқинди Тошназар.

Фарангизнинг гапига кириб, хотинини бирга олиб келмаганига афсусланди. Эракк боши билан аламига чидай олмай йиғлади.

— Боя айтган икки шартнинг бирига кўнмасангиз, ҳозир телефон қилиб, хотинингизни чақиртираман, — деди беҳаёларча Фарангиз. — “Номусимга тегмоқчи бўлди”, дейман. — Далил-исботларим ҳам бор.

— Номус тўғрисида сен гапирма, ярамас, — жиғибийрон бўлиб гапирди Тошназар. — Ўқтамоё сендақа лўттибоз, шаллақиларга ишонмайди!

— Ишонади! Видеони кўрса, ишонади. Шу тасмани ишхонангизга олиб бориб кўрсатаман. Керак бўлса, ҳозироқ ректоратдан одам чақираман. Ҳақиқий башарангизни улар бир кўриб қўйишсин, — деб Фарангиз дугоналарига ишора қилиб, яна гувоҳларим ҳам бор, дегандай кўзини унга тик қилиб қадади.

— Бирибир хотиним ишонмайди, нодон, — деди энди ўзини анча босиб олган Тошназар.

— Ишонмаса ҳам, уйингиз бузилади, — яна кўзини лўқ қилди Фарангиз. — Ойимчангиз менга ўхшаб бахтсизлик нималигини бир кўрсин.

Хуллас, оиласи, ишхонадаги обрўсини ўйлаган Тошназар икки одам гувоҳлигида уйни совға қилганлиги тўғрисида тилхат ёзиб берди.

“Аттанг, кўнглимга келган иш бўлди...”

Ярим кечада уйига қайтган Тошназар бор гапни Ўқтамоёга айтиб берди. Оқила аёл “мол аччиғи — жон аччиғи” деганларидек, йиғлади-сиқтади, аммо эрининг шаънига тил теккизмади. Кейин у ўзини тутиб олиб, эрининг кўнглини кўтарди:

— Майли, бўлар иш бўпти, кўнглимга келган иш юз берди. Мен розиман. Ўғлингизни уйлантиришга ҳали бир-икки йил бор. Уй ҳам битар.

— Балки, инсофга келиб, уйнинг пулини берар? — деди Тошназар бўшашиб.

— Қутулганингизга шукур қилсангизчи, дадаси, — деди Ўктамой хўрсиниб. — Шу билан қорасини ўчирса ҳам, катта гап. Унга боққан бало ҳам бордир, ахир.

— Мен адолатга ишонаман, — қатъий гапирди эр. — Яратганинг ўзи ҳаммасини кўриб турибди. Мана кўрасан, ҳаммаси жойига тушиб кетади...

Орадан 6-7 ой ўтиб, қизининг фирибгарлик ишларидан хабар топган Нормурод ака зўравонлик билан эгаллаб олинган уйнинг пулини қўярда-қўймай Тошназар билан Ўктамойга ташлаб кетди. “Сабр таги — сариқ олгин” деганлари шу бўлса керак-да...

“Мени ким деб ўйлаяпсан?!”

Ўтган ишга саловат, деган ибратли гап бор. Жиноятлари учун бирор марта жазоланмаган Фарангиз бўш-баёв бир йигитга турмушга чиқиб, фарзандли бўлганидан кейин ҳам ёмонликни ташламади...

Бу сафар Фарангизнинг фирибгарлик “тўри”га Вакил Садриддинов илинди. Тасодифий учрашувни қаҳвахонада нишонлашни аёл киши таклиф қилганлиги учун Вакил йўқ, деёлмади. Сухбат орасида у пластик карточкасида 1 миллион 900 минг сўм пули борлигини айтиб қўйди. Ҳисоб-китоб вақтида карточка рақами ҳам маълум бўлди. Улар кўчага чиқишгач, Фарангиз совқотиб кетаётганини айтди. Йигит таомилга амал қилиб, дарров чарм куртқасини ечиб, аёлнинг елкасига ташлади. Фарангиз шу заҳотиёқ, эгасига сездирмасдан пластик карточкани олиб, сумкачасига жойлаб қўйди. Энди жиноят изини йўқотиш керак эди. У ҳожатхонага бориб келмоқчилигини айтиб, яна қаҳвахонага қайтиб кирди-да, дугонасига қўнғироқ қилди. Узоқ чўзилган суҳбат ниҳоят яқунланди. Ҳамтовоқлар шу яқин орада яшайдиган Шоираникига кириб келишганда, қош қорайиб қолганди. Вакил нақд пулга сотиб олган ароқ очилиб, у яримлаганда уй эгаси эри ишдан қайтиб келиб қолиши мумкинлигини айтиб, меҳмонлар билан хайрлашди. Эртасига Вакил Фарангизга қўнғироқ қилиб пластик карточкаси йўқолганини, ундан гумон қилаётганини очик айтди.

— Мени ким деб ўйлаяпсан?! — ўшқирди телефонда Фарангиз. — Ўғрига чиқармоқчимисан?! Туҳмат учун сени судга бераман! Иккинчи марта менга қўнғироқ қилма! Тушундингми?!

Вакил Шоиранинг уйига пластик карточкасини излаб келганида у ҳам йигитни танимаслигини айтиб, ҳайдаб солди.

Аслида Фарангиз анчадан буён пластик карточкаларни ўғирлаш билан шуғулланарди. Унинг жиноят “сценарийси” жуда оддий эди. У тасодифий танишини метро бекатлари атрофида учратган киши бўлиб терминали бор қаҳвахона ёки емакхонага таклиф қиларди. Аёл кишининг таклифини қайси эркак рад этади, дейсиз? Энг муҳими, “мижоз”нинг пластик карточкаси бор-йўқлигини билиш. Шунинг учун Фарангиз столга ўтириши билан “Мен спиртли ичимликлар ичмайман, жони-дилим пиво” дерди. Қолгани эса, кўпинча жуда осон кечарди. Эркак ҳожатхонага кетиши билан у ечиб кетган устки кийимидаги ёки столдаги пластик карточка ҳам, Фарангиз ҳам воқеа жойидан ғойиб бўларди. Агар “мижоз”ни қаҳвахонада тунашнинг иложи бўлмаса, шу яқин орадаги таниши (видеочи) Шоираникига олиб борарди-да, пластик карточкасини ўғирлаб, лақиллатиб жўнатиб юборарди. Фурсатни бой бермай, пластик карточкадаги пул ечиб олинарди. “Чув” тушган эркаклар бу шаллақи аёл билан жанжаллашгандан кўра, “ёпиғлиқ қозон ёпиғлиғича қолиши”ни афзал кўришарди.

Рад этиб бўлмас далиллар

“Кўза кунда эмас, кунда синади” деганларича бор экан. Ҳалол йўл билан топган пулини товламачининг қўлига бериб қўйишни ўзига эп кўрмаган Вакил хуқуқ-тартибот идораларига ариза билан мурожаат қилди. Зудлик билан олиб борилган суриштирув ишлари натижасида Вакил Садриддиновга тегишли пластик карточкадаги пулларга заргарлик моллари дўконидан тилла зирак сотиб олингани маълум бўлди. Тергов вақтида ўтказилган шахсни таниб олиш жараёнида заргарлик дўкони сотувчиси кўпчилик орасидан ундан пластик карточкага тилла зирак сотиб олган Фарангизни таниди.

Судланувчи Фарангиз Нормуродова дастлабки тергов вақтида унга қўйилган айбларини рад этиб, тухмат қилинаётганлигини важ сифатида келтирди. Аммо рад этиб бўлмайдиган далиллар кейинчалик айбига иқрор бўлишга олиб келди.

Суд Фарангиз Нормуродовага нисбатан қонуний асосда жазо тайинлади. Судланувчидан жабранувчи Вакил Садриддинов фойдасига 1 миллион 900 минг сўм ундириладиган бўлди.

Суд қонун бўйича иш кўрди, қолгани Фарангизнинг виждонига ҳавола. У жиноят йўлини тарк этиш учун ўзида куч топа олармикан?! Негадир шу пайт “Яхши отга бир қамчи” деган нақл ёдимга тушди. Албатта, у агар яхши бўлса...

“ОҚ ОТ МИНГАН” ФИРИБГАР

Ёлғончи ёр

Тақдир тақозоси билан ота-она ажрашиб кетгач, эндигина балоғат ёшига қадам қўйган Севара отасининг қўлида қолди. Шундан сўнг кўп ўтмай, Ражаб ака бир бева аёлга уйланиб олган бўлса-да, ўгай онани уйга олиб келишга шошилмади, қизининг кўнгли ўксимасин, дея атай шундай йўл тутди. Туман миқёсидаги катта-кичик лавозимларда ишлаб, анча таниқли одамлардан саноладиган бу кишининг кун-кунора зил-замбил тўрхалталарни кўтариб, нариги маҳаллада яшайдиган хотининикига қатнашини кўриб биров кулса, биров ачинди. Ражаб ака эса тишини-тишига қўйиб чидади, ҳали ҳаммаси яхши бўлиб кетади, вақт — олий ҳакам, деган фикрда эди. Шундай қилиб, орадан бир ярим йил ўтгач, ниҳоят ўша кутилган вақт ҳам етиб келди.

Севара тиббиёт коллежини битириш арафасида отаси ўгай она олиб келди. Бироқ худди кутилганидек, Севара билан ўгай она ўртасидаги муносабат ҳадеганда илиб кетавермади. Устига-устак, ўгай она ҳам ўзига яраша “тилли-жағлик” экан. Бу хонадонга қадам босганига ҳали ҳеч қанча вақт бўлмаганига қарамай, у ўзини азалдан шу ерда яшаб юргандек тутар, Севарани кўз очиргани қўймасди.

Севара даммини ичига ютиб яшашга уринар, уйда имкон қадар ўгай онанинг кўзига кўринмасликка ҳаракат қиларди. Унинг ўзига қолса, нақд ғурбатнинг уясига айланган бу уйда бир дақиқа ҳам қолмасди-ю, лекин энди унга бегонадай бўлиб қолган бўлса ҳам

отасини ташлаб кетишга кўзи қиймасди. Қолаверса, етимчанинг жонига оро кирадиган на бирор-бир қариндоши, на яқин дугонаси йўқ эди.

Ана шундай кунларнинг бирида унинг ҳамширалик дипломини олиши оиладаги келишмовчиликларга хиёл барҳам бергандай бўлди. Она-боланинг ўртасига ҳадеб тушавериб эси кетган Ражаб ака қизининг шифохонада тунги навбатчи ҳамшира бўлиб ишлашига розилик берди.

Энди Севара иш билан овуниб, уйдаги майда-чуйда гап-сўзларга унчалик эътибор бермасди. Ўғай она ҳам рўзгор ташвишлари билан бўлиб, ниҳоят янги оилага меҳр қўйгандек эди. Бироқ ҳамма бало Севара ҳамшира сифатида иш бошлаган кундан сўнг бироз ўтиб юз берди...

“Одамнинг олasi — ичида”, деб бежиз айтишмаган экан. Беморки бор, шифохонага келгач, дардига малҳам излайди. Аммо бу даргоҳга шум ният билан қадам босганлар ҳам бўлар экан. Тили бошқа-ю, дили бошқа Тоҳир ана шундай шахс бўлиб чиқди. Бир эмас, уч марта уйланиб, биринчи хотинидан битта, қолганларидан иккитадан фарзанд орттириб, кейинчалик сарсон-саргардон қилиб ташлаб кетган, ҳам мол ўғриси, ҳам қалб ўғриси бўлган бу кимса палаталардан бирида сохта бемор сифатида пайт пойлаб ётарди. Бирорта бадавлат оиланинг қизини тузоғига илинтираман деб, беморлардан тортиб, оқ халат кийган ҳамшираларгача зимдан “ғалвир”дан ўтказиб юрган Тоҳир аллақандай ғамгин қиёфадаги Севарани кўрди-ю, нияти ушалганлигини англади. Айниқса, қизнинг бўйнидаги шода-шода тақинчоқлару бошқа зеб-зийнатлари йигитни шошириб қўйганди.

Севара оиланинг ягона фарзанди, данғиллама ҳовлижой, гаражда турган мойи артилмаган “Каптива” автомашинаси ҳам ана шу меросхўрниги эканлиги тўғрисидаги “маълумотлар” тўлиқ тасдиқланди. Энг муҳими, қизгинани ўғай она чиқиштирмаётганини орқаворотдан эшитган фирибгар ўзига ўзи “Бойвучча келин муборак, Тоҳирбек!”, дейишдан тийилолмади. У уйдан безор бўлган бу “кўча кўрмаган” оймтиллани “кўп йиллик тажриба”сидан келиб чиқиб, ортиқча қийинчиликсиз ўз

томонига оғдириб олишига шубҳа қилмасди. Энди фақат “иш”га киришиш лозим эди, холос.

Нопок ниятли Тоҳирнинг дастлабки “уринишлар”и беҳуда кетди. Ота-онаси берган тарбия Севарани ўзи сезмаган ҳолда балоқазолардан асраб қолганди. Тоҳир қизни тузоғига илинтириш учун ўта устомонлик билан ҳаракат қилиш лозимлигини тушунди. Ўша кун тунги навбатчилик пайтида Севаранинг ортидан соядек эргашиб юрди. Ширин-ширин сўзлар билан кўнглини овлашга уринди, ҳатто кўлидаги китобдан шеърлар ўқиб берди. Ўзини олийжаноб, кўлидан ҳар қандай иш келадиган уддабурон-бизнесмен қилиб кўрсатди. Гап орасида эса, ўтган ҳаётидан, бошига тушган мусибатдан ёзғирди, ўзини ноҳақ алданган кимса қилиб кўрсатиб, қизнинг кўнглида раҳм-шафқат уйғотишга уринди.

Аслини айтганда, Севара ҳам ана шундай таскин-тасалли, меҳр-оқибатга муҳтож эди. Чунки унинг нозик кўнглини уйдаги адоқсиз тортишувлар, ўғай онанинг аччиқ-тирсиқ гап-сўзлари буткул зада қилиб ташлаганди. Энг ёмони, у кейинги кунларда ўғай онаси қаторида отасидан ҳам кўнгли совий бошлаганди, бу дунёда ўзини ёлғиз-нотовон, ҳеч кимга кераги йўқ бир кимсадек ҳис этарди. Унинг ҳаёти ана шундай абгор бўлиб ётган бир пайтда Тоҳир меҳрибон бир инсон қиёфасида қалбига кириб келди. Ҳали оқ-қорани яхши ажратолмайдиган қиз бир номарднинг домига илинганини, севгиси сохта бўлиб чиқишини, вақти келиб фожиали якунланишини қаёқдан ҳам билсин эди?!

Севара 4-палатадаги беморнинг совғаларини садоқат рамзи сифатида хурсандчилик билан қабул қилар, дугоналарига кўз-кўз қилишдан завқланарди. Энди у ўтирса ҳам, турса ҳам Тоҳир акасини хаёлидан чиқаролмас, бошига бахт қуши кўнгани, “оқ от минган шахзода”си келганига ишончи комил эди. Йигитнинг ёши унга тўғри келмаслиги, илгари бир неча марта уйланиб, болаларини ташлаб кетганлиги тўғрисидаги ишхонадаги тенгдош-дугоналарининг гап-сўзларини у шунчаки ғийбат-бўҳтонга йўйиб қўяқолди.

Ражаб ака қизининг кўзларидаги қувончни кўриб, ўзида йўқ қувонди. Буларнинг ҳаммаси янги уй бекасининг шарофатидан, деган хулосага келди. Ўғай она эса, аёл киши эмасми, Севара

кимнидир ёқтириб қолганини аллақачон сезган ва унинг бахтини топиб, иложи борича тезроқ бу хонадонни тарк этишини жуда-жуда истарди.

Тоҳир шифохонадан чиққанидан кейин биринчи учрашувдаёқ ўта эҳтиёткорлик билан Севарада кўнгли борлигини айтди. Аввалига оиласи ҳақида, хусусан, хотини ғуруру шаънини ерга уриб, хиёнат қилганини шундай жабрдийда оҳангда гапириб бердики, беихтиёр Севаранинг кўзига ёш келди.

Буни кўриб Тоҳир ўқ нишонга беҳато текканини англади ва фурсатни қўлдан бой бермай, муддаога ўтди. Агар Севара ҳўп деса, уйланишини, бир умр бошида кўтариб юришини айтди. Севара эса, унинг илтижоли термулиб турганини кўриб, индамай бошини эгди. Бу — розилик аломати эди.

Тутқунлик

Севара бир фирибгар усталик билан қўйган тўрга илиниб қолганини мутлақо хаёлига ҳам келтирмасди. Аксинча, ўша кунлари у ҳаётда узоқ пайтдан буён излаётган бахтини кутилмаганда топиб олган кимсадек, ўта бахтиёр эди...

Тоҳир эҳтиёткорликни унутмасди. У Севара билан учрашув жойини бир неча марта ўзгартирар, уларни ҳеч ким кузатмаётганига ишонч ҳосил қилгандан кейингина кутилмаганда арвоҳдек пайдо бўларди. Соддадил қиз эса, “буни мен учун қияпти, демак севади” деган ўй-хаёлда хафа бўлиш у ёқда турсин, аксинча, ғурури жўш уриб, йигитга нисбатан меҳри яна ҳам ортарди.

— Дадангизга мен ҳақимда гапириб бергандирсиз? — сўради бир куни қиздан Тоҳир.

— Вой, сизни қарангу, дадам у ёқда турсин, ҳатто, ўгай онамга ҳам муносабатларимизни билмайди, — қизариб ерга қаради Севара. — Вақти келганда ҳаммасини билиб олишади.

— Офарин, азизам, яна бир марта офарин! — қувончини ичига яширолмади Тоҳир. — Чиндан ҳам яхши тарбия кўрган қиз экансиз, яна бир марта тан бердим. Тўйга яқин дадангизнинг олдига бирга бориб дуоларини оламиз, унгача сўрасалар ҳам мени “сот-масликка” сўз беринг. Йўқ, яхшиси, қасам ичинг.

— Нега?

— Отадай улуғ зотнинг ҳурмати... — тилёғламалик қилиб йиғламсиради йигит. — Менинг отам ёки онам ҳаёт бўлганларида эди... водариф...

— Сиз нима десангиз шу, — йигитнинг кўзларига қарашга уялди Севара, — сўз ҳам бераман, сиз учун қасам ҳам ичаман.

Пухта ўйланган жиний “режа”ни ортиқ пайсалга солишнинг иложи йўқ эди. Ниҳоят, ўша кун ҳам келди. Январь ойининг аёзли кунларидан бирида Тоҳир Севарани кутилмаганда “уй”га таклиф қилиб қолди.

— Биласиз, сўққабаш одамман, фақат кўчада овқатланаман, — ёзғирди йигит. — Уйда пиширилган овқатни қанчалик соғинганимни билсангиз эди. Ҳаддим сифмаса ҳам илтимос қиламан, уйга келиб бирор-бир овқат пишириб беролмайсизми?

Рости гап. Тоҳирнинг бу самимий илтимоси Севарага ёқиб тушди. Ахир, бу киши унга бегона эмас, кейин йигитнинг арзимаган илтимосини рад этиш инсофсизликдай кўринди қизга. “Ёки менинг пазандалигимни синаб кўрмоқ учун атайлаб шундай қиялтимикан?” — деган хаёл ҳам яшин тезлигида хаёлидан ўтди. Шу боис у дарров розилик билдирди:

— Бугун кечгача вақтим бемалол, айтган овқатингизни тайёрлаб бераман.

Кейин улар Тоҳирнинг саккизинчи қаватдаги 3 хонали ижара уйига йўл олишди. Ўша куни Севара масаллиқ етарли бўлмаса ҳам овқатни алоҳида меҳр билан тайёрлади. Анчадан бери ювилмаган идиш-товоқларни чайиб-артиб, жой-жойига қўйди. Уй жиҳозларини тозалаётганда диванда беўхшов ётган Тоҳирнинг унга беҳаёларча тикилиб турганини сезиб қолди. Қиз даҳлизга чиқиб, кийимларни кийди-да, ишга борадиган вақт бўлди, дея кетишга рухсат сўради. Севара кечириб бўлмас хатога йўл қўйганини сезди-ю, сир бой бермаслик учун ўзини хотиржам тутишга тиришарди. Тоҳир ўта хотиржамлик билан унинг қўлига калитни тутқазди. Ҳеч нарсадан хабари йўқ Севара эшик қулфини очди-ю, аммо эшик очилмади. Қизнинг асаби қақшаб, жаҳл билан эшикни тортди, итариб ҳам кўрди. У ёнгинасида турган Тоҳирга нажот илинжида қаради.

Йигит кутилмаганда унинг қўлидаги телефонни тортиб олди-да, бошига зарб билан мушт туширди.

— Шовқин кўтарма, барибир фойдаси йўқ... — деди Тоҳир кўзларини ола-кула қилиб. — Нақд саккизинчи қаватдан пастга улоқтириб юбораман.

Севара Тоҳирнинг важоҳатини кўриб, қўрққанидан юраги ёрилиб кетай деди.

Наҳотки, у алданган бўлса?! Кечаги ширин сўзлару ваъдалар қани?.. Нега у дабдурустдан бундай ўзгариб қолди? Унинг нияти нима ўзи?!

— Ҳеч қасёққа кетмайсан, бугун шу уйда қоласан, — деди Тоҳир таҳдидли овозда. — Ниятим нима эканини кейин айтаман. Ҳозир эса, мени бир хурсанд қиласан...

Тоҳир қизни зўрлик билан тўшакка томон судради...

* * *

Севаранинг дарду дунёси қоронғу тортиб кетди. Унинг бу ердалигини ҳеч ким билмаслиги ва нажот йўқлиги бир муддат юрагига фуғула солди-ю, ожизлигидан юм-юм йиғлади. “Энди дадамнинг юзига қандай қарайман, ор-номусини сақлай олмаган қиз кимга керак”, юрак-бағри аламу адоватга тўлиб кетган Севара ўзига ўзи тинимсиз савол берар, лекин уларнинг бирортасига жавоб тополмасди. У калаванинг учини йўқотиб қўйган одамдек каловланиб қолганди. Кечагина энг самий туйғулардан тўлиб-тошиб гапирган Тоҳирнинг кутилмаганда шундай ёвуз кимсага айланиб қолганига ўзини сира ишонтиролмасди.

Энди боёқишнинг тақдири қандай кечади, уни яна қандай кўргуликлар кутяпти, буни яратгандан бошқа ҳеч ким билмасди.

— Қочишга ёки бировдан ёрдам сўрашга уринсанг, ўлдираман, — деди Тоҳир баттар таҳдид солган кўйи. — Қачон рухсат берсам, шунда уйингга кетасан, уқдингми? Бугундан бошлаб сен тутқунликдасан!

— Менга уйланасизми? — минг битта истиҳола билан Севара шу саволни беришга ўзини мажбур қилди.

— Етти ёт бегона одам яхши гапириб, етакласа кетаверадиган қизни ким ҳам хотин қиларди, — деди пинагини бузмай йигит.

— Мен сизга ишонгандим, — йиглади абгор бўлган қиз бечора, — бахтимни ўғирладингиз, ҳали бунга жавоб берасиз. Жиноятчи!

Афтидан, Тоҳир қизни фақат хўрлаш билан чекланиб қолмай, яна аллақандай қабих ниятни мўлжаллаб турган эди. Унинг нияти кўп ўтмай аён бўлди.

Ўша куниёқ у Севаранинг уйига, аниқроқ қилиб айтганда, унинг дадасига қўнғироқ қилиб, “қизингиз ишончли жойда, фақат бу ҳақда ҳеч кимга оғиз очманг”, дея гўшакни қўйиб қўйганди.

Этаси куни кечқурун эса, у яна Ражаб акага бошқа телефондан қўнғироқ қилди. Фақат бу гал мақсадини очиқ айтди: “10.000 АҚШ доллари эвазига Севарани қўлингизга соғ-саломат қайтараман”, деди. Шунингдек, у бу ҳақда ички ишлар бўлими ходимлари ёки бошқа бирор кимса хабар топгудек бўлса, қизидан умидини узаверишини уқтирди.

Одатда, Тоҳир эрталаб Севаранинг устидан қулфлаб уйдан чиқиб кетар, аллақаерларда дайдиб юриб, ярим тунда маст-аласт ҳолда қайтарди. У бугун-эрта Севаранинг дадасидан пулни олиб, узоқроққа жуфтакни ростламоқчи эди.

Ражаб ака ички ишлар идорасига мурожаат қилиши билан тезкор чоралар кўрилганлиги оқибатида жиноятчининг изига тушишга муваффақ бўлинди. Сўраб-суриштиришлар туфайли Тоҳирнинг ижара уйи аниқланди. Бироқ Тоҳир у ердан қочишга, Севарани бир танишиникига олиб бориб яшириб қўйишга улгурган эди. Шохидамас, баргида юрадиган милиция ходимлари гаровда ушлаб турилган Севара билан махфий равишда телефон орқали алоқа ўрнатишди. Кейин қизнинг ҳаётини хавф-хатарга қўймаслик учун кузатув давом эттирилди. Энди сири фош бўлган Тоҳирдан ҳар қандай қабихликни кутиш мумкин эди. У ўз жонини сақлаб қолиш мақсадида яширинмоқчи бўлганида қўлга олинди. Тутқунликдан озод этилган Севарани дадаси уйига олиб кетди.

Шундай қилиб, муқаддам икки марта судланган, одам ўғриси Тоҳир Турманов суд ҳукми билан қонуний жазога тортилди ва узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилди.

Сабоқ

Нур борки, соя бор деганларидек, ҳаётда яхшилик билан ёмонлик ҳамиша ёнма-ён яшайди. Оиладаги нохушликлар, ота-онанинг фарзандига нисбатан безътиборлиги эндигина балоғат ёшига етган, ҳали етарли ҳаётий тажрибага эга бўлмаган соддадил Севарани азоб-уқубатлар чекишга олиб келди. Унинг қалб яраси битиб кетишига анча вақт керак бўлади.

Тўғрисини айтадиган бўлсак, баъзи одамлар Севара тутқунликда яшаётганидан хабардор бўлишган. Аммо бунга лоқайдлик билан қарашган.

Хулоса шуки, ҳаётда эзгулик барқарор бўлиши учун ҳамма бирдек курашиши, хайрли амалларни қўллаб-қувватлаши лозим. Ҳар ишда огоҳлик ҳаёт мезони бўлиши керак.

ОНАСИНИНГ ҚОТИЛИ

Ароқхўр келинчак

Соҳибжамол Виктория барча давраларнинг гули бўлганлиги учун ҳам, ошиқларининг сон-саноғи йўқ эди. Наримон бу қизни бир кўришдаёқ севиб қолди. Виканинг ҳам унга кўнгли борлигини билган йигит суриштириб ҳам ўтирмай, совчи қўйди. Шундай аснода Наримон бадавлат оиланинг якка-ю ягона қизига не-не орзулар билан уйланди. Келинчакнинг аввалдан қўйган шартига кўра, ёшлар никоҳ кечасидан кейин тўғри янги уйга келиб яшай бошлашди. “Келиннинг кўлидан бир пиёла чой ичиш”ни ният қилган қайнота-қайнона фарзандининг бахти учун ўз орзуларидан воз кечишга мажбур бўлишди.

Аввалига янги келин-куёвнинг ҳаёти бошқалар ҳавас қилгудек бир маромда кечаётгандек эди. Лекин тез орада Викториянинг “хурмача” қилиқлари эрини ҳайрон қолдира бошлади. Деярли ҳар куни ишдан ширакайф бўлиб келадиган келин бу қилмишини турли-туман баҳоналар билан изоҳлар, ўзини оқлашга тиришарди. “Ўзинг пиширган ошни айланиб ҳам, ўргилиб ҳам ўзинг ичасан” деганларидек, Наримон оиласидаги бу нохушликларни ота-онаси билиб қолишдан чўчир, шунинг учун дарди ичида эди. Бора-бора, Наримон хотинини саҳар-мардонда ҳам ўрнидан тополмайди-ган бўлди. Охир-оқибат, у Викторияни қўшни кўчадаги газакхона олдида “бошоғриқ” қилаётганида ушлаб олди. Маълум бўлишича, келинчак ёш бўлишига қарамай, ичмаса туролмайдиганлар касалига мубтало бўлган экан. Куёв бечоранинг боши қотиб қолди. Оилани сақлаб қолиш учун кўлидан келган ҳамма нарсани қилиб кўрди. Афсуски, Виктория даволаниб келганидан кейин ҳам, ўз билгани-

дан қолмай, қилғилигини давом эттираверди. Бу орада отасининг вафот этганлиги унга яхшигина баҳона бўлди.

— Отамни эслаб ичяпман, бўлмаса менга зарил келибдими? — дерди аёл эрининг даккиларига жавобан.

“Букрини гўр тузатади” деганларидек, пешонаси шўрлигига чидай олмаган Наримон хотини билан ажрашди. Чунки кунлардан бирида хотини унинг кўзига бақрайиб:

— Иккаламиз ҳамма нарсани тенг бўлишимиз керак. Пулимиз бўлса, етарли. Ёшлиқда ҳаётнинг завқини суриш керак, азизим. Нега энди сен эрим бўла туриб, ароқнинг тенг ярмига шерик бўлмаслигинг керак?! — деб айтган масхараомуз гапи унинг бусиз ҳам тўлиб турган сабр косасини тошириб юборди.

Онасиникига қайтиб келган Виктория туппа-тузук ишини ҳам ташлади. Ичкиликбозликка муккасидан кетган аёлни бирин-кетин “улфатлар”и ҳам тарк этишди. Онасининг жамғариб қўйган пули қаердалигини яхши билган Виктория пайт пойлаб, уни ўғирлади. “Дўппи тор келганда” эса, у қўшниси Манзура опани ўғрига чиқарди. Жамғармасининг қаерга “гумдон” бўлганлигини яхши билган она қизининг жавобгар бўлиб қолишидан қўрқиб, аламини ичига ютди. Шунинг учун бўлса керак, қўни-қўшниларига: “Пулни ўзим бир жойга яшириб қўйиб, ёдимдан қўтарилган экан, яқинда топиб олдим”, деб ёлгон гапиришга мажбур бўлди. Қизининг ари-засига мувофиқ, тергов ҳаракатларини бошлаган ички ишлар ходимларига ҳам ана шу жавобни қилди. Шундан кейин ҳам бир эмас, икки эмас, уч марта турмушга чиққан Виктория ҳар сафар, ўзининг тили билан айтганда, “шунчаки хобби учун” эрга тегиб, орадан кўп ўтмай, онасиникига қайтиб келарди. Табиат ато этган чиройли қадди-қомат ва ҳусну малоҳат туфайли бу аёл ҳар қандай эркакни жуда тез “ўраб” оларди.

Хўрланган она

Бу сафар ҳам худди шундай бўлди. Икки нафар фарзанди бўй етиб, орзу-ҳаваслар билан тўй қиламан, набира кўраман деб турган Мансурни нима жин урди, қариндош-уруғ, танишлари ҳайрон. У Викторияни севиб қолган эмиш... Ажабо! Аслида 40 ёшдан ош-

ган танбалнинг бу иккинчи муҳаббати, чунки биринчиси ароқ ва буни ҳамма билади. Мансур Меҳрибонлик уйида ўсиб-улғайган Хосиятга уйлангач, оила ташвишини унинг бўйнига илиб қўйганди. Борадиган жойи бўлмаганлиги учун бечора аёл ҳаммасига бардош берди, кетмон ҳам чопди, кўча ҳам супурди, охир-оқибат, шаҳардаги сут маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи корхонага буюртма асосида маҳсулот етказиб берувчи-таъминотчи бўлиб ишга кирди. Маҳалла аёллари ҳам ундан миннатдор. Ахир, ҳалол меҳнат қилиб, даромад кўрганга нима етсин?!

Ана шундай аёл бугун кўчада қолди. Хотини билан болаларини уйдан ҳайдаган Мансур тез-тез янги қайнонасиникига борадиган, ҳатто ўша ерда тунаб қоладиган одат чиқарди.

Шундай кунларнинг бирида кечга томон одатдагидай кайфи тароқ Вика ичганлари камлик қилди шекилли, онасидан пул талаб қилди. Кампир пули йўқлигини унга тушунтираман деб, боши ба-лога қолди.

— Керак бўлса, бошқа оналар каби мени бир умр боқасан, тушундингми? — деди ғазаб билан онасининг бир тутам сочини чангаллаб олган жувон. — Керак бўлса, тиланчилик қиласан! Гап тамом, халтадаги пулдан чўз!

Ожизлигидан диванга йиқилган шўрлик она юм-юм йиғлашдан бошқа юпанч топа олмади. Тунги соат 21.00 ларда Викторияни излаб келган ширакайф Мансур бўлиб ўтган машмашадан хабар топгач, она-болани мурасага келтирмоқчи бўлди. Янги куёв бошқаларга ўхшаб “севгилиси”ни гул билан эмас, балки бир шиша ароқ, тузланган бодринг билан йўқлаб келган эди. Келин-куёв ошхонада ароқни ичиб тугатишгач, кайфлари ошиб, кўзларига ҳеч вақо кўринмай қолди. Эҳтиётдан озгина пулни халтачага солиб, бўйнига осиб олган Раиса опа қизининг дўқ-пўписаларини одатдагидай хархашага йўйди. Аммо бу сафар қизи ҳеч нарсадан тап тортмаслигини она шўрлик қаёқдан билсин эди...

Қабоҳат

Онасини бир зарб билан ерга қулатган Виктория Мансурни “ёрдам”га чақирди. Улар додлаётган кампирни коптокдек тепиб,

нафаси чиқмайдиган қилиб қўйишди. Аммо “мол аччиғи — жон аччиғи”, деганларидек, қонга беланган Раиса опа бўйнида осилиб турган халтани икки қўллаб чангаллаб олганча, қўйиб юбормасди. Келин-куёв аёлни калтаклаб чарчашди шекилли, бир оз “танаффус”га чиқишди. Вика “қора кун”га деб яшириб қўйган 200 грамм ароқни ошхонага кириб ичиб олишгач, “гапга кирмас” кампирни уриб-тепишда яна давом этишди. Ниҳоят, чўзилган кўйи қимирламай қолган онасининг бўйнидаги халтача боғичларини пичоқ билан кесиб олган Вика пулни Мансурга берди.

— Бўлар иш бўлди, — деди чайқалиб турган йигит бир амаллаб қаллиғи томонга буриларкан, — Сен ниманидир унутмадингми, жонгинам? Ахир, кампиршога тилла занжирнинг нима кераги бор?

— Унга кераги йўқ, лекин менга ҳам кераги йўқ, — деди ҳафсаласизлик билан аёл. — Чунки у тилла эмас, ялтир-юлтир тошлар, холос.

— Барибир бу нарса товар, — деди бир амаллаб кампирнинг бўйнидаги тақинчоқни ечиб оларкан Мансур, — товарни эса, ҳар доим сотса бўлади, у пулга айланади.

Улар уйдан чиқиб кетишаркан, Вика бўш халтачани полда беўхшов ётган онасининг устига отиб юборди-да, эшикни устидан қулфлади. Туни билан текин пулга маишат қилган “келин-куёв” Мансурникида тунаб қолишди. Вика қоқ пешинда ўзига келиб, уйфонди-ю, нимагадир кўнгли ғаш бўлиб, уйга шошилди. У кватира эшигини очиши билан полда қонга беланиб ётган онасига кўзи тушди. Аввалига дод солиб қўшнилари чақирмоқчи бўлди-ю, кейин нимадир элас-элас ёдига тушгандай бўлди, бу шаштидан қайтди. “Нималар бўляпти ўзи?” ўйга толди у. Виктория онасининг шу алфозда ётганини илгари қачон кўрганини эслашга уринарди. Ҳа... ёдига тушди. У кечаси Мансур билан уйдан чиқиб кетаётганда ҳам онаси худди шу ерда, ўз қонига беланиб, беҳуш ётганди. Шундагина енгадаги қизғиш доғлар қаердан пайдо бўлганлигини англагандек бўлди. “Наҳотки, мен... наҳотки, биз... йўқ бўлиши мумкин эмас!”. Яшин тезлигида ўйлаётган Вика секин эгилиб, томир уришини аниқлаш учун онасининг билагини ушлади. У худди муз парчасини ушлагандек беихтиёр инграб юборди ва кўчага отилиб чиқди. Эшикни қулфлашни унутмади, албатта.

Вика ўзини хотиржам одамдек қилиб кўрсатишга қанчалик уринмасин, узун-узун киприклар орасидан доимо мафтункор боқадиган шахло кўзлари шу тобда бежо чاقчайиб, мудҳиш сирни ошкор қиладигандек эди. Аёл шу дамда онасига ачиниш ўрнига кўпроқ ўз тақдири тўғрисида қайғураркан, қотиллик жойидан иложи борича тезроқ узоқлашишни хоҳларди. Энди нима қилиш кераклигини ўйлаётган Вика йўл-йўлакай бошоғриғига кўча юзидаги газакхонадан 100 грамм ароқни урди-да, тузланган бодрингни ямлай-ямлай дугонаси Шураникига кирди.

— Мабодо, милициядан суриштиришса, тунда Мансур билан Вика менинг уйимда тунаб қолишди дейсан, — тайинлади дугонасига. — Яримта ароқ мендан.

Адолат

“Кўза кунда эмас, кунида синади” деганларидек, у сўнги нияти жуда кўп йилларгача амалга ошмаслигини ҳали билмасди. Аллақачон ҳамма гапдан хабардор бўлган ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари Виктория уйига қайтиши билан қўлга олишди. Унинг жиний шериги — муқаддам судланган Мансур ҳам ҳибсга олинди.

... Темир қафас ичида кўзларини ердан узолмай ўтирган хушсурат аёлга суд залида ўтирган яқинлари ҳам нафрат билан қарашарди. Афсуски, у бунга лойиқ. Ҳозир у нималарни кўнглидан ўтказаятган экан? Буни биз билмаймиз. Лекин бошқа бир нарса-ни биз аниқ биламиз. Онаизор ўз фарзанди унинг умрига зомин бўлади, деб сира-сира ўйламаганлиги айни ҳақиқат.

Хом сут эмган бандаси билиб-билмай хато қилади. Албатта, тавба қилиб, хатони тўғриласа бўлади. Ҳатто мудҳиш жиноятлар ҳам, вақти келиб, кечирилиши мумкин. Аммо бир гуноҳ борки, унинг тавқи лаънати ҳеч қачон кечирилмайди. Ўз онасининг жонига қасд қилиш — катта гуноҳ. Ичкиликбозлик ва гиёҳвандлик одамни, таъбир жоиз бўлса, бир муддат манқуртга айлантиради. Манқуртлик эса, нафақат оилага, атрофдагиларга, балки одамзотга таҳдиддир.

Одил суд сохта “севишганлар”га содир этган жиноятига яраша жазо тайинлади. Бошқача айтганда, адолат қарор топди.

САРОБГА АЙЛАНГАН ОРЗУЛАР

Бир кам дунё

Оиланинг тўнғич фарзанди бўлмиш Тўлқин уйлангач, тўрт қаватли уйдан икки хонали квартира сотиб олиб, оиласи билан кўчиб ўтди. Эр-хотин — қўш ҳўкиз, деганларидек, бир йил ичида рўзғорни бутлаб олишди. Улар аҳил, тинч-тотув яшар, шу боис бу ёш оилага кўпчилик ҳавас билан қарарди. Кунлар ана шундай тинч ва осойишта ўтиб борар, бунинг устига ҳадемай фарзанд кўришлари тўғрисидаги хабар Тўлқинни ҳам, Саидани ҳам бирдек қувонтириб юборди. Улар ҳадемай дунёга келадиган янги меҳмонга исм қўйиш, уни қандай тарбиялаш ҳақида ширин-ширин орзуларга берилишарди.

Аммо инсон уни эртага нималар кутаётганини билмас экан. “Бир кам дунё” деб шунга айтишса керак-да. Фарзанд туғилишига бир ой қолганида мусибат юз берди, Тўлқин автоҳалокатга учраб, вафот этди. Ҳаётнинг кутилмаган бу зарбасидан Саида қаттиқ гангиб қолди, фарёд чекиб, ўзини тўрт томонга урди. Бироқ осмон узоқ, ер қаттиқ, тақдирга тан бермай, илож йўқ. Саида йиғлай-йиғлай охири айрилиққа кўникди.

Орадан кўп ўтмай, янги меҳмон — Ёдгор туғилиши билан оиланинг ўчган чироғи қайта ёнгандай бўлди. Чақалоқнинг чиласи чиқиши билан шу вақтгача Саиданинг ёлғизлигини билдирмаслик учун кеча-ю кундуз унинг ёнида бўлган онаси, укасига ҳам ўз уйларига кетиш учун изн берилди. Уларнинг ҳам рўзғори, тирикчилиги бор, уйларига кетишди. Фақат укаси Қаҳрамон бир муддат кечаси шу ерда ётиб юрадиган бўлди.

Еганин ош деманг, ёлғиз аёлнинг...

Оддий кунларнинг бирида Саида чақалоғини шифохонага олиб борди. Тушликка яқин уйга қайтиб келди-ю, эшикни очиши билан додлаб юборишига оз қолди. Хоналар тўпиққача сувга тўлган эди. Ваннахонадаги сув жўмрагини очиқ қолдирибман-да, деб ўйлаб қараган эди, шифтдан шариллаб сув оқаётганини кўрди. Саида ухлаб қолган боласини каравотига ётқазди-да, иккинчи қаватга чопиб чиқиб, қўшнисининг эшигини тақиллатди. Хонадон эгаси Холида опанинг ўғли эшикни очди.

— Э-э, келсинлар қўшни, — деди йигит ўзига ярашмаган мулозамат билан.

— Ойингиз уйдами? — сўради аёл шошиб. — Уйингиздан бизникига сув оқиб тушапти, тез тўхтатинг, ҳаммаёқ расво бўляпти.

Аmmo бу гапларга киприк ҳам қоқмаган Фарҳод унга аллақандай хирс билан тикилиб тураверди.

— Мен ўт кетдими деб ўйлабман? — Намунча шашасиз, Саидахон, бундай уйга киринг, суҳбатингизни олайлик, — деди Фарҳод худди карахт одамдек. — Кўздай қўшни, қорангизни кўрсатмайсиз...

Бундай беҳаёликни кутмаган Саиданинг баттар асаби чақнади. Йигит ширакайф бўлса керак, деган ўйда уни четлаб ўтиб, ювиниш хонасига кирди. Тахмин қилинганидек, ҳақиқатан ҳам ваннадан сув тошиб, пастки қаватга оқаётган экан. Худди атайин қилингандек, жўмрақлар ҳам очиб қўйилган, шариллаб оқаётган сувнинг овози хонани тутиб кетганди. Саида сув кечиб, шопиша жўмрақларни беркитди. Уйда қўшниси йўқлигини билгач, эшикларни очиб қўйди-да, ерда тўпланиб ётган сувни ҳам тозалаб, артиб олди. Уйга қайтаркан, азбаройи жаҳлини босолмай, ҳамон қоқилган қозикдай унинг барча ҳаракатларини сурбетларча кузатиб турган йигитга юзланди.

— Атайлаб шундай қияпсизми, Фарҳод ака? — Сизни таниёлмай қолдим? Нима гап ўзи?

— Жудаям очилиб кетибсиз-ку, Саидахон, — деди жавоб ўрнига беҳаёлларча ишшайркан Фарҳод.

Энди жувоннинг сабр косаси тўлди. У оғзига келганини қайтарадиган аҳволда эмасди.

— Жинни-пинни бўлиб қолмаганмисан, уятсиз, — деди жаҳли чиққан Саида. — Аям уйда йўқ, деб ичиб олиб, валдирайверасанми?

Саида гавдаси билан эшикни тўсиб турган давангирдай йигитни куч билан суриб, ташқарига отилиб чиқиб кетди.

— Биринчидан, мен сендан бир, бир ярим ёш каттаман, сенсирама, хўпми? — деди ўша-ўша хотиржам оҳангда Фарҳод аёлни ортидан. — Иккинчидан, ҳозир кўчадан келдим, сув тошганидан хабарим йўқ. Учинчидан, қўрқма, ҳамма харажатларни икки ҳисса қилиб тўлайман.

Йигит гапини тугатмасдан пастки қаватдаги хонадон эшиги қарсиллаб ёпилди. Саида шошилганча уйга кирди-ю, пишиллаб ухлаётган ўғлини қўриб, қўнгли бироз хотиржам бўлди. Аммо селдай бостириб келаётган аламли кўз ёшларини, қанчалик уринмасин, барибир тўхтатишга ожизлик қилди. Жувон жигаргўшасининг майин, қоп-қора сочларини силаркан, дардини унга тўкиб солди: “Даданг мени сенга ишониб ташлаб кетган, болажоним. Сен қачон катта бўлиб мени ҳимоя қиладиган бўласан, Ёдгоржон? Ёлғиз аёлга нақадар қийин эканлигини мана энди бошимга тушганда билдим. Ейиш-ичишдан камчилигим йўқ, лекин қадримга йиғлайман. Кимга ишим тушса, бошим очиклигини билиши билан муомаласи ўзгаради. Бахтимга тезроқ катта бўл, суянган тоғим...”

Кечга томон уйга қайтган Холида опа бўлган воқеани эшитиб, ўғли билан биринчи қаватдаги қўшнисиникига тушди. Узр сўрашди. Она-бола усталар ҳақини ҳам, таъмирлаш харажатларини ҳам зиммасига олишини айтди. Бундан Саиданинг қўнгли хиёл таскин топди. Ҳарқалай айбини билиб, кечирим сўраяптику. Кўздай қўшниси билан сан-манга бормаслик учун ўғлининг сурбетлик қилганлиги тўғрисида онасига лом-мим демади. Бу қўнголчанлиги кейинчалик ўзига нақадар қимматга тушишини бечора қаёқдан ҳам билсин эди. Жувон сув тошиши тасодифан эмас — Фарҳод томонидан атай уюштирилганлигини хаёлига ҳам келтирмасди.

Ўша куни Саида Холида опа билан суҳбатлашиб ўтирган пайтда Фарҳод ўзини “қўй оғзидан чўп олмаган” одамдай хокисор тут-

ганини кўрган уй бекаси унга меҳмонхонадаги телевизорни қўйиб берди. Бу ўғрига пул ва тилла тақинчоқлар сақланадиган сейфни очиб кўрсатишгина эмас, балки унинг калитини қўлига тутқизиш билан баробар эди. Фарҳод илондай сездирмай, уйни обдон кўздан кечириб чиқди. Қўлга илинадиган ҳар бир қимматбаҳо буюмни ушлаб, нимагадир чамалаб кўрди. У хонадонни тарк этар экан, кайфияти чоғ эканлигини яшириб ўтирмади. Бу бежиз эмасди, албатта. Шундоқ оёғининг остида яшайдиган оила у ўйлагандан кўра анча бадавлат эканлиги унинг “иштаҳа”сини очиб юборганди. Чиндан ҳам, Саиданинг эри саранжом-саришта, пул топишни ҳам, сарфлашни ҳам яхши биладиган тадбиркор инсон бўлганлиги учун рўзғори бут, ҳатто энг сўнгги русумдаги теле-видеоаппаратлардан тортиб, компьютер, ноутбук, DVD, тикув машинасигача бор эди. Биргина қандилнинг ўзи фалон пул туришини ҳамма ҳам билавермасди... Аммо Фарҳоднинг димоғини бу қадар чоғ қилган нарса бу буюмларгина эмасди, қолаверса, Саидадай ҳуриликко жувон унинг қилғилиқларини онасига айтмаганини ўзича тушунди...

“Онанинг кўнгли болада, боланинг кўнгли...”

Уйга қайтиб келган Холида опа ўғлидан қаттиқ ранжиганини яшириб ўтирмади.

— Саиданикида кўзинг “олма териб” ўтирганини мени сезмади деб ўйлайсанми? — деди хуноби ошган онаси. — Ер ёрилмади, мен кириб кетмадим, яна эски қилиғингни бошлаяпсанми?

— Ҳеч нарсани бошлаётганим йўқ, ая, — ўшқириб берди Фарҳод. — Ўтган гапларни кўзгаб, жаҳлимни чиқарманг.

Холида опа тоби қочиб бораётганини сезиб, жовондан дорисини олиб ичди-да, ўриндиққа омонатгина ўтирди. Унинг кўзларида аламли ёш қалқиди. Дилидагини тўкиб солди:

— Бутун маҳаллага ўғри эканлигинг “отнинг қашқаси”дек маълум бўлгач, ўшандай жойларни ташлаб, шу ердан кўним топдик.

Саидадек келиним бўлишини орзу қилгандим. Боши очиқ экан, шу жувонга сени уйлантириб қўймоқчиман.

— Бунақаси кетмайди, — бақирди онасига йигит. — Онаси ўпмаган қизга уйлантираман, деган эдингиз. Она-бололикни бошимга ураманми?

Шу дақиқада Холида опа у ишонган тоғ қулаганини биринчи марта жуда аниқ ҳис қилди. Аслида бу тоғ аллақачон қулаган эди.

“Мени тинч қўй, Олапар!”

Холида опа ўша тунни ҳеч қачон унутолмаса керак. Ёдида бор, бу воқеа ўғли “Россияга бориб ишлаб келаман”, деб рухсат ҳам сўрамай чиқиб кетганидан сўнг, орадан роса бир ой ўтгач, содир бўлганди.

Электр чироғи ўчиб қолгани учун эрта ўрнига ётган Холида опа ҳовлидаги итнинг қаттиқ ҳуришидан уйғониб кетди. Гургурт ёқиб, соатга қаради, тунги уч ярим. У қўрққанидан товуш чиқармай, ҳовлига чиқди. Энди итнинг овози чиқмас, аммо жониворнинг икки кўзи офилхона тарафдаги отда эди. Ой хира нур сочиб турган бўлса ҳам, онаизор отлиқни таниди, у ўз ўғли эди. Она барибир она экан-да, бақриб юборишдан ўзини аранг тўхтатиб қолди. Кейин эса, итдан аламини олди.

— Сен Олапар, сира одам бўлмадинг-да! Билганингни қиласан. Мени тинч қўй, хўпми?

Холида опа уйга кириб, юм-юм йиғлади. Шунда ҳам ўғлини эмас, унга тарбия беролмаган ўзини койиди. Орадан ярим соатча вақт ўтиб, сал наридаги Бўрижар томондан машина товуши эшитилди. Кейин яна ҳаммаёққа жимжитлик чўқди.

Эрталаб Холида опа офилхонадаги боқувда бўлган бия билан буқанинг ўғирлаб кетилганлигини билса ҳам, ортиқча шовқин кўтармади. Милицияга ҳам бу ҳақда қўшнилар хабар беришди. Терговчига ҳам тўғриси айтмади. Ўғлим йўқолган жониворларни излаб кетди, деб алдади.

Аммо она ҳам, бола ҳам чучварани хом санашганди. Чунки уч кун ўтиб, “Қўйлиқ” деҳқон бозорида от ва буқа гўштини улгуржи пуллаётган Фарҳод қўлга тушди. Тергов жараёнида у мол ўғирлашга “ихтисослаш”ган жиноий гуруҳга бошчилик қилгани рад қилиб бўлмас далиллар билан исботланди. Ўғлининг қилимишидан ор қилган она раҳматли эри қурган ҳайҳотдай ҳовли-жойни ташлаб, маҳалладан кўчиб кетишдан ўзга чора тополмади.

Хуллас, амнистия туфайли муддатидан илгари озодликка чиққан Фарҳодни онаси Бинокор қўрғонидаги янги кўп қаватли

уйда кутиб олди. Янги жойда ўғли янгича ҳаёт бошласа керак, деб ўйлаганди. Аммо янглишган экан. Она фарзанд тарбиясида адашганини юрак-юракдан тан олди. Боласининг ноҳўя хатти-ҳаракатларига ўз вақтида эътибор бермади, нотўғри йўллардан қайтармади. Унинг қилмишларини, ҳатто жиноятини ҳам яширганлиги ҳали бошига минг бир балоларни солмаса эди! Холида опа ўз ҳаёлларидан ўзи ваҳимага тушарди. Унинг қўрққанича бор эди. Таъбир жоиз бўлса, тақдирнинг учинчи, сўнги қўнғироғи аллақачон чалинган эди.

Қулай фурсат келди...

Ғожа юз берган ўша кун тушликдан сўнг Холида опанинг уйига Саиданинг онаси қўнғироқ қилиб қолди. Бахтга қарши телефон гўшагини Фарҳод кўтарди.

— Вой боринларга шукур, Фарҳод ўғлим, — ҳол-аҳвол сўради онахон, — тани-жонингиз соғми, Холидахон яхши юрибдиларми. Қизим бугун тунда боласи билан ёлғиз қоладиган бўлди, Қаҳрамонжоннинг тоби қочиб қолди, онангизга айтинг, Саидадан бохабар бўлиб турсинлар, — деди онахон.

Йигит холанинг гапларини охиригача тинглаб, илтимосини онасига етказишини, қўнгли тўқ бўлишини қайта-қайта такрорлади. Фарҳод аллақачон миясида “пишган” режани амалга ошириш вақти келганини англади. У онаси уйга келиши билан бир баҳона топиб, яқинда тўй қиладиган аммасиникига жўнатиб юборди, табиийки, қўнғироқ тўғрисида лом-мим демади. Кейин кунни кеч қилиш учун қиморбозлар йиғиладиган жўрасининг уйига йўл олди.

Илон инидан чиқди

Фарҳод шу кетганча, бор-будини қиморга бой бериб, ярим тунда уйга қайтди. У онаси уйда йўқлигига яна бир марта ишонч ҳосил қилгач, секин биринчи қаватга тушиб, йўлак чироғини ўчирди-да, Саиданинг эшик қўнғироғини устма-уст босди. Ҳеч ким жавоб беравермагач, эшикни тақиллатиб ҳам кўрди, бироқ ичкаридан бирон-бир товуш эшитилмади. “Демак, хоним уйда йўқ, янаям яхши бўлди. Боласи билан ёлғиз қолишга қўрққан”, деган ўйда калит билан эшикни очиб, ичкарига бош суқди.

У Саиданинг тилла тақинчоқлари қаерда сақланишини аниқ билганлиги учун уларни қийинчиликсиз топди. Кейин кўтаришга енгилроқ бўлган компьютер монитори ва видеокамерани олиб, чиқиш эшигига етган ҳам эдики, қаршисида турган Саидага кўзи тушиб, турган жойида қотиб қолди.

— Ҳаммасини жойига қўй, ярамас! — деди Саида ғазаб билан. — Шунчаликка борасан, деб ўйламагандим.

Йигит итоаткорлик билан қўлидаги буюмларни столга қўйди.

— Хўп, мана, айтганингизни бажо келтирдим, хоним, — деди у истеҳзоли тиржайиб. — Энди нима қилай?

— Энди кўзимдан йўқол! — бақирди уй бекаси.

Бироқ Фарҳоднинг кўзи ёвуз чақнаб турар, у шу тобда ҳеч нарсадан қайтмаслиги яққол сезилиб турарди. Бунинг устига у киморхонада гиёҳвандлик моддаси истеъмол қилган, шу боис нима қилаётганини ўзи ҳам тўлиқ англаб етмасди. Хиёл ўтмай унинг ёвуз нияти юз кўрсатди. Чўнтагидан пичоқни шартта чиқариб, кутилмаганда Саиданинг кўксига санчди. Ожиза аёлниг додлашга ҳам мажоли етмади, баданига кетма-кет пичоқ санчилди.

— Аблаҳ, — деди кийимлари қонга беланган Саида жон талвасасида. — Майли, нима истасанг олгину кўзимдан йўқол!

— Йўқ, бойвучча, мени бекор йўлдан қайтардинг, энди сени тирик қўймайман, — деди Фарҳод.

— Норасида гўдагим борлигини биласиз. Унинг отаси йўқ, шу бола ҳаққи мени тирик қолдиринг, Фарҳод ака, — сўнгги кучини йиғиб, ўлимини сезгандай ялиниб-ёлворди аёл.

Қотил эса, аёлниг ялиниб-ёлвориши, илтижоларига парво ҳам қилмай, унга қайта-қайта пичоқ санчарди.

Кейин у қўшни хонада ухлаб ётган чақалоққа бир қаради-да, ортига қайтиб, энди мурдага айланган аёлниг қўли, бўйнидаги тақинчоқларни ҳам ечиб олди. Столга қўйган ўғирланган буюмларни олиб кетишни ҳам унутмади. Фарҳод шу кетишда яна тўғри ҳамтовоқларининг ёнига бориб, ҳеч нарса бўлмагандек, қартабозликни давом эттирди.

Сўнги пушаймон — оғир

Хуқуқ-тартибот идоралари ходимлари томонидан қотил ўша кунёқ қўлга олинди. Аввалига Фарҳод мен бу ишга қўл урганам йўқ, деб туриб олди. Аммо бу узоққа чўзилмади. Далиллар унинг “кўзини мошдек” очиб қўйгандан кейингина, у бу қабих жиноятни қандай қилиб амалга оширганини бирма-бир айтиб, кўрсатиб ҳам берди. Тергов ишлари якунланиб, жиноят иши судга ўтказилгач, унга тазйиқ ўтказиш, чалкаштириш учун оғзига кучи етмаган айрим кимсалар, “ўлганни устига тепган” деганларидек, Фарҳодга уй эшигини Саиданинг ўзи очиб берган экан, қабалида асосиз мишмишларни тарқатишгача бориб етишди. Калитни унга жувоннинг ўзи берган экан, деб пана-панада гапирганлар ҳам топилди. Аслида, сув тошиб кетгач, Саиданинг уйига таъмирчиларни олиб келган Фарҳод пайтдан фойдаланиб, калитни ўғирлаб, ундан нусха ясади олган эди. Кейинчалик бунга унинг ўзи иқрор бўлди.

Суд мажлисида, қанчалик оғир бўлмасин, Холида опа ёлғиз ўғлининг ёнини олиш у ёқда турсин, унинг жиний хатти-ҳаракатини қаттиқ қоралади, бу билан ғийбат гапларга ҳам нуқта қўйди.

— Афсуски, пок бир инсоннинг қотили бўлган мана шу жиноятчининг онасиман, — деди аламли кўз ёшларини артаркан она. — Отасиз бир норасида гўдакни тирик етимга айлантирган қотилни фарзандим дейишга тилим бормайди. Берган сутимга рози эмасман... Дунёга сиғмайдиган орзуларим бор эди... Афсус, орзуларим саробга айланди...

Суд маҳкум Фарҳод Бердиёровни ўта оғир жиноят содир этишда айбдор деб топди ва тегишли муддатга озодликдан маҳрум этди.

Хулоса ўрнида бир фикрни айтиб ўтиш жоиз. Фарзанд — бу ниҳол. Ниҳолни эса, қайси томонга эгсангиз, ўша тарафга қараб бўй чўзади. Демак, фарзандларимизга гўдаклигидан эзгуликдан дарс берсак, у ҳам улғайганда атрофга эзгулик уруғини сочади. Аксинча, унга эътиборсиз бўлиб, тарбияси билан ўз вақтида шуғулланмасак, бир кун келиб, у бизга раҳматнинг ўрнига афсус-надомат келтириши турган гап. Шундай экан, бир кун келиб пушаймонлик азобини тортгандан кўра, фарзандларимизни ўз вақтида тўғри йўлга бошлайлик. Зеро, инсон учун бу ҳаётда сўнги пушаймондан ҳам оғирроқ жазо бўлмаса керак.

“ЖИЯН” ОПЕРАЦИЯСИ

“**О**дамнинг оласи ичида” деган гап бежиз айтилмаган. Бахиллик, ҳасадгўйлик, ичиқоралик, охир оқибат жиноят кўчасига элтувчи айланма сўқмоққа ўхшайди. Ҳасад ўти қаттиқ аланга олса, одамнинг кўзини кўр қилиб, қотилликкача олиб борар экан. Бировнинг томи қанчалик юксакка бўй чўзган бўлмасин, нодон кимсага ўзиникидан паст туюлиши, аммо ўзганинг арзимас бойлиги ҳам ҳасадгўйнинг кўзига уникидан минг чандон кўп кўриниши ҳам рост.

Ичиқоралик

Саидакбар ака қайниси Тўрабекни чин кўнгилдан, самимий яхши кўрар, аммо унинг ножўя хатти-ҳаракатлари, хизмат вазифасини бажаришдаги камчиликлари учун баъзан насиҳат қилиб, энгилгина койиган вақтлари ҳам бўларди. Тўрабек эса, табиатан кеккайган, мол-дунёга ўч, ҳасадгўй инсон бўлганлиги учун поччасининг дашномларини индамай тингласа-да, ҳеч қачон тўғри қабул қилмасди. “Ҳе, сендақа поччадан ўргилдим”, дерди ўзини таҳқирланаётган деб ҳисоблаган Тўрабек, баъзан ичидагини сиртига чиқариб, “Бойвачча бўлсанг, ўзингга. Менга насиҳат қилиш қанақа бўлишини ҳали сенга кўрсатиб қўяман” дегиси келарди.

Тўрабекнинг ичидаги гиналари йиғилиб, адоватга айланди-ю, туғишган опасининг эри — поччасидан ўч олиш режасини туза бошлади. Аслида унинг мақсади бадавлат поччасининг мол-мулкини қўлга киритиш эди ва бу манфур ниятнинг қора булутлари ҳасад осмонида тўплана бошлаганига анча вақт бўлганди. Ўшанда поччаси қишлоқда биринчи бўлиб “Дамас” автомашинасини сотиб

олганини эшитиб, уч-тўрт кун аламзада бўлиб юрди. Бир кўнгли автомашинани яширинча ёқиб юбормоқчи ҳам бўлди. Аммо иложини тополмагач, опасининг кўзи олдида ҳали ёғи артилмаган машинанинг эшигини газаб билан очиб-ёпавериб, шалагини чиқарди. Укасининг одатини яхши билган опаси унга бир сўз демай, юм-юм йиғлади.

— Темирда нима айб, укажон, — деди у йиғламсираб, — бу машина сизларники ҳам.

— Қўйсангизчи бўлмагур гапларни, опа, — деди ҳарсиллаб нафас олаётган Тўрабек, — у бизники эмас, эрингизники. — Энди сизлар машинаси бор бойваччасизлар. Сизлар билан тенг бўлолмаймиз.

— Энди поччангга нима деб жавоб бераман?

— Мени айтаверинг, ундан қўрқадиган жойим йўқ, — ўсмоқчилади йигит. — Керак бўлса, эрингиз билан эркакча гаплашиш ҳам қўлимдан келади!

— Жигаримни айбдор қиламанми? — аёл терсайиб турган укасининг елкасини силади. — Иложим қанча, бирор баҳона ўйлаб топарман.

Тиниб-тинчимас поччаси эса, кўп ўтмай автомашинани иккита қилди. “Нексия”дан кейин “Ласетти” ҳам олди. Саидакбар ака табиатан тўғрисуз, меҳр-оқибатли инсон бўлиб, хотинининг кўнгли учун ҳам Тўрабекни қўллар, сийлаб турарди. У эса, поччасининг гамхўрликларини жон-жон деб қабул қилса-да, лекин ўзини хўрланган, камситилган деб ҳисобларди. У поччасининг борбудидан айрилиб, хонавайрон бўлишини истар, ҳатто қотилликка қўл уришга ҳам тайёр эди. Бу йўлда Тўрабек шу даражага бориб етдики, ҳатто поччаси билан тинч-тотув яшайтган туғишган опасининг аҳволи не кечишини ўйлаб ҳам кўрмади.

Поччасининг кутилмаганда тўсатдан вафот этганлиги туфайли бу ёвуз нияти амалга ошмай қолди. “Ўтган гапга саловат” деганларидек, одам ўлгандан кейин нафақат қариндош-уруғлар, балки етти ёт бегоналар ўртасида ҳам таомилга кўра, орадаги кин-адоват унутилувчи эди. Қим киму аммо Тўрабек бундай “кўнгилчан” одамлар сирасига кирмасди. Поччасининг ўлими, опасининг тул қолганлиги ҳам унинг юрагидаги қасос алангасини кучайтирса кучайтирдикки,

асло ўчиргани йўқ. Энди у яқиндагина отасиз қолган, ўн гулидан бир гули очилмаган 19 ёшли жияни Саидмухторни қандай қилиб бўлмасин “гумдон” қилиш пайига тушди.

Шу ўринда ўз-ўзидан поччасига нисбатан аслида таги пуч адоватни эндигина балоғат ёшидан хатлаган жиянига нима дахли бор эди, деган савол туғилиши шубҳасиз. Жавоби эса, қутилганидан ҳам оддий: у ҳам бўлса, ўзганинг мулкани қўлга киритиш, бойликка ҳирс қўйишдан бошқа нарса эмасди. Аслида Тўрабекнинг ҳам топиш-тутиши бошқаларникидан кам эмасди. Фақат унда қаноат йўқ эди. “Менинг нафсим балодир, ёнар ўтга соладир”, деганлари шу бўлса керак-да?

Шундай қилиб, у жиний ишини амалга ошириш учун шерик излай бошлади.

“Жиноятинг ҳеч қачон очилмайди”

Тўрабек бундай ҳамтовоқларни қаердан топиши мумкинлигини яхши биларди. Шунинг учун бўлса керак, у ўзи яшайдиган туман марказидаги пивохонага кирди, ўтирганларни обдон қузатгач, улардан бирини кўз остига олиб қўйди. Кейин унинг кўнглига “қўл” солиб кўрди.

— Пул бўлса, ҳамма ишни қилавераман, ака — деди кулимсираб Жунус.

Улар тез орада яна учрашишга ваъдалашиб, ажралишди. Иккинчи учрашувда Тўрабек дангал мақсадга кўчди:

— Агар шу ишни эпласак, автоуловларни олиб қочиб, эҳтиёт қисмларга бўлиб сотиш билан шуғулланардик. — Тезда бойиб кетардик. Қарзларингдан ҳам қутулардинг..

— Ўйлаб кўриб, жавобини айтаман, — деди қутилмаган таклифдан довдираб қолган Жунус.

— Нимадан кўрқасан?! — деди бамайлихотир Тўрабек, — мен “орган”да ишлайман, жиноятинг ҳеч қачон очилмайди.

Жунуснинг иккиланаётганини сезган Тўрабек унинг айниб қолишидан чўчиб, қўрқитишга ўтди.

— Менинг ниятимни билиб олдинг, — деди у, — энди орқага йўл йўқ. Энди мендан қутулолмайсан. Керак бўлса, кўчада юролмайдиган қилиб қўяман.

Жунус бу гап-сўзларни нарироқда кузатиб турган қайниси Те-мур Собировга бироздан сўнг оқизмай-томизмай гапириб берди.

— Рози бўлаверинг, почча, — деди Темур. — Тошназаров Мақсуджон деган танишим бор. Қамоқда ўтириб чиққан, керак бўлса, одам ўлдиришдан ҳам қайтмайди.

Хуллас, орадан бир неча кун ўтиб пивохона ёнида Тўрабек билан учрашган Жунус хизматга тайёр эканлигини айтди. Тўрабек чўнтагидан 3x4 ҳажмдаги суратни чиқариб Жунусга кўрсатди, кейин совуққонлик билан “Мана шу болани ўлдирасанлар”, деб атрофга олазarak қараркан, “Хавфсирамасанг ҳам бўлади, у менинг қариндошим, тўғрироғи, жияним бўлади”, деди.

Суратдаги йигитчага разм солиб, унинг ўспирин эканлигини фаҳмлаган Жунус сўради:

— Уни нега ўлдириш керак?

— Бу ёғи сенинг ишинг эмас, керак, вассалом! — деди ово-зи титраб кетган Тўрабек суратни яна чўнтагига қайтариб солиб қўяркан. — Сен буюртмани бажаряпсан. Бунинг учун мен сенга 5 000 АҚШ доллари тўлайман.

Шундан кейин Тўрабек суратдаги йигитни қаердан топиш кераклигини тушунтириб, унинг “Ласетти” русумли автомашина-сининг давлат рақамини айтаркан, қўшиб қўйди, “Болани қандай қилиб “гумдон” қилиш сенларнинг ишинг. Фақат машинага “диқ” тегмасин. Қаерда қолдирсанглар ҳам майли, ўзим топиб оламан. Қасдма-қасдига, бир кунга бўлса ҳам уни ҳайдайман. Кейин эҳтиёт қисмларга бўлиб, сотиб юборамиз... Мен тўғримда бирортасига гуллаб қўйсаларинг, ўзларингга жабр бўлади”.

Сиртмоқ

Шу куни ҳеч нарсадан хабари йўқ Саидмухтор одатдагидек, машинасида метро бекати ёнидаги доимий жойига келиб, киракаш-лик мақсадида мижоз кута бошлади. Тахминан кеч соат 19.00 да Саидмухторнинг олдига икки киши келиб, шошилинч Жиззах ви-лоятига олиб бориб келишини ундан илтимос қилишди. Гап орасида мижозлардан бири йўл-йўлакай уйига кириб ўтишни илтимос қилиб, кийиниб чиқиши кераклигини айтди. Ҳайдовчи 80 минг сўм кира

ҳақиға рози бўлди. Суратдаги йигит айнан мана шу Саидмухтор эканлигига Жунус ва Темур энди ишонишганди. Айни вақтда жинойи тўданинг яна бир иштирокчиси Мақсуд ваъда қилинган 1000 АҚШ доллари учун маҳкумни бўғиб ўлдиришга мўлжалланган арқонни тайёрлаб, Жунуснинг уйида кутиб ўтирарди.

Негадир бир соатдан кўпроқ вақт ўтса-да, кийиниб чиқишга улгурмаган миждозини кутиб, меҳмонхонада телевизор томоша қилиб ўтирган Саидмухтор хотиржам эди. Аслида эса, ҳал қилувчи паллада Мақсуднинг панд бериб қўйганлиги вақтнинг чўзилишига сабаб бўлганди.

— Одам ўлдириш қўлимдан келмайди, — деди у ошхонада арқонни столга қўярган.

— Ўзи бошида сенга ишонмагандим, — деди зарда билан Жунус. — Одам ўлдириш менинг ҳам қўлимдан келмайди. — Шунинг учун сени чақиргандик.

“Операция” барбод бўлишини сезган Жунус қандай қилиб бўлмасин, бошланган ишини охирига етказиш учун чора қидира бошлади. У тезда ташқарига чиқиб, икки шиша ароқ билан икки шиша пиво олиб келди. Шишаларни бўшатгач, учаласи ҳам дидил бўлиб қолишди. Заҳри қотил ўз ишини қилди. Боягина “одам ўлдириш қўлимдан келмайди”, деган Мақсуд арқонни олиб, ўриндиқда бамайлихотир ўтирган Саидмухторнинг орқасидан бўйнига ташлади-да, уни чалқанчасига йиқитди. Ҳали навниҳол Саидмухтор уч нафар барзангига бас келолмади. Қотиллар вақт ярим кечадан оққанида мурдани ўзининг машинасига ортиб, шу яқин ўртадан оқиб ўтадиган ариқ бўйига олиб боришди-да, қорнига олдиндан тайёрлаб қўйилган телевизорнинг стабилизаторини боғлаб, сувга чўктириб юборишди.

Балои нафс эмасми, кейин жиноятчилар шу ернинг ўзида олдиндан тузилган “режа”га ўзгартириш киритишди. Улар Тўрабекдан бекитиқча “Ласетти”ни айланма йўллар орқали қўшни мамлакат ҳудудига олиб ўтиб, пуллаб юборишга қарор қилишди. Автомашинанинг салонидан топилган пулга яна ароқхўрлик қилишди.

Қотилларга кайф бўлиб қолганликлари панд берди. Улар Тошкент шаҳридан чиқишга улгурмай, автоҳалокатга учрашди.

Катта тезликда елдай учиб бораётган “Ласетти” йўл четидаги тўсиққа урилиб, олди қисми пачоқ бўлди. Натижада енгил тан жароҳати олган жиноятчилар машинанинг олди ва ортидаги давлат рақамларини ечиб олиб, ҳужжатлари билан уни Бўзсувга чўктириб юборишди. Ўлжага олинган автомагнитола эвазига улар таксида туман марказига етиб олишди.

Сир очилди

“Такси” ҳайдовчисининг ҳушёрлиги ва ҳуқуқ-тартибот идораларининг тезкор ҳаракатлари туфайли орадан бир кун ўтиб бу жиноят фош этилди. Барча жиноятчилар, жумладан, буюртмачи Тўрабек Тарлонов ҳам қўлга олинди.

Бундан ташқари, Т. Тарлоновнинг уйи кўздан кечирилганида ўқотар қурол, ўқ-дорилар билан Саидмухторнинг кичик ҳажмдаги фотосурати топилди.

Вақти келиб, қора курсида ўтириши етти ухлаб тушига ҳам кирмаган Тўрабек жазо муқаррарлигини сезгач, зўр бериб, терговни чалғитишга ҳам уриниб кўрди. Лекин далил-исботлар бунинг аксини кўрсатиб турарди.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент вилоят суди мазкур жиноят ишини очиқ суд мажлисида кўриб чиқди. Судланувчилар Тўрабек Тарлонов, Жунус Ўсаров, Темур Нормўминов, Мақсуд Эсонов узоқ муддатларга озодликдан маҳрум этилди.

Адолат қарор топди. Лекин марҳумнинг айрим қариндошлари, чамаси, Тўрабекка ён босиш учун ёлғон гаплар тарқатишганига ёқа ушлайсиз. Миш-мишларга қараганда Саидмухтор ўлган эмас, у йўқолган, чунки бир неча бор уйига қўнғироқ қилиб, савдосотиқ билан Новосибирскда шуғулланиб юрганини айтган эмиш. Энг ёмони, онаси ҳам буни тасдиқлаган. Юзхотирнинг ҳам чегараси бор. Бу жиноятни хаспўшлаш эмасми? Унда одабийлик, диёнатнинг нархи ер билан битта бўлмайдими? Мурда топилгач, бу миш-мишларга чек қўйилди, албатта. Кимдир андуҳдан адо бўлди, кимларнингдир эса, юзи шувут бўлгани қолди.

СУВДА ОҚҚАН ҚИЗАЛОҚ

Нодонлик

Тўкин ҳаётга ўрганган Жамиланинг бўйи чўзилиб, балоғат ёшига етгани сайин, хурмача қилиқлари ҳам кўпайди. Дугонасининг очиқ-сочиқ кийинганини кўрган қишлоқ қизлари “Чиллаки чиллакини кўриб, чумак уради” деганларидек, унга тақлид қила бошлашди. Бундан хавотирга тушган айрим ота-оналар маҳалла оқсоқолига мурожаат қилишди.

— Ўша арз қилган ота-оналарга айтиб қўйинг, — деди Баҳром ака оқсоқол билан суҳбатда, — уларга ўхшаб менинг ўнта болам йўқ. — Ёлғиз қизим қандай хоҳласа, шундай кийинади!

— Боланинг тарафини олманг, Баҳромбой, — бош чайқади оқсоқол. — Сизга ўхшаганларнинг “аттанг” қилганини кўп кўрганмиз. Гап фақат кийимда эмас...

— Йўқ! Гап айнан ўша кийимда! Чунки қизим “бутик”дан, тозасини кияди. Бошқалар буни кўролмай, гийбат қилади. Сиз ҳам ана шу гийбатларга қулоқ осасиз.

— Бу гийбат эмас, ўз кўзим билан ҳам кўрдим, — бўш келмади маҳалла раҳбари.

— Ёшларни ўз ҳолига қўйинглар, — вазмин гапиришга ўтди Баҳром ака, — бориб-бориб қўйилиб қолади. — Энди, замонавий ёшлар шунақа бўлади-да. Буни тушунишга ҳам маданият керак!

— Илм-фан чўққиларини эгаллаб, спортда шода-шода медалларни қўлга киритаётган йигит-қизларни замонавий ёшлар деса бўлади, — деди оқсоқол. — Маданият ҳақида ҳамма га-

пирса ҳам, сиз гапирмасангиз бўларди. Суриштирдим, Жамила мактабда энг қолоқ ўқувчилардан экан. Ҳали ҳам вақт бор, болани йўлга солинг.

— Насихатингизга зор эмасман!.. — гапни қисқа қилди қизнинг отаси. — Бола меники, билганимни қиламан! Оғзим бор, деб гапираверасизми?!

— Ҳамма гап ўзи сизда экану, — ҳафсаласи пир бўлди оқсоқолининг, — вақти келиб, афсус қиласиз. — Аммо унда кеч бўлади. Аттанг..

“Яхши отга бир қамчи” деганларидек, шу гаплардан кейин ҳам Баҳром ака ўзига тўғри хулоса чиқариб олмади. У ҳамма нарсани пул, бойлик, мол-дунё ҳал қилади, деб ўйлайдиганлар тоифасидан чиқиб қолди. Бўлмаса, ҳали балоғат ёшига етмаган қизини бойлигига учиб, савдогар дўстининг ёлғиз ўғлига узатиб юборармиди? Ёш келин-куёвнинг турмуши икки йилгача тинч-тотувликда ўтди. Аммо “Еб ётганга тоғ ҳам чидамайди” деганларидек, энди камхарж бўлиб қолган ота-она олдингидай пул бермай қўйғач, оилада жанжал бошланди. Шу вақтгача бир ишнинг бошини тутмаган эр-хотин ҳаёт синовлари олдида довдираб қолишди. Умирида қийинчилик кўрмаган Жамила эридан қандай қилиб бўлмасин кўпроқ пул топиб келишни талаб қила бошлади. Кунлардан бирида у эри Шоҳимардонни кўчага ҳайдаб чиқарди:

— Бозорда арава судрайсанми, ахлат қутисидан қоғоз териб топширасанми, бу сенинг ишинг, — ўшқирди аёл. — Кечқурун пулсиз келсанг, уйга киргизмайман!

Ноилож қолган куёв қурилишга ёрдамчи-ишчи бўлиб ишга кирди. Орадан бир ой ўтиб, маошини хотинига топширган Шоҳимардон қайтага балога қолди.

— Бу пул бир марталик макияжимга ҳам етмайди-ку! — бақирди Жамила. — Йўқол, уйимдан! Менга деса, қўлингдан келса, ўғрилиқ қил. Пул топсанг бўлди.

Боши қотган йигитнинг жиноят кўчасига киришдан бошқа йўл тополмади. Эрининг ўғрилиқ қилиб топган ҳаром пуллари Жамилага мойдай ёқиб тушарди. Аммо оиланинг “дориломон” кунлари узоққа чўзилмаслиги кундай равшан эди. Шундай бўлди ҳам.

Кунлардан бирида уйдан “ов”га чиқиб кетган Шоҳимардон жиноят устида қўлга тушиб, қамалиб кетди. Озодликдан маҳрум этиш жойида эри билан учрашган Жамила унга ортиқ бирга яшамаслигини маълум қилди.

Эркин “қуш”нинг парвози

Унинг бу қарорини гапдаги улфатлари қарсақлар билан кутиб олишди.

— Ана энди сен ҳам биз каби эркин қуш бўлиб, узоқларга парвоз қиласан, — деди тилла билагузукларини атайлаб шиқирлатаркан жўрабоши Гулмирахон. — Савдогарчилик қилиб, кам бўлмайсан.

Чиндан ҳам Жамила бирни ўн қиладиган устаси фаранг савдогарлардан чиқиб қолди. Аммо бу унга камлик қилди шекилли, зимдан бошқа режа тузиб, уни амалга оширишга киришди. Муттаҳамнинг “парвоз”и ўзи савдо қиладиган бозордаги кийим-кечак растаси хўжайини Маликни “қармоқ”қа илантиришдан бошланди. Ўзини кўҳликкина бу аёлнинг ноз-ишваларига ром бўлиб қолгандек кўрсатса-да, Малик ҳам анойилардан эмасди. Очигчасига айтганда, у икки болага вақтинча ота бўлиб, Жамиланинг икки қаватли данғиллама уй-жойига эгалик қилмоқчи эди. Иккаласидан қайси бири “шоҳидамас, баргида юрган”лиги ҳозирча номаълум бўлса-да, бир фарзанднинг отаси бўлган Малик таваккал қилиб, хотини билан расман ажрашди.

Кўп ўтмай, энг қиммат ресторанлардан бирида Малик билан Жамиланинг никоҳ тўйи бўлиб ўтди. Тантаналар тугаши билан келин-куёв жанжаллашиб қолишди.

Фарзандлари Покиза билан Нозимани етаклаб олган келин гуллар билан безатилган оқ “Лимузин”нинг олдида келганларида эридан сўради:

— Дадаси, бизни қайси уйингизга олиб борасиз?

— Она-болалар яшаган уйга дадаси ҳам боришга рози, — жавоб қилди бу саволни ҳазил деб ўйлаган эр.

— Мен сиз билан ҳазиллашаётганим йўқ, — эрини четроққа тортди келин, — жиддий сўраяпман!

— Нега мени доводиратасиз, йўғ-е, доводиратасан? — Сеникида бирга яшашга келишгандик-ку?

— Уйимни кеча сотдим, — тиржайди Жамила. — Қарзларимга тўладим. Шароит шунақа бўлиб қолди. Барибир ичкуёвликка рози бўлмасдингиз, биламан, азизим.

Малик “чув” тушганини сезган бўлса-да, бўш келмади:

— Мен уйимни хотинимга берганман. Демак, меҳмонхонага борамиз.

— Нега энди? — истехзоли жилмайди келин. — Шаҳар четида янги уйингиз, йўғ-е, уйимиз борлигини биламан. Ўша ерга борамиз.

Бу аёл ўзи ўйлаганидан ҳам айёроқ эканлигини фаҳмлаган Малик тилёғламаликка ўтди:

— Ҳа, дала ҳовлини айтяписизми? Сизга маъқул тушса бўлгани. Майли, кетдик.

— Менга фарқи йўқ, — деди болаларини “Лимузин”га ўтказаяётган Жамила, — бошпана бўлса, бас.

“Ўтники — ўтга, сувники — сувга...”

Бошида узоққа чўзилмайдигандек кўринган бу оила пой-девори беш йилгача нурамай турди. Малик тақдирга тан берган бўлса-да, Жамила ўз макридан қайтмади. Ҳатто, бирин-кетин қизлари Солиҳа билан Саиданинг дунёга келиши ҳам унинг фикрини ўзгартиролмади. У кеча-ю кундуз бирга яшаб, кир-чирини ювдирадиган эрдан кўра, онда-сонда келиб-кетадиган жазманларни хуш кўрарди.

Ўғрини қароқчи урганини аллақачон сезган Малик ҳам “Ҳап сеними!” дегандек, ўзи билганича йўл тутди, биринчи хотини билан бекитиқча ярашиб олди. Ҳаёт бу тахлитда давом этиши мумкин эмасди. Нимадир юз бериши керак эди. Биринчи бўлиб оилавий нотинчлик, келишмовчиликларга Маликнинг юраги дош беролмади. У инсультга чалиниб, ётиб қолди.

Жамила бемор эрини даволатишдан кўра, уй-жой, автомашиналарни ўз номига расмийлаштиришга шошилди. Аммо бу сафар у кеч қолди. Маликка қарз берганлар унинг ётиб қолганини эшитиб, ҳужжат-далил билан ҳақини талаб қилиб

келишди. Натижада уй ҳам, машиналар ҳам қарзни тўлаш учун сотилиб кетди. Бу мулклар уники бўлмагани учун Жамила ти-лини тишлаб қолаверди.

Кўчада қолган Маликни биринчи хотини уйига киргазиб олди. Кўп ўтмай дарди оғирлашган Малик унинг қўлида вафот этди. Тўрт нафар бола билан бева қолган Жамила шаҳарчадан ҳовли-жой со-тиб олди. Бирор жойда ёлчителиб ишламаган аёл эски “хунар” и билан шуғуллана бошлади. Сири фош бўлгач, у бошқа шаҳарчага кўчиб кетишга мажбур бўлди. Шу орада отасиз бешинчи фарзанд — Тўлқин ҳам туғилди.

“Ўрганган кўнгил — ўрганса қўймас” деганларидек, Жамила бир ёшга ҳам кирмаган гўдакни Нозимага қолдириб, ярим тунгача йўқ бўлиб кетарди. Оч-наҳор қолган болаларга қўшнилар ош-овқат бериб туришди. Оиланинг тўнғичи Покиза мавсумий дала иш-ларига чиқиб кетганлиги учун уч нафар болага кўз-қулоқ бўлиб туриш Нозиманинг зиммасида эди. Бунинг устига, у мактабга ҳам қатнардди.

Маҳалла фаоллари бир неча марта Жамилани чақириб, танбех беришди. Болаларини меҳрибонлик уйига ёки болалар боғчасига жойлаштириш тўғрисида таклиф киритишди. Аммо у нимагадир қайсарлик қилиб, ҳеч кимнинг гапини назар-писанд қилмасди.

Шундай кунларнинг бирида бу оилада еру кўкни ларзага со-ладиган фожиали воқеа юз берди.

Қаердасан, Солиҳа?..

Чақалоқ укаси Тўлқинга сутини бериб, ухлатган Нозима мак-табга отланаркан, Солиҳага ўзи қайтгунича укаларига қараб тури-шини тайинлади. Эндигина беш ёшдан ошган Солиҳа болалигига бориб, тихирлик қилди:

— Мен ўртоқларим билан чўмилишга бораман.

Бусиз ҳам ҳар куни эртадан кечгача укаларига қараш жонига теккан Нозима йўлакка чиққанда ўдағайлади:

— Чўмилишга борганингни кўрсам, ўлдираман сени!

Кейинги пайтда жиззаки бўлиб қолган Нозима мактабдан қайтаётиб, ариқда чўмилаётган синглисини кўрди-ю, алланималар

деб унга таҳдид қилди-да, уйи томонга юриб кетди. У уйга бориб, бешикда ётган болакайни ечиб олди-да, сутини иситиб, ичирди. Сўнг болани қўшниникига олиб чиқиб берди. Кейин ўзи яшириб қўйган арқончани қидириб, охири топди.

Шу пайт Солиҳа чўмилишдан қайтиб келиб қолди.

— Юр, чўмилишга борамиз, — синглизининг қўлидан тутди нимагадир ич-бадани қалтираётган Нозима. — Лекин сени энди ариқдан ҳеч қачон чиқмайдиган қиламан. Эрта-ю кеч сузиб юра-верасан.

Саида опаларининг ортидан эргашди. Учовлон хайқириб оқаётган ариқ қирғоғига етиб келганларида, атрофга қоронғилик чўкаётганди. Сувни кўриб, ваҳимага тушган Солиҳа опасига ялинди:

— Чўмилмайман, опажон, кетайлик! Энди айтганингизни қиламан. Қўрқяпман!..

Нозима синглизининг носинини эшитмагандек, атрофга разм солди. Ҳеч ким йўқлигига ишонч ҳосил қилгач, қўйлагининг ичидан белига боғланган арқонни олди-да, қочмоқчи бўлган Солиҳани тутиб, унинг икки қўлини боғлади. Қўллари чандиб боғланган бечора қизгина буларнинг ҳаммасини ўйин деб ўйлаб, аввалига, қиқир-қиқир кулди. Лекин опаси уни тик қирғоқнинг олдига ҳайдаб келгандан сўнг даҳшатдан қарахт бўлиб, тили айланмай қолди. Сўнгги ҳамла билан ортига тисарилган синглизини сувга итариб юборган Нозима ортига қарамай кета бошлади. Саида эса, сувда оқиб кетаётган опасининг ортидан қирғоқ бўйлаб анча жойгача югуриб борди. Солиҳанинг “Ёрдам беринглар! Ёрдам!..” деган хайқириви анча пайтгача эшитилиб турди.

Уйга келган Нозима Саидани сиқувга олди:

— Агар Солиҳа сувга чўкиб кетганини оймга айтадиган бўлсанг, сенинг бошингга ҳам унинг кунини соламан! Ўлдираман, тушундингми?!

Ярим кечага яқин ширакайф ҳолда уйга келган Жамила Солиҳанинг қаердалигини сўраб, қизларидан тайинли жавоб ололмади.

— Ўртоқлари билан ўйнаб юрганди, — жавоб қилди бепарволик билан Нозима.

Эртаси куни Солиҳанинг мурдаси ариқдан топилди. Тергов давомида балоғат ёшига етмаганлиги учун амалдаги қонунқоидалар асосида сўроқ қилинган Нозима ўз айбига тўлиқ иқрор бўлди.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент вилоят суди Нозима Рафиеванинг балоғат ёшига етмаганлигини ҳисобга олиб, унга 3 йил синов муддати билан жазо тайинлади.

Инсонийликни унутиб қўйган, она деган юксак номга номуносиб бўлган Жамиланинг кўзи балки энди очилгандир. Аммо унинг қолган умри афсус-надоматда ўтиши муқаррар. Ахир, она учун фарзанд доғидан ортиқ азоб борми? Жамила бу азобни тақдирдан ўзининг қилмишлари, эътиборсизлиги ва нопок қадами ортидан тилаб олди...

ҲАСАД АЛАНГАСИ

Буни одамгарчилик дейдилар...

Хаёт ҳар доим ҳам равон ва текис йўллардан иборат эмас экан. Унинг паст-баланд, баъзан боши берк кўчалари кишини адаштириб қўйиши ҳеч гап эмас.

Кўринишдан қўй оғзидан чўп ҳам олмайдиган ювош йигит бўлган Миразиз билиб-билмай, йўл қўйган қонунбузарлиги учун қамоқда ўтириб чиқди. Кечагина ош-қатиқ бўлиб юрган ошна-оғайнилари энди ундан ўзини олиб қочадиган бўлишди. Исмининг ёнига “ўғри” деган тавқи лаънат қўшиб айтиладиган кимса билан дўстлашиш кимга ҳам хуш ёқарди дейсиз?!

Ана шундай мураккаб бир шароитда Миразизга ёрдам қўлини чўзадиган инсон топилди. Якка тартибдаги уй-жой қурилиши бўйича МЧЖ раҳбари, қўшни қишлоқлик Салоҳиддин кўпчиликнинг қаршилигига қарамай, уни ишга олди. Янги ишчига бир миллион сўм ёрдам пули ҳам берилди. “Қарши бўлганлар”нинг орасида тадбиркорнинг отаси Низомиддин ака ҳам бор эди.

— Яхши танийман, Миразизнинг отаси ҳам пиёниста ва ўғри эди, — деди у ўғлига насиҳат қилиб. — “Қазисан, қартасан, асл зотинга тортасан”, дейишган машойихлар. Ҳеч бўлмаса, синов муддати билан ишга олсанг, бежавотирроқ бўлармиди?!

Салоҳиддин отасининг олдида хижолатдан ер чизиб қолди. Сўнг ўзини оқлаб, шундай деди:

— У билан қурилиш коллежида бирга ўқигандик. Ўшанда Миразиз тўғрисида айрим узунқулоқ гаплар юрарди. Кейин бил-

сам, қамалиб кетган экан. Иш сўраб келди, ҳар ҳолда мутахассис, йўқ деёлмадим. Бунинг устига менда дастёр кўпу қурувчи эса, тақчил...

— Бўлар иш бўлибди, — деди ўғлининг раъйини қайтаришни истамаган ота. — Балки мен адашаётгандирман! Омон бўлсак, кўрармиз.

Нақл исботини топди

Шу гаплардан сўнг уч кун ўтиб, Миразиз бошчилигидаги бригадага икки қаватли шахсий уй қурилиши топширилди. Салоҳиддин ҳар сафар қурилиш ишларини кўриш учун объектга ўзининг “Эпика” автомашинасида келар, буни кўрган Миразиз ич-этини ер, ўзига — ўзи дашном берарди: “Нега шу машинани сен эмас, Салоҳиддин миниши керак? Бойликка, бойваччаларга ўхшаб яшашга фақат сен ҳақлисан. Муҳтож вақтимда ёрдам берди, дейсанми? Бўлмаган гап! Аслида, сенга пул бериб, ўзининг кимлигини кўрсатмоқчи бўлган. Бу — одамгарчилик эмас, бировнинг кадр-қимматини ерга уриш! Ундан қаеринг кам?! Уни бу ерга қайтиб қадам босмайдиган қиласан. Ахир қабиҳ режалар тузишга устаси фарангсан-ку! Қани, олға, бўшашма, Миразиз!..”

Шундай қилиб, Миразизнинг кўнглида аллақачондан бери бўғилиб, тутаб ётган ҳасад ўти гуриллаб ёна бошлади. У пайсалга солмай, Салоҳиддинга тухмат тоши отишни бошлаб юборди. Бунга сабаб ҳам топила қолди. Юк машинасига ортиб келинган ёғоч жанжалнинг боши бўлди.

Миразиз кечга томон ҳовлининг нариги бурчагидаги эски уйда яшайдиган қурилиш эгаси Ҳайдар акани гапга солди:

— Бу Салоҳиддин дўстим бўлса ҳам, сизга меҳрим тушиб қолгани учун, раҳмим келганидан бир гапни айтиб кўяй дедим, ака.

— Тинчликми, уста? — ҳайрон бўлиб сўради уй эгаси.

— Ноинсоф Салоҳиддин, — хокисор овозда давом этди Миразиз, — олиб келган тахтасининг нархини ошириб юборибди-да. Сиз ҳам лақиллаб ўтирибсиз.

Ҳайдар ака бу гапни кутмагани учун ўнғайсизланди.

— Ҳамма шу йигитни мақтагани учун иморат қурилишига буюртма бергандим, — овози ўзгарди унинг. — Наҳотки, алдаган бўлса?

— Менга нима?.. — ўрнидан турди уста. — Беблиска пулингиз кўп бўлса, тўлайверинг.

Эртаси куни келтирилган икки ўрам электр симидан ҳам Миразиз “хато” топди. Тўғрироғи, симларни ўзи яширинча қирқиб қўйиб, Салоҳиддинни айблади. — Мана, фалон пулга олдим, деган сими ишлатишга яроқсиз, — деди у Ҳайдар акага маҳсулотнинг узуқ-юлуқ жойларини намойиш қиларкан.

— Бугуноқ бу муттаҳам Салоҳиддиннинг “патта”сини қўлига тутқазаман!.. — газаби қайнади уй эгасининг. — Тўғри айтган экансиз, ярамас йигит экан. Бунақада қурилиш расво бўлиши, турган гап.

Мақсадига эришган Миразиз ўзини оқлашга ўтди.

— Мен холис одамман, — пинагини бузмади у. — Бунақа уйларнинг кўпини қурганман. Сиздек яхши одамни алдашларига чидаб туrolмадим. Виждоним йўл қўймади.

— Сиз ҳам унинг одамисиз, — устага юзланди ўй эгаси. — Салоҳиддинга эргашиб, кетиб қолмайсизми?

— Пули нақд бўлса, уйингизни ўзим қўлдан чиқараман, — мақсадга кўчди Миразиз.

— Сизга ўхшаган дангалчи одамларни ёқтираман, — деди шарт Ҳайдар ака. — Битта машинани сотиб, пулини шу қурилишга атаганман. Етмаса, темир қутимда ҳам 80-90 минг АҚШ доллари бор...

Шу кунидек Ҳайдар ака Салоҳиддинни чақиртириб, қўлига шартномани тутқазди-да, уйдан ҳайдаб чиқарди. Ўзи — хон, қўланкаси — майдон бўлиб қолган Миразиз аллақасқдан қаланғи-қасанғи ёлланма ишчиларни топиб келиб, ишга солиб қўйди. У аллақачон ўзи тузган режага мувофиқ, Ҳайдар аканинг хонадонидаги темир қути ва у турган хона эшигининг калитидан нусха ясаптириб, чўнтагига солиб қўйганди.

Ҳадеганда қулай фурсат келавермади. Оила аъзоларининг бирор ёққа кетишларини кутишдан фойда йўқлигини тушунган Миразиз жуда қалгис усулни қўллашга мажбур бўлди. Куппа-кундуз куни, оила аъзолари сериал томоша қилишга кириб кетиши билан, у алоҳида эшикдан кириб, сейфдаги 89 минг АҚШ доллари ва сотилган автомашинадан қолган 23,5 миллион сўм пулни ўмарди.

Сўнг пулларни ўзи олдиндан белгилаб қўйган, нарироқдаги хилват бир жойга яширди.

Ҳийла иш берди

Сал кейинроқ у ҳовлида иш қилиб юрган Ҳайдарнинг хотинидан “Бу Салоҳиддин яна пулини сўраб келган эканми?” — деб сўради.

— У кишига кўзим тушма-ди, — бамайлихотир жавоб берди аёл.

— Нега унақа дейсиз?.. — ўсмоқчилади Миразиз. — Ўзим кўрдим-ку, ортингиздан уйга кирганини...

Сухбат шу ерга етганида ширакайф Ҳайдар ҳовлига кириб келган, Миразизнинг гапини эшитиб улгурганди.

— Хўш, ўша эрингизга фирибгарлик қилган Салоҳиддин нимага келган экан? — хотинига юзланди жаҳли чиққан Ҳайдар.

Эрининг важоҳатини кўриб, ранги ўчиб кетган хотини бояги гапини такрорлади.

— У кўринмас одамидики, ортингдан уйга кирса ҳам, кўрмаган бўлсанг, манжалақи? — ҳайвондай ўкирди эри.

Жиноий режанинг энг қалтис жойи ҳам ўзи ўйлаганидек “хамирдан қил суғургандек” битганидан ичида суюнган Миразиз ўзини хижолат бўлган одамдек кўрсатди:

— Мен ўз кўзим билан кўрганимни айтдим, холос. Бу ярамасдан ҳамма нарсани кутса бўлади. Ифлос. Янаям, бу ёғини ўзинглар биласизлар. Узр...

Қолгани нима билан тугашини у яхши биларди. Шу куни эридан калтак еган айбсиз-айбдор — шўрлик уй бекаси болаларини етаклаб уйга кетди. Орадан икки кун ўтиб, пуллари ўғирланганини билган Ҳайдар биринчи навбатда Салоҳиддинни ва унга ёрдам берганликда хотинини айблади. Бу машмашаларни сиртдан томошабин сифатида кузатиб турган Миразиз сувдан қуруқ чиққанига шубҳа қилмай қўйди. Шу орада Салоҳиддиннинг уйда ҳам нотинчликлар юз бериб, хотинини отасиникига кетиб қолгани муттахамнинг ишончини янада мустаҳкамлади.

Чучварани хом санаган Миразиз

Аммо қанчалик уринмасин, ҳаёт Миразизга ўхшаганларнинг измига ҳеч қачон бўйсунмаган ва бўйсунмайди ҳам. Вақти ке-

либ ҳар қандай жиноят ойдинлашади. “Қорлар ёғиб, излар босилди” деб ўйлаган Миразиз ҳам аслида чучварани хом санаганди. Ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари ҳам анойилардан эмаслигини, шунингдек, ўзининг ҳар бир қадами назоратга олинганини у ҳали билмасди. Тез орада Миразизнинг қўшни вилоятга кетаётгани ҳақида хабар олинди. Қўрилган тезкор тадбирлар натижасида у ўзи ўғирлаган пулларнинг бир қисмини хуфия “долларчи”лар орқали сўмга алмаштираётганда, жиноят устида қўлга тушди. Доллар рақамлари гумондорнинг қўлидаги купюра рақамлари билан айнан бир хил бўлиб чиқди. Бир ярамаснинг касрига иккита мустаҳкам оила бузилиб кетиши ва гулдек фарзандлар тирик етим бўлиб қолиши ҳеч гап эмасди. Оилаларку тикланди-я, лекин эр-хотинлар ўртасида дарз кетган ишонч чандиғи ҳали-бери битиб кетмайди. Энг ёмони, тухмат тоши Салоҳиддиннинг соғлиғига жиддий путур етказди. У отасининг айтганини қилмаганига ҳали-ҳануз афсус чекади.

Эчкининг қасами

Шундай қилиб, иккинчи марта судланиб, жиноятига яраша жазоланган Миразизни ҳамма энди тавбасига таянган бўлса керак, деб ўйлаганди. Аммо бундай бўлиб чиқмади. Одатда, жиноят кўчасига адашиб кириб қолган одамлар қилган ишларидан пушаймон бўлиб, чин кўнгилдан тавба қилади. Миразиз эса, текин пул, бойликни кўриши билан ичган қасами ҳам, тавба-тазаррулари ҳам ёдидан чиқиб кетадиган бетайин, ёвуз кимсалардан бўлиб чиқди.

Шу куни Миразиз уйига меҳмон бўлиб келган қайниси — Шавкат билан ярим тунгача чақ-чақлашиб ўтиришди. Охири вақт алламаҳал бўлиб қолганини рўкач қилиб, меҳмон ўрнидан турди. — Менга барибир-ку, — ҳазилнамо гап қотди уй эгаси қайнисига, — шунча пулни ташлаб кетаверасизми?

— Қанақа пул ҳақида гапиряпсиз, почча? — сўради ҳеч нарсани тушунмаган Шавкат.

— Бир девор қўшнимиз Сухробнинг қўш қаватли, данғиллама уйига кўзингиз тушгандир? Шу уйда ҳозир ҳеч ким йўқ, эгалари қариндошлариникига кетишган.

— Буни менга нима дахли бор? — тушунмади қайниси.

— Суҳроб жуда пишқириб кетган бойлардан, — меҳмоннинг кўзига тик қаради уй эгаси. — Ўғриликка тушсак, пулнинг тагида қолардикда, ўзиям.

Меҳмон қайтиб жойига ўтирди.

— Ити борга ўхшайди-ку? — деди сўнг ва бу билан поччасининг таклифига рози эканлигига белги берди — Э, у ит эмас, кучукча, — деди “иш” пишганидан хурсанд бўлган уй соҳиби, — ечиб қўйилган экан, боғлаб қўйдим. Мени танигани учун “миқ” этмайди. Орқа эшик очиқ, муаммонинг ўзи йўқ.

Орадан ярим соат ўтиб, почча-қайни девор-дармиён қўшниниқига ўғриликка тушишди. Улар уйни тинтиб, пул топишолмагач, энг қиммат уй-рўзғор буюмларини олишга қарор қилишди. Ўғрилар бир дона “SONY” телевизори, 4 дона “Матиз” автомашинасининг диски билан филдираклари, 14 дона гилам, тикув машинаси, “болгарка” кесиш асбоби, пресс-дазмол, “Panasonic lumix” фотоаппарати, 300 метр “Помбархат” матоси, бир нечта куртқа, адёл, ёстиқ ва шунга ўхшаш бошқа буюмларни олишди. Ғараз ниятдаги Миразиз жиноят изини йўқотиш учун қўшнисининг уйига ўт қўйди. Ёнғин унинг уйига ҳам қисман зарар етказган бўлса-да, бундан у фақат хурсанд бўлди. Чунки ўзини ҳар қандай шубҳадан холи бўлдим, деб ўйлади-да. Сўнг ўғирланган буюмларни яширин равишда бозорга олиб чиқиб, улгуржи пуллай бошлади. У киракашликка ёллаган энгил машина ҳайдовчисининг ҳушёрлиги туфайлигина сир очилди.

Содир этилган жиноят бўйича бўлиб ўтган суд ҳукмига кўра, почча-қайни Миразиз ва Шавкатларнинг ҳар бирига 12 йилдан озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланди. Ўғрилик бўйича қопланмаган 14.550.000 сўм ва ёнғин натижасида етказилган 415.320.000 сўм пул судланувчилардан жабрланувчининг фойдасига ундириладиган бўлди.

“Қозонга яқин юрсанг, қораси юқади”, деганларидек, поччасиникига меҳмон бўлиб келган Шавкат ҳам билиб-билмай босган ножўя биргина қадами учун узоқ йиллар симтўсиқ ортида “меҳмон” бўладиган бўлди...

ЎҒРИНИ ҚАРОҚЧИ УРДИ

Суд залига ҳаммадан кейин кириб келган ўрта ёшлардаги аёл энг чеккадаги ўриндиққа бориб ўтирди. У ҳозир ер тарс ёрилса, кириб кетишга тайёр эди. Чунки панжара ортидаги қора курсида унинг бир эмас, икки нафар фарзанди бош эгиб ўтиришибди. Ён атрофида эса, ана шу она туғиб ўстирган фарзандлар томонидан қийноққа солинган, моли талон-тарож қилинган жабрдийдалар адолат сўзини кутишяпти.

Ниҳоят, ҳукм ўқилди. Ашаддий жиноятчилар — ака-ука Наби ва Ғани Сармоновларнинг бирига 18 йил, иккинчисига 17 йил озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланди...

Бир оила фожиага юз тутди. Онаизор қариган чоғида узоқ йиллар ёлғизлик, соғинч азобини тортадиган бўлди. Шуларни ўйлабми, у чуқур “уҳ” тортиб, “аттанг” деган сўзни бир неча бор такрорлади. Аммо энди кеч. Ахир, у фарзандларини ўз вақтида нопок йўлдан қайтарса бўларди-ку?! Ёки уйига оқиб келаётган жарақ-жарақ нопок пулларни она сезмаганмиди? Сизганди! Афсуски, бошида болаларини рағбатлантирган ҳам ўзи эди...

Бозордаги “пистачи” хола

Дехқон бозорига кираверишда писта, қурт сотиб ўтирган, одмигина кийинган Зира холаи бир қарашда бечораҳол кампир деб ўйлаш мумкин эди. Аслида унинг данғиллама ҳовли-жойи, шахсий автомашинаси, бошида эри, икки нафар тоғни урса, толқон қиладиган ўғли борлигини биров билиб, биров билмасди. Ўзини бефарзанд аёл деб, арзимаган патта пулини ҳам тўламайдиган бу пистачи холанинг бошқа “даромад”и борлигидан ҳам ҳеч кимнинг

хабарни йўқ эди. Аввалига “қора бозор”да хуфия доллар олди-сотдиси билан шуғулланиб юрган Зира хола кейинчалик валюта айирбошлаш шохобчаларида сунъий навбатчи хотинлар гуруҳини тузди. Орадан кўп ўтмай, у туппа-тузук ишлаб турган катта ўғли Набижонни ўзи шуғулланаётган кинғир ишларига жалб қилди. Настижада шаҳардаги валюта айирбошлаш шохобчаларидан бирида пайдо бўлган Наби онасининг ўрнига сунъий навбатчиликни ташкил этиш, бегоналарни у ерга йўлатмаслик билан шуғулланадиган бўлди. Зира хола эса, бозорда писта сотувчи қиёфасида лақмаларни топиб, номига доллар олиш учун фуқаролик паспортларини ўғлига етказиб берадиган бўлди. Ўтган тўрт-беш ой давомида она-бола ва гумашталари томонидан олинган пуллар 2,3 миллион долларга етди ва “қора бозор”да қайта сотилиб, нархлар орасидаги фарқ ҳисобига яна қўшимча фойдага эга бўлишди.

Зира хола бугун ўғли кечикаётганидан хавотирда эди. Ёнига пул сўраб келган паттачига ҳам “бир стакан ҳам писта сотганим йўқ, бор йўқол!” деб бобилаб берди. Шу пайт осмондан тушгандай қаршисида пайдо бўлган Набига кўзи тушиб, яйраб кетди.

— Ўзингиз берган ўнта паспортни қайтараяпман. Ҳар бирини ичида ўн минг сўмдан пул бор, — деди ўғли ишлатилавериб яғири чиқиб кетган сумкани онасига узатаркан.

— Аввал менинг ҳақимни чўз, — гапни чўрт кесди она.

— Сумканинг ичида алоҳида 250 минг сўм пул бор. Бугунги хизмат ҳақингиз.

— Нега кам? Ҳеч бўлмаса, яна эллик минг қўш!

— Ҳар сафар шу гапни такрорлайсиз-а, ойи? — жаҳл қилди ўғил. — Қочиб кетаётганим йўқ-ку? Уйга кечқурун бораман, сотилган пулдан қолган фойдани бўлишамиз.

— Шуни олдинроқ айтсанг, кўнглим жойига тушарди. Бизнинг бизнесда она-бола деган гап йўқ, — кесатди она. — Биз шериклармиз, тушундингми? Бозорда “ойи” дема, ҳозир сенга бегонаман, холангман.

Заҳар солмоқ эрур касби илоннинг...

Фирибгарликда шайтонни ҳам ярим йўлда қолдириб кетадиган Набининг нафси тобора ҳакалак отиб борарди. У энди

каттароқ ўлжани қидира бошлади. Бу йўлда у дўстларини ҳам, кечагина битта нонни бўлиб еган ҳамтовоқларини ҳам аяб ўтирмоқчи эмасди. Дарду фикри текин даромад орттириш ниятида бўлган одам учун дўстлик, одамгарчилик деган тушунчаларнинг қадри бўлармиди? “Ўғрини қароқчи урди” деганларидек, Наби ҳам энди ҳамтовоқларини “чув” тушириш учун қабих режа тузди.

Одатда, валюта алмаштириш шохобчаси орқали сунъий навбатни ташкил этиб, сўмга доллар сотиб олиш билан боғлиқ жинойӣ “операция” бир неча босқичдан иборат бўлади.

Унда барчанинг ўз вазифаси аниқ белгиланади. Наби ана шу узун “занжир”нинг бор-йўғи бир ҳалқаси эди, холос. Яъни, у шохобча олдида сунъий навбатни ташкил этиб, уларга “мижоз” паспортини етказиб берар, “хўжайин”лар қанча ҳақ берса, шу билан қаноатланишга мажбур эди. Бора-бора кимгадир дастёр бўлиш унга ёқмай қолди. Тўғрироғи, у биратула ҳамма пулга эга бўлишни хоҳлаб қолди.

Шундай қилиб, Наби ҳамтовоқларининг ҳар бирига янги вазифаларни тақсимлаб берди. Унга кўра, бир неча валюта айирбошлаш шохобчаси олдида доллар сотиб олиш учун заҳира сўм пуллари ортилган автомашиналар хуфия назоратга олинади. Бу уловларнинг ҳайдовчилари ва қўриқчиларидан тортиб, пул ташувчи курьерларнинг жисмоний тайёргарлигигача ўрганилади. Қулай пайт келиши — “айғоқчи”лар хабар бериши билан Наби бошчилигидаги қуролланган қароқчилар “иш”ни охирига етказишади. Наби бу ишга ИИББ тизимидаги гуруҳлардан бирида ходим бўлиб ишлайдиган Норқул Оппоқов ва Шамси Шаметовларни ҳам жалб қилди. Натияжада жинойӣ тўда ўқ отар қуроллардан фойдаланиш режасини ҳам назардан четда қолдирмади.

Шундай қилиб, жинойӣ гуруҳ айғоқчиларидан бири тумандаги қўпқаватли уйлардан бирининг биринчи қаватидаги хонадон ҳовлисидаги автомашинада жуда катта микдордаги пул борлигини маълум қилди.

Ниқоб кийган шарпалар

Тонг ғира-ширасида шаҳар кўчаларидан елдек учиб бораётган “Нексия”нинг давлат рақамлари латта билан ўралганини

ҳисобга олмаганда, айтарли ажабланарли томони йўқ эди. Автомашина кўп қаватли уй этагидаги атрофи темир панжара билан ўралган, сердарахт кичкина ҳовли олдида тўхтади. Ундан юзига ниқоб таққан икки киши тушиб, одам бўйи келадиган тўсикдан қийинчиликсиз ўтишди ва ёғоч супада ётган кимсанинг қошига келишди. Босқинчилардан ҳарбийларникига ўхшаш кийингани ётган одамнинг чаккасига тўппонча қададида, буюрди:

— Овозингни чиқармай, ерга қараб ёт, йўқса, ўласан!

Итоаткорлик билан юзтубан ётиб олган кимса титраб-қақшаганча, “Кимсизлар?” дея сўради.

— Биз махсус гуруҳданмиз, — жавоб берди қуролли кимса. — Бу ерда жиноятчилик билан топилган пул яширилганлиги тўғрисида хабар берилган. Пул қани?

— Қалитни чўз! — деди иккинчи ниқобли киши ва қалитни олгач, машинанинг эшигини очиб, пул тўла чарм сумкани оларкан, “Кетдик!” ишорасини қилди.

Машинанинг эгаси шу дамда бошига урилган темир тўқмоқ зарбидан ҳушидан кетди. Ниқобли кимсалар эса ташқаридаги уловга ўтириб, кўздан ғойиб бўлишди.

Бу ишларни сал наридаги автомашинадан кузатиб турган Наби пул эсон-омон белгиланган жойга етказилгани тўғрисидаги хабарни эшитгандан кейингина жойидан қўзғалди. Шундан сўнг уюшган жинойи гуруҳ аъзолари бежавотир жойда учрашиб, босқинчилик йўли билан талон-торож қилинган 38 миллион сўм пулни ўзаро тақсимлаб олишди. Наби ўзига 10,5 миллион сўмни ажратди. “Операция”ни бевосита амалга оширган Норқул Оппоқов ва Шамси Шаметовларга жами 16 миллион сўм “улуш” теғди. Пулларнинг қолгани тўдабошининг укаси Ғани ва бошқалар ўртасида тақсимланди.

Янги “ўлжа” — “Раунет”

“Ҳикмат излаганга — ҳикматдир дунё, иллат излаганга — иллатдир дунё” деганларидек, кимдир тонгда янги кун яхшиликлар келтиришини ният қилиб, ишга, ўқишга отланса, Наби эса, бугун кимнинг бахтига чанг солсам экан, деб кўчага чиқарди.

Наби айғоқчилари жимлигидан газабини босолмай, телефонда ҳамтовоқларига дўқ-пўписа қилишга ўтди: “Қачонгача тухум босиб ўтирасанлар?! Жарақ-жарақ пулларни фақат мен топиб беришим керакми? “Объект” топмасаларинг, гуруҳдан ҳайдаласанлар!”

Шу пайт жиний гуруҳ аъзоларидан бири — Нурали кўнғироқ қилиб, бир манзилдаги қаҳвахона ертўласида, аниқроғи, “Раунет”да пул ҳам, моддий бойликлар ҳам мўллигини, кечиктирмасдан таппа босиш кераклигини хабар қилди. Кайфияти кўтарилган Наби кечаси 23.00 да ўша ердаги бозор ёнида йиғилишларини айтди.

Тунги соат 23.30 ларда “Раунет” шохобчасига кириб келган уч нафар йигитни Воҳиджон одатдаги мижозлар деб ўйлади ва компьютердан кўз узмай, “Қайси компания?” дейишга улгурди, холос. У бошига келиб тушган мушт зарбидан курсиси билан ерга йиқилди...

Босқинчилар сумкага жойланган нақд 1 миллион сўм пул ва 205 АҚШ доллари билан бирга ҳар бирининг нархи 400 минг сўм бўлган “Nokia 880”, “Nokia 6500” русумли иккита уяли алоқа телефони, шунингдек, бир нечта принтер картрижлари, “Sony” фотоаппарати, “Ipad UP3” русумли мусиқа мосламасини ўғирлаб чиқиб кетишди. Талончилик оқибатида “Раунет” шохобчасига 2 миллион 300 минг сўм ва 205 АҚШ доллари микдорида моддий зарар етказилди. Мазкур жиноятда иштирок этганларнинг ҳар бирига 250 минг сўмдан пул тақсимлаб берилди.

Боши берк “кўча”

Ҳар қандай жиноятчилик, қонунбузарлик охири боши берк кўчага олиб бориши кундек равшан. Ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари ҳам аллақачон Наби Сармонов бошчилигидаги уюшган жиний гуруҳнинг изига тушган эди. Тезкор ўтказилган тадбир натижасида улар қўлга олинди. Тинтув пайтида Н. Оппоқовнинг ёнида гугурт қутисига жойланган “марихуана” гиёҳвандлик моддаси борлиги аниқланди.

Аниқланишича, судланувчи Н. Оппоқов босқинчилик жиноятини содир этиш пайтида шаҳар ИИББ идораларидан бирида навбатчиликда бўлган. Гарчи навбатчилик пайтида ўқотар

қурол олиб юришга унинг ҳақи бўлса-да, шахсий юмуши билан ишхонадан ташқарига чиққанда қуролни топшириши лозим эди. Аммо ўша куни Оппоқов буни негадир “унутиб” қўйган.

Жиноят ишлари бўйича Тошкент шаҳар суд мажлисида ака-ука Наби ва Фани Сармоновлар бошчилигидаги жиноий гуруҳ аъзолари устидан ҳукм чиқарилди. Айбдорларнинг ҳар бирига узоқ муддатли озодликдан маҳрум этиш жазолари тайинланди.

Суд ниҳоясига етди. Панжара ортида ўтирган маҳкумлар олиб чиқиб кетилди. Зал четидаги ўриндиқда ўтирган она кўз ёшларини тўхтатолмади. Ён атрофидан ўтиб кетаётган одамлар унга тасалли бериш-бермаслигини ҳам билишмасди.

Бу ҳолатда унинг бир муддат ёлғиз қолгани маъқул. Балки, у ҳозир оила аталмиш қўрғонни тўзғитиб юборганлиги учун ўзини қийётгандир... Ёки икки ўғилни ўстириб, қўш келин қўлидан бир пиёла чой ичолмай, армонда қолгани учун ёзғираётгандир... Барча оналар қатори унинг ҳам бир дунё орзулари бўлгандир... Фақат бу орзулар энди саробга айланди. Бунинг сабабларини ўйлаб кўришга эса унда вақт етарли, узун-узун айрилиқ йиллари ҳали олдинда турибди. Ҳаёт эса, давом этади. Ким билади, балки унинг онаизорга аталган қувончлари ҳали олдиндадир. Балки, вақти келиб қўш келин қўлидан чой ичиш, бир этак набираларга буви бўлиш бу аёлга ҳам насиб қилар. Бунинг учун эса, у атрофидаги ҳалол меҳнати билан машғул замондошларимиз каби яшаши керак, холос. Бу жуда оддий ҳақиқат, аммо ҳамманинг ҳам қўлидан келавермайди.

ВИСОЛ ОҚШОМИДАГИ ФОЖИА

Уйимизнинг тўри сизники

Ишдан қайтган Сотволди болалар майдончасидан Шералини тополмади. Аммо бегона бола ҳайдаб юрган ўғлининг яп-янги велосипедни дарров таниди, чунки бунақаси маҳаллада ҳали ҳеч кимда йўқ эди-да.

— Ҳей бола, бировнинг велосипедини нега минасан? — бақирди у икки қўлини “карнай” қилиб. — Яхшиликча эгасига бер, йўқса мендан кўрасан!

Гала-говурда ҳеч нарсани эшитмаган ўспирин доира бўйлаб ҳаракатини тобора тезлатиб борарди. Сотволди гапини писанд қилмаган боланинг таъзирини бериб қўйиш учун икки ҳатлаб велосипед билан тенглашди-да унинг орқа филдирагига зарб билан тепди. Аввал ерга ҳайдовчи, кейин велосипед, энг охирида оёғи филдирак симларига кириб қолган Сотволди йиқилди.

Тирсақлари, тиззаси шилинган болага шу азоблар етмаганидек, уст-боши чанг-тупроқ бўлган амаки қулоғидан маҳкам ушлаб, чўза бошлади. Шу пайт уй томондан ўғли Шералининг овози эшитилди:

— Уни урманг, дада, у менинг ўртоғим. Велосипедимни ўзим берганман.

— Велосипедни бировга бергин деб олиб берганим йўқ-ку, сен аҳмоққа, — деди ҳали ҳам боланинг қулоғини қўйиб юбормаган ота ўғлига юзланиб. — Қаёқдаги қаланғи-қасанғиларнинг болалари билан ўртоқ бўлма, деб сенга айта-айта чарчадим.

— Мен қаланғи-қасанғининг ўғли эмасман, — деди амакининг қўлидан аранг қутилган бола. — Менинг ота-онам яхши одамлар.

— Вой, гурурли бўлмай қолинг, — деди у болага киноя билан, — жаҳлингиз чикдими? Ўша “яхши” одамнинг отини айт, эшитайлик бўлмаса?

— Сарём аканинг ўғлиман, исмим Сарвар, — деди бола донadona қилиб.

— Қайси Сарём... ўзи битта Сарём ака борлар. Корхона бош директори... — дудуқланди Сотволди.

— Сарвар ўша, Сарём ака деган директорнинг ўғли-да! — ўртоғидан чаққонлик қилди Шерали.

Шу сониянинг ўзида Сотволди буқаламун сингари бутунлай бошқа одамга айланди-қолди. Энди унинг кўринишидан ҳам, юриштиришидан ҳам, гап-сўзидан ҳам “самимийлик уфуриб” турарди.

— “Танимасни сийламас”, деб шунга айтишса керак-да, Сарварбек, — тилидан бол томди амакининг, — бу ерда нима қилиб турибмиз ўзи? Қани, дўстингни ичкарига бошла.

Хуллас, ўша куни Сарвар нима учун дўстининг ота-онасидан юқорида, тўрда ўтириб ош еганини сира ҳам тушунолмади. Сарвар уйига кетиш учун отланаётганда эса, Зумрад опа билан Сотволди ака уни иззат-икром билан кузатишди.

— Ҳақиқий ота ўғил экансиз, омон бўлинг, — ялтоқланди уй эгаси. — Шу уйнинг тўри ҳар доим сизники. Тез-тез келиб туринг.

Мунофиқ

Меҳмон йигит кетиши билан Зумрад ая эрига таъна қилди.

— Сарём акани кўришга кўзингиз, отишга ўқингиз йўқ эди-ку! Ўғлига лаганбардорлик қилишингизни қаранг!

Эшикни зичлаб ёпган Сотволди хотинининг нақ қулоғи остида пичирлаб гапирди:

— Отасининг устидан юмалоқ хатни керакли жойга юборганман. Боласи тушмагурни роса лақиллатдимда! Энди ҳаммадан шубҳаланса ҳам, Сарём Саидович мендан шубҳаланмайди.

— Ўша, Сарём деганингиз ишдан бўшагани билан, ўрнига сизни қўйишармиди?!

Шу вақт дўстини кузатиб қайтган Шерали ота-онасининг суҳбатини эшитиб, ажабланди.

— Бу ерда нима гап бўляпти ўзи? — сўради у. — Сарварнинг дадасини ким ишдан бўшатмоқчи? Менга тушунтириб беринглар.

— Нимасини тушунмайсан, ўғлим, — деди ота ётиги билан, — нега энди ўша корхонага сенинг отанг эмас, ўша Сарварнинг отаси бошлиқ бўлиши керак?! Ёшинг ўн бешдан ошди, дўст ким, душман ким — билишинг керак.

— Демак, Сарём ака бизнинг душманимиз, — деди дадасининг гапларидан ўзича хулоса чиқарган фарзанд, — ўғли билан ўртоқчиликни ҳам йиғиштиришим керак экан-да?

Сотволди тиззасига “шап” этиб урди-да, ўрнидан турди.

— Менинг ишонган боғу роғим сенсан, ақлингни ишлат, ўғлим, — деди Сотволди ўғлига юзланиб. — Сарёмнинг ўғли билан ошна-оғайнигарчиликни йиғиштириш эмас, аксинча, янада кучайтиришинг керак. Тушундингми? Уйда бўладиган барча гап-сўзларни билиб, менга айтиб келасан.

— Қарабсизки, дарвозамиз олдида ҳар куни эрталаб отангнинг хизмат машинаси кутиб туради, — азбаройи завқи келганидан эрининг гапини бўлди хотини. — Биздан юз ўгирган қўшнилари ҳам, Зумрадхонга етти букилиб салом берадиган бўлишади, ўғлим.

— Ҳаммасига тушундим, мендан кўнглингиз тўқ бўлсин, — деди ўғли муштани қисиб. — Айғоқчиликни дўндираман.

Болалигидан ота-она чизган чизигидан чиқмасликка ўрганган Шерали ўша куни шахсий манфаат йўлида ҳар қандай тубанликка бориш кераклигини юрагига тугиб олди.

Тиниқ сувлар лойқаланди

Вақт ўтган сайин Сотволдининг хонадони кечки овқатдан сўнг “жанговар операция”лар муҳокама қилинадиган штабга айланиб бораётгандек эди, гўё. Бу ердаги гаплар фақат қизлари Зарнигордангина сир тутиларди. Чунки Зарнигорнинг фикри, дунёқараши умуман уларникига зид эди.

Бугун ҳам одатдагидек, кечки овқатдан сўнг дастурхон йиғиштирилгач, “ҳисобот”лар тингланди.

Биринчи бўлиб Зумрад опа гапирди:

— Сарём аканинг маҳалласида бўлиб ўтган “чаллар”ига чақиришмаса ҳам бордим. Бир амаллаб Сарём аканинг хотини Жамиланинг тоғорасини топиб, гўштли заказ сомса қилиб келганлигини аниқладим. Ҳамма хотинлар дастурхон атрофига йиғилгач, ўша хонимча олиб келган сомсани бир тишладиму югурганча ташқарига чиқиб келдим. Ҳамма мендан ҳол-аҳвол сўрай бошлади. “Каллапоча солинган сомса кимнинг тоғораси?” деб, афтимни буриштирдим. Жамила тоғорасини тан олиб, ўзини қанчалик оқламасин, шармандан шармисор бўлди. “Баттар бўл!” дедим...

— Бу гапинг яхши-ю, — деди ахборотдан кўнгли тўлмаган Сотволди, — лекин мени кўпроқ душманимизнинг уйидаги гап-сўзлар қизиқтиради. — Текшир-текшир бошландими, йўқми? Оиладаги ташвиш, саросима, мени мана шулар қизиқтиради.

— Ҳалиги воқеани ҳам дадангга айт, — деди ўғлига имлаб онаси, — билгани яхши.

— Кеча Сарвар билан Зарнигор хилватроқ жойда гаплашиб турган экан. — деди отасининг кўзига бақрайиб Шерали. — Иккаласини ҳам дўшосладим.

— Нега? Севишиб қолишибдими? — сўради отаси.

— Шунақага ўхшайди, — жаҳли чиқди Шералининг. — Бу воқеа иккинчи марта бўлиши. “Неча марта калтакласанг ҳам розиман. Сенга қўл кўтармайман, чунки бир куни қариндош бўламиз”, деди менга Сарвар. Синглим эса: “Ўлдирсанг ҳам уни севаман” деди.

— Севги-муҳаббат йўқ нарса, — ишшайди ота. — Сарём ишдан бўшагач, синглинг ҳам Сарвардан воз кечади. Одам бойликни, пулни севиши керак. Бўлмагур нарсалар ҳақида тортишмайлик.

Шу зайлда зиддиятлар давом этар, вақт эса, ўтиб борарди.

Сароб

Кунлардан бирида уйига келган Сотволди ўғли билан овқатланиб ўтирган Сарварга кўзи тушди-ю, бирдан бақир-чақир қила бошлади.

— Мен сенга ҳар хил қаланғи-қасанғиларни уйга бошлаб келма, демаганмидим, — ўсмоқчилади ўғлига у.

Кейин Сарварнинг ёнига бориб бақирди.

— Уйнинг тўри қачондан бери сеники бўлиб қолди, тур йўқол!

— Амаки, мен сизга нима ёмонлик қилдим? — деди ҳеч нарсага тушунмаган йигит.

— Отанг ишдан бўшади, сен ҳам уйни бўшатиб қўй, — мазах қилиб кулди уй эгаси.

Ўрнидан туриб, кетишга тараддудланаётган Сарвар яна жойига ўтирди.

— Отамнинг нияти ҳам шу эди, — деди яна қошиқни қўлига олиб.

— Тушунмадим, — сергакланди Сотволди, — нега ундай деяпсан?

— Ишдан чарчадим, озроқ дам олишим керак дегандилар, — деди бамайлихотир овқатини ичаркан Сарвар.

— Мен ўйлагандан ҳам бетаъсир бола экансан-ку? — бирдан тутақиб кетди уй эгаси. — Отангни бўшатишди. Ишсиз қолган одамнинг боласига менинг уйимда бало борми? Йўқол!

Сарвар индамай ўрнидан туриб, кўчага йўл олди. Отасининг бундай муомаласидан ошхонада юм-юм йиғлаётган Зарнигор шу тобда ўзидан ўтганини ўзи биларди.

Орадан икки ойдан мўлроқ вақт ўтиб, тарвузи қўлтиғидан тушган одамдек уйига кириб келган Сотволдини хотини хушламайгина кутиб олди.

— Сарём Саидовични яна ишига тиклашди, — деди у беҳол. — Шунча йиллардан бери қилган уринишларим саробга айланди.

— Майли, эсон-омон қутилибсиз, — чой узатди эрига аёл, — энди қўйинг шу думалоқ хатларингизни, дадаси. Ўғлингиз улғайди, институтга ўқишга кирди.

— Бекоргиналарни айтибсан, хотин, — жаҳл билан чой тўла пиёлани чеккага улоқтирди эр. — Сал эскирсин, Сарёмнинг қасдига тушаман. Бизнинг уруғда ортга қайтиш йўқ.

Фарёд

Дам олиш куни шаҳардан келган Шерали сингиси уйда кўринмагач, онасидан унинг қаердалигини сўради.

— Нариги маҳалладаги дугонаси Муқаддасларникига кетганди, — жавоб қилди онаси. — Ҳар шанба-якшанба шу ўртоғиникига боришни қанда қилмайди. Ҳализамон келиб қолади.

Ўзича бир фикрга келган Шерали ошхона пичоғини ички кўкрак чўнтагига солиб, кўчага чиқди.

Синглисининг дугонасиникидан алақачон чиқиб кетганини бориб билгач, у сал наридаги фермер хўжалигининг боғи томон йўл олди. Тахмини тўғри чиқди. Шомнинг ғира-шира ёруғида ўриндикда ёнма-ён гаплашиб ўтирган Сарвар билан Зарнигорни йигит дарров таниди. У дарахтларни паналаб бориб, бирдан севишганлар қаршисида пайдо бўлди. Шерали шошилиб ўрнидан турган Сарварнинг кўксига пичоқ санчди. Жонҳолатда қотилни итариб юборган Сарвар “Зарнигор, қоч!” дея бақирди ва қизни ортидан эргаштириб, шу яқиндаги қишлоқ врачлик амбулаторияси томонга югуриб кетди. Кўп қон йўқотиб, мажоли қуриган йигитни қиз ичкарига суяб олиб кирди. Зудлик билан жабрланувчига тез тиббий ёрдам кўрсатилди. Туман шифохонасига етказиб борилган йигит, кўрилган чораларга қарамай, қаллигининг кўз ўнгида вафот этди.

Ўша машғум воқеа юз берган куни Сарвар қизни кига совчи юбормоқчилигини айтиш учун Зарнигорни учрашувга чақирган экан.

Жамила опа не-не умидлар билан ўз қўли билан тандирда ёпиб, дастурхонига ўраб қўйган патир нонлари ёлғиз фарзандининг тўй фотиҳасига эмас, аза-маъракасига насиб қилади, деб сира ўйламаганди, Аза бўлаётган хонадонга бошдан-оёқ оқ либос кийган Зарнигор фарёд солиб кириб келганида йиғлаган ҳам, йиғламаган ҳам йиғлади...

Суд қотил Шерали Сотволдиевга ўн уч йил озодликдан маҳрум қилиш жазосини тайинлади.

Агар Шералининг ота-онаси яхши ният билан яшаб, фарзандига тўғри тарбия берганида эди, бу фожиа юз бермас эди.

БОЛАЛИ АЁЛЛАР “ОВЧИ”СИ

Худбинлик илатига йўлиққан кимсалар кўшни “боғ-роғ”ларни йўқ қилмагунча “тиниб-тинчимайди”лар. Охир-оқибат бундайлар ўзини ҳам нобуд қилишади. Бахил, ва ичи қора одамлар ўз нодонликлари оқибатида меҳр-оқибат илдизларига болта урадилар. Ота-бола, ака-ука, қариндош-уруғлар орасида юз бераётган бундай худбинлик бизнинг халқимизга буткул ёт, ярашмайди. Афсуски, ҳануз орамизда шундайлар бор...

Акам “Нексия” олибдими?

Ўзига қолса, Нурмат ота кичик ўғли Шермадатнинг уйига бормаган бўларди. Маҳалла оқсоқолининг қистови билан ака-укани яраштириш учун яна бир марта бу ишга жазм этди.

Ҳар доимгидай, ўғлининг дарвозасини тақиллатиб ўтирмай, тўғри ҳовлига кириб бораркан, ота томорқани кесиб ўтган ариқча ёнида тўхтаб қолди. Аслида уни энди ариқча деб ҳам бўлмасди. Шу палла унинг қошига етиб келган Шермадат истамайгина отасига салом берди.

— Нима бало, сув тегирмони қурмоқчимисан, ўғлим, — деди аликдан сўнг Нурмат ота, одам бўйидан ҳам чуқурроқ ариқ тубига мўраларкан.

— Ўз ҳовлимдан ўтган ариқни хоҳлаганимча кавлашга ҳаққим йўқми? — совуққина жавоб қилди у.

— Акангнинг боғи нега қуриб қолганлигини энди тушундим, — ўқсинди ота, — энди унга сув чиқмас экан-да?

Шермадат саволга жавоб бериш ўрнига гапни чалғитиш учун отасини ҳовлидаги ёғоч каравотга ўтиришга таклиф қилди.

— Боғи қуриган бўлса ҳам, бойвачча ўғлингиз “Нексия” сотволди, ота, — деди куйиниб Шермадат, — ҳали “Каптивна” олса ҳам, ажабмас.

— Сени ҳам тагингда “Матиз”инг бор, аканг бой бўлса, қувонмайсанми, — деди ота ҳайрон бўлиб.

— Нимасига қувонаман, ота, — жаҳли чиқди Шерматнинг, — ҳовлимнинг ярмини тортиб олгандан кейин у боймай, мен бойийманми?

Оқсоқолнинг, “Ака-ука ўртасида ер жанжали бор, Шермадатингиз гап уқмайди, ўзингиз келиштирмасангиз бўлмайди”, деганига ота энди тушунди.

— Унақа йўқ ердан жанжал чиқарадиган одатингни ташла, ўғлим, — ичидан ҳайқириқ келаётган бўлса ҳам босиқлик билан гапирди ота. — Ҳовлидаги ерни иккалангга тенг бўлиб берганман.

— Ўртадаги чегарага анор экканингиз ростми, ота? — деди оғзидан кўпик сачратиб Шермадат.

— Тўғри, — тасдиқлади отаси.

— Ана, яшанг! — ғолибона қийқирди ўғил. — Ўша анор акамнинг ҳовлисида. — Демак, тўрт метрдан кўпроқ мен томонга кирган.

Бу гапларни эшитган ота ўрнидан туриб кетди:

— Сен бола, Эрмадатни тинч қўй, ўзинг томондаги анорни кесиб ташлаб, акангга тухмат қиляпсанми? Аттанг-а!

— Тўғри гап туққанингга ёқмайди, деб бежизга айтишмас экан, — деди безрайиб Шермадат. — Судга бериб, ҳаққимни ундириб оламан.

— Ўғлим, — боласини инсофга чиқаришга уринди ота, — аканг обрў-эътиборли фермерлардан, уни қийнама. — Мен қариб қолдим. Бир-бирларинг билан иноқ бўлинглар. Сенга шу уй-жой камлик қилаётган бўлса, ўзим яшаётган уйни ҳам сенга хатлаб бераман.

Шермадат бу гапларга бир сўз демай, уйига кириб кетганича, қайтиб чиқмади.

Шу қуни уйига бир аҳволда қайтиб келган Нурмат ота кўрпатушак қилиб ётиб қолди.

“Насихатингиз ўзингизга сийлов!”

Отасининг соғлиғидан хавотирга тушган Эрмадат ноилож укаси кўрсатган жойдан девор олди. Фақат унга бу ён бериш эвазига отасининг олдига бориб акаси билан ярашганлигини айтишни шарт қилиб қўйди.

Ҳайтовур, эътирозга ўрин қолмаганлиги учун, Шермадат ваъдасининг устидан чиқди. Ака-укани бирга кўрган ота бир оз тинчлангандай бўлди.

Лекин Шермадат тинчланишни хаёлига ҳам келтирмасди. Энди у акасидан унинг еридан кўрган фойдасидан каттагина улуш ажратишни талаб қилиб туриб олди.

— Майли, пул ўрнига яқинда уйингизга туширилган икки юзта шифер билан 2-3 куб метр ёғочни берсангиз ҳам ҳисобга ўтади, — уятсизларча илжайди укаси.

— Сен айтганча бўлсин, — деди негадир укасини юзига қарашдан кўзини олиб қочаркан ака, — фақат ўғирлик қилишни ташлайсан. — Икки-уч марта қамалиб чиқдинг, етар энди. Отам оғир ётибди, сендан рози бўлиб кетсин.

— Насихатингиз ўзингизга сийлов! — жиддий оҳангда жавоб берди Шермадат, — Мен ўзим билганча яшайман. Ким яхши-ю, ким ёмонлигини бу одамларга ҳали кўрсатиб қўяман.

Укасини залолат йўлидан қайтаролмаган ака охир-оқибат яшаб турган ҳовли-жойини сотиб, бошқа жойга кўчиб кетди.

Қора кўзойнакли одам

Кўр ҳассасини бир марта йўқотади, Шермадат эса, уни бир эмас, бир неча марта йўқотди. Судланиб, турли муддатларга озодликдан маҳрум этилди. Лекин тавба қилишни хаёлига ҳам келтирмасди. Одамларни қон қақшатиб бойиб кетаман, деган ўй уни сира тарк этмади. Охири марта жазони тўлиқ ўтаб чиққанидан сўнг яқинлари у энди инсофга кириб, эл қатори тинч-осуда, ҳалол меҳнат қилиб яшаса керак, деган фикрда эдилар, аммо “ўрганган кўнгил ўртанса қўймас” деганларидек, у жинойий қилмишларини давом эттирди. Ашаддий жиноятчи энди болали аёлларни тунашга ўтди.

Қора кўзойнак тақиб олган Шермамат Чилонзор туманидаги болалар шифохонаси яқинидаги автобус бекатига келиб, ўриндиққа ўтирди. Бола кўтарган аёллардан бирининг ёнига келиб ўтиришини узоқ кутмади. Ёшгина она тинмай йиғлаётган чақалогини овутолмагач, ноилож уни эмизиш учун унинг ёнидаги бўш жойга омонат ўтирди. Рўмолчаси билан пана қилиб, гўдагига кўкрак тутган онаизор ёнига қўйган сумкаси аллақачон киссавурнинг қўлига тушганини қаёқдан ҳам билсин эди. Сумкадаги пулларни ўмарган Шермамат зудлик билан воқеа жойидан ғойиб бўлди.

Кейинчалик Мирзо Улуғбек ва Олмазор туманларидаги болалар шифохоналари олдидаги бекатларда ҳам у эмизикли боласи бор аёлларни куппа-кундуз куни тунаб кетишни давом эттирди.

Воқеаларнинг бу тарздаги ривожини ички ишлар органи ходимларини безовта қилмасдан иложи йўқ эди, албатта. Фуқаролар мол-мулкига таҳдид солаётган босқинчи зудлик билан қўлга олиниши лозим эди. Сўраб-суриштирувлар натижасида жиноятчи қора кўзойнак тақиб юриши маълум бўлди. Шу нарсанинг ўзиёқ ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари учун тахминий қотил қиёфасини яратишга асос бўлди. Жиноятчининг қуроли бор-йўқлиги номаълум бўлганлиги учун ҳам у зудлик билан қўлга олиниши ва зарарсизлантирилиши лозим эди. Башарти, жиноят яна қайтариладиган бўлса, турли миш-мишлар тарқалиши ва айниқса, болали аёллар орасида саросима бошланиши мумкин эди.

Одатдаги иш кунларидан бирида “Тиббиёт академияси” автобус бекатида жамоат тартибини таъминлаш билан шуғулланаётган икки нафар милиция ходими ўриндиқда узоқ вақт ўтириб қолган йўловчини пайқашди. Шубҳали шахснинг қора кўзойнаги йўқлиги ҳам уларни чалғитолмади. Вазиятни ўз назоратларига олган ички ишлар ходимлари кузатувни давом эттиришди.

Шу пайт эмизикли боласи бор аёллардан бири шубҳали шахснинг ёнига ўтириб, боласини тинчлантириш учун эмиза бошлади.

Шу фурсатда газета ўқиб ўтирган гумондор аёлнинг чарм курткази чўнтагидан пулларни олиб, чангалида эза бошлади. Чўнтаккесар бу ишни шунчалик тез бажардики, атрофдагилар ҳам, аёлнинг ўзи ҳам буни пайқашмади. Фақат воқеани кузатиб турган

ва керак бўлса, она-боланинг ҳаётига таҳдид соладиган салгина ҳаракатни ҳам бартараф қилишга шай турган орган ходимлари жиноятчининг қошида ҳозир нозир бўлишди. Қочмоқчи бўлганида, уни жойига ўтқазиб қўйишди.

Воқеа жойидаги холислар иштирокида киссавурликда гумон қилинаётган шахснинг кафтида, бармоқлари орасида эзиб юмалоқланган пуллар борлиги маълум бўлди. Жабрланувчидан сўралганида, чўнтагидаги пуллари йўқолганлигини айтган. Жиноятчи ўғирлаган турли микдордаги купюра пуллар миқдори солиштирилганда, жабрланувчининг чўнтагида бўлган пуллар билан мос келиши ўз далил-исботини топди.

Ички ишлар бўлимига олиб келинган жиноятчининг шахси тезда аниқланди. У ашаддий жиноятчи, муқаддам бир неча марта судланган Шермадат Нурматов бўлиб чиқди.

Оқпадарнинг жазоси

Қамоққа олинган маҳкум суд залида атрофга нигоҳ ташлади ва ёлғиз ўтирган кимсага қўзи тушди. Бу ўша, ўзи бошига минг бир жабру жафо солган акаси Эрмадат эди. Шундагина у балон нафс туфайли оқпадар бўлиб, хотин, бола-чақасидан айрилганини, қариндошларидан воз кечганини эслади. Эслади-ю, юрагида муздек шамол эсгандек бўлди...

Балки, акаси унинг бир кун келиб тўғри йўлга қадам босишига умидвор эканлигини билдириш учун келгандир... Яна, ким билади... Нима бўлганда ҳам ўз қилмишини ўйлаб кўриб, хулоса қилишга укада вақт етарли даражада бор. Умр дафтарининг янги саҳифасини очиб, эзгу ишлар қилишга ҳеч қачон кеч бўлмайди. Бу инсоннинг ўз қўлида.

Суд ҳайъати Ш. Нурматов илгари ўхшаш жиноятлари учун судланиб, қасддан, янгитдан жиноят содир қилиш йўлига кирганлиги, ғаразли мақсадларда ҳимоясиз одамларни жабрлаганлигини жиноятни оғирлаштирувчи ҳолатлар деб баҳолади ва Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси тегишли моддаси билан айбдор деб топди. Суд уни уч йил озодликдан маҳрум қилиш тўғрисида ҳукм чиқарди. Шермадат жазони қаттиқ тартибли колонияда ўтайдиган бўлди.

МАККОРЛИК ТҶҐРИ

Хаётда кўпчилик ҳалол йўл билан умргузаронлик қилса, айримлар қинғирлик билан ҳам кун кечиришни кўзлайди. Улар бу йўлнинг охири “вой” эканлигини билишмайди ёки билишса ҳам, бир гап бўлар, ўтар-кетар деган уй-хаёлга борадилар. Қуйидаги воқеа ана шу ҳақда.

Лақмалар учун қўйилган хўрак

Топиш-тутиши бинойидай бўлган Турсунали гулдай ҳунарини ташлаб, осон пул топиш йўлини танлади. Иккиталаб уй-жой ва автомашинаси бўлган олий маълумотли йигит қинғир мақсадда одамларга ўзини гўёки одамларни хорижий мамлакатларга ишга жўнатадиган идора вакили сифатида кўрсата бошлади.

У ўзини чет элда ишлаш истагида бўлган фуқароларга ёрдам берадиган шахс сифатида таништириб, эвазига “чўтал” йиғишга киришди. Аниқроқ қилиб айтганда, Турсунали фирибгарлик йўлига ўтди.

— Сизни қайси шайтон йўлдан урди, дадаси? — деди эрини бу хатарли йўлдан қайтармоқчи бўлган хотини Бувиниса. — Шу ёлғон-яшиқсиз ҳам тупша-тузук яшаётгандик-ку!

— Гапни кўпайтирма, — хотинига ўдағайлади Турсунали. — Яхшиси, дугонанг нима учун кечикаётганини аниқла...

Шу орада қутилаётган мижоз — Сарвинознинг қораси кўринди-ю, эр-хотиннинг даҳанаки жанги таққа тўхтади. Турсунали энди антиқа либосларни кийиб, қўша-қўша тилла узуклар тақиб олган Сарвинозга танбеҳ беришга ўтди.

— Агар мижозни кўпайтирмасанг, “доля”дан маҳрум бўласан, тушундингми?! Мен бекорга сенга пул тўламаяпман. Бундан ташқари, Германияни Голландияга алмаштиришни бас қил.

— Мен-ку, ҳаракат қиляпман, лекин сиз ўйлаганчалик ҳамма ҳам лақма эмас, — нолиди Сарвиноз йўл-йўлакай шода-шода тилла занжирларни бўйнига осаркан. — Германиями, Голландиями, нима фарқи бор, барибир ёлғон гап-ку?!

Келишилган режага кўра, қимматбаҳо либосларга бурканган Сарвиноз “Гўзаллик салони”, меҳмонхоналар, қаҳвахона-ю, бозорларда пайтини топиб аёлларга куни кеча Германиядан жуда катта миқдорда пул ишлаб келганини, ўша пулга фалон-писмадон ашёлар сотиб олганини айтиб, мақтаниши лозим эди. Гап орасида яқин орада яна ўша ёққа кетиш ниятида эканини, атиги бир неча бўш жой борлигини қистириб ўтишни ҳам канда қилмаслиги керак.

Пул топиб, ақл топмаганлар

Тез орада бу маккорона тузоққа дастлабки “ўлжа” ҳам тушди. Эртаси куни Турсунали шаҳарнинг кўп қаватли уйларида бирида азиз меҳмон сифатида кутиб олинди. Германияга бориб ишлаш истагида бўлган Шоҳида Ураимовадан ўзи учун 800, ўғли Шухрат учун 1300 АҚШ долларини қуртдай санаб олган Турсунали керакли ҳужжатларни тўғрилашга ваъда берди-ю, зумда қорасини ўчирди.

Орадан саккиз ой ўтгач, Шоҳида билан учрашган Турсунали “шароитлар ўзгариб кетган”лигини рўқач қилиб, ортиқча гап-сўзсиз яна 300 АҚШ долларини олди.

Орадан яна уч ой ўтиб, сохта визалар қайд этилган паспорт нусхаларини қўлига олган мижоз лом-мим демай, яна 6 100 АҚШ долларини санаб берди. Шундай қилиб, Шоҳида Ураимова жами 8 500 АҚШ доллари миқдордаги пулни ихтиёрий равишда фирибгарнинг қўлига тутқазди.

Текин пулнинг бу тарзда осонгина оқиб келишини кўрган Турсунали вақт ўтиши билан ўз фаолият “доира”сини кенгайтириб, энди одамларни бошқа хорижий давлатларга ҳам юбориши мумкинлиги ҳақида ваъдалар бера бошлади.

Бошқача айтганда, пул топиб, ақл топмаганлар эса, унчалик кам эмас экан. Бўлмаса, Ибрат Қолдибоев, АвазMAT Шералиев, Замира Амироваларнинг ҳар бири ўз қўли билан 3 000 АҚШ доллари миқдоридаги пулни Турсуналига санаб беришармиди? Лекин бирорта мижоз ундан ваколатини тасдиқловчи ҳужжатни сўрамаганликларига қуласизми, қуясизми? Қўпчилиги унинг фамилиясини ҳам билмасди.

Бу лақма одамларни осонликча “чув” туширган Турсуналининг бир йилгача қораси ҳам кўринмай кетди. Ниҳоят мижозлардан бири Ибрат Қолдибоев уни излаб топди-ю, визасининг муддати ўтиб кетганлигини рўқач қилиб, пулини қайтаришни талаб қилиб туриб олди. Турсунали эса, дўқ-пўписага парво ҳам қилмай, “асосий айбдор”нинг манзилини кўрсатиб юборди. Турсунали билан жинойий шерик бўлган Маъруф эса, унга қўшни вилоятда яшовчи Гаффорнинг манзилини бериб, сувдан қуруқ чикди. Сўнгги манзил соҳиби эса, қамоқ жазосини ўтаётган экан.

Кўр ҳассасини неча марта йўқотади?..

Хуллас, сарсон-саргардон бўлган мижоз охир-оқибат яна Турсуналининг олдига бош уриб келишга мажбур бўлди. Аммо фирибгарликни ўзига касб қилиб олган, алдамчиликда шайтонни ярим йўлда қолдириб кетадиган бу кимса яна айёрлик қилди ва ниятига эришди.

— Келинг, яхшиси, шу Европани қўяйлик-да, сизни Россиядаги аэродром қурилишига ишга жўнатиб юбора қолай, — деди яна ваъда бериб Турсунали.

Ноилож қолган Қолдибоев бу таклифга рози бўлди. Буни қарангки, бу сафарда унга шерик бўлувчи инсон ҳам тайёр экан. Чет элда ишлашни орзу қилган яна бир фуқаро Т. Холмирзаев ҳам Турсуналига 1250 АҚШ доллари миқдоридаги “харажат” пулини келтириб берди. Шу тариқа фириб чоҳи тобора чуқурлашиб бораверди.

Калаванинг учи топилди

Аммо орадан уч-тўрт ой ўтиб, бир воқеа сабаб, “учар” фирибгарнинг сири фoш бўлди.

Турсуналининг найрангларига учиб юрган Шоҳида Ураимова бозорда узум сотаётган Сарвинозни кўриб қолди-да, ҳайратланган кўйи уни саволга тутди:

— Вой, Сарвиноз опа, хориждан ишлаб топган пулларим етти пуштимга етади, деган эдингиз-ку! Наҳотки, шундай бой-бадавлат одамнинг куни узум сотишга қолган бўлса?

— Э, синглим, сиз ҳам ярамга туз сепманг, — деди йиғламоқдан бери бўлиб Сарвиноз. — Узоқ қариндошим бўлган Турсуналининг гапига кириб, гуноҳга ботдим. Яхшигина ишимни ташлаб, шу тов-ламачининг ҳаром пулига шерик бўлибман. Ўша кийим-бошлар, тақинчоқлар, машиналар ҳам ижарага олинган эди. Пули кўпайгач, Турсунали мендан қутулиш учун номимни ўғри, ёлғончига чиқарди. Айб ўзимда. Майли, шу ярамаснинг чангалидан қутулганимга минг шукр.

— Нима?! Ҳали бу фирибгар бизни алдаб юрган экан-да? — кўз олди қоронғилашиб, базўр гапирди Шоҳида.

— Ҳа-да, сингилжон. Тезда тегишли идораларга хабар қилинлар, — тайинлади Сарвиноз. — Акс ҳолда, у бирор ёққа ғойиб бўлиши ҳам мумкин.

Шундан сўнг Шоҳида Турсунали тўғрисида мутасадди идораларга мурожаат қилди. Фирибгар тез орада у қўлга олинди. Бу қаллобга “чув” тушган жабрланувчиларнинг барчаси бирма-бир аниқланди. Қаллобнинг қўлига кишан солинди.

Тергов даврида алдов йўли билан фуқароларга етказилган моддий зарар тўлиқ қопланди. Жиноят ишлари бўйича суд ушбу жиноят ишини кўриб чиқиб, Турсунали Мадалиевни фирибгарлик йўли билан жуда кўп миқдордаги фуқаролар мулкига тажовуз қилганликда айбдор деб топди. Унга нисбатан қонуний жазо тайинланди.

Ўзга юртларда мўмай пул топаман деб, нақдидан ҳам ажралиб қолаётган юртдошларимиз нега қонуний йўл тутмасликлари кишини таажжублантиради. Шу маънода уларнинг ўзлари фирибгарлик тегирмонига сув қуйишаётганини билишмасмикин? Лақмалик ҳам эви билан-да!

АЗАГА АЙЛАНГАН ТҮЙ

Келини келганда кўр, “сеп”ини ёйганда кўр...

Тўйдан кейин уч кун ўтиб ҳам ошхонага қадам босмаган келинчақни қайнонаси уйдан чақириб чиқишга мажбур бўлди.

— Келинпошша, ошхонани, қозон-товоқни ўзингизга топшираман, — деди қайнонаси Ўринбиби хола. — Бир умр шириндан-ширин овқатлар пишириб, катта оиламизнинг олқишини олиб юринг, ўргилай.

— Нега энди бир умр сизнинг катта оилангизни боқшим керак экан? — қайнонасига тик боқди келин. — Мен ўғлингиз билан оила қурганман. Кичикроқ қозонча бўлганида эди, иккиламизга лойиқ овқат қилардим.

Ўринбиби хола келинидан бундай гап эшитаман деб хаёлига ҳам келтирмагани учун беихтиёр ёқа ушлади.

— Ўша сиз билан оила қурган ўғилнинг онаси мен бўламан, — деди у овози титраб. — Ёшим ҳам сиздан анча катта. Бир ҳовлида яшагандан кейин битта қозондан овқат еймизда! Ҳазилингизни йиғиштирингда, паловхонтўрани бошланг. Сабзини ўзим тўғраб бераман.

— Мен ҳазиллашаётганим йўқ, — бўш келмади келин. — Қолган гапни эрим келгандан кейин гаплашамиз.

Келин зарда билан ошхона эшигини ёпиб чиқиб кетганидан сўнг қайнона шўрлик курсига ўтириб қолди. У шу тобда келин билан боғлиқ орзу-ҳаваслари чилпарчин бўлганлигини тушуниб етди.

Егуликлар солинган тўрхалта кўтариб олган Ёқуб ўзининг алоҳида қурилган уйига кириб кетганида ҳали қош қораймаган

эди. Ўғлининг қорасини кўриши билан ошни дамлаган она ўғли кийимини алмаштириб чиқишини кўзи тўрт бўлиб кутди. “Келинга юмшоқроқ гапирсам бўлар экан, ошириб юбордим шекилли”, деб ўзини койиб ҳам олди. Ош дам еди ҳамки, янги уйдан ҳеч ким чиқмади. Хавотирга тушган Ўринбиби хола келин-куёвни кечки овқатга чорлаб қизини чиқарди. Ош лаганга солинаётганда янги спорт кийимини кийиб олган Ёқуб ошхонага кириб келди.

— Сарполар муборак бўлсин, ўғлим, — деди капгирни қозонга ташлаб, фарзандининг пешонасидан ўпган она. — Буюрсин, роса ярашибди.

— Тилёғламалик қилманг, ойи, — ўзини ортга тортди Ёқуб. — Қилғиликни қилиб қўйиб, хурсандсиз шекилли? Келинни биринчи кундан ҳақорат қилиш керакмиди?

— Ҳақорат қилганим йўқ, қайнона-келин ошхона юмушлари ҳақида шунчаки гаплашиб олдик, — деди қолган ошни лаганга солишини ҳам, солмаслигини ҳам билолмай боши гангиб қолган она.

Она биринчи марта ўғлини таниёлмай қолганди. Ота-онанинг кўзига бирор марта тик қарамаган фарзандининг важоҳатидан у ичида сесканди.

— Нега гапингиздан тонасиз? — ўғли эса, овозини баландлаб гапирарди. — “Тандирда нон ёпишни, овқат пиширишни билмайсан, ношудсан”, дебсиз-ку!

— Хотининг менга тухмат қилмасин, — Ўринбибининг зардаси қайнади. — Бундай ёлғон гапларни тўқиб чиқаришдан мақсади нима?

— Ўзи майли, онасини ҳақоратлаб нима қиласиз, ойи? — яна овозини баланд кўтарди ўғли.

— Нима дебман?

— “Эшитдик, онанг ҳам ярамас одам экан” деганингиз ёлғонми? — ўша оҳангда давом этди Ёқуб. — Уялсангиз бўларди, ойи!

— Энди гапимни эшит, ўғлим, — йиғламсиради она. — Шу уйга келин бўлиб тушганимга 26 йилдан ошди. Қаҳратон совуқда ҳам совиб қолган ошни дастурхонга тортмагандим. Бугун биринчи марта шундай бўладиганга ўхшаб қолди. Қозондаги овқатни-ку, иситса бўлади, лекин қўнгил совумагани яхши эди. Аттанг, аттанг, аммо умринг азобда ўтар экан.

Шу куни Ўринбиби хола лаганда совиб қолган ошни яна қозонга солиб иситди. Она эканда, дили йиғлаб турган бўлса ҳам, ўғли билан келинига бир товоқ ош киритди, ўзи эса, бу оқшом туз тотмади. Бояқиш туни билан “ажриққа ағанаб чиққан” бўлса-да, азонга яқин кўзи илиниб, туш кўрди. Тушида оқ ҳарир либосга ўралган келинчак қошига келиб нуқул таъзим қилиб, кечирим сўрармиш. У эса, йиғлаб, “кечирдим, кечирдим” дермишу лекин тили келишмасмиш. Хонанинг нариги бурчагидаги диванда ётган эри уни туртиб уйғотди.

— Намунча босинқирамасанг, боядан бери туртаман-а, сезмайсан? — деди эхонаси чиқиб кетган Шароф ака. — Ёмон туш кўрдингми?

— Йўқ. Жуда яхши туш кўрдим, — деди оғзи қулоғида бўлиб хотини. — Сиз ётиб ухлайверинг, дадаси.

Ўринбиби хола қоронғидан фойдаланиб кўча эшик олдига сув сепиб, яхшилаб супурди. Ҳовлини супуриб бўлгунча икки кўзи ўғлининг уйида бўлди. Назарида ҳозир келини югуриб чиқади-ю, қайнонасининг қўлидан супургини олади. Аммо тонг отиб, кун ёйилгунча сўри остидаги ёғоч каравотда омонатгина ўтирган кампирнинг ёнига ҳеч ким чиқмади. Унинг умидлари нонушта пайтигача узилмади. Фақат шошиб-суриниб ишга кетаётган Ёқуб йўлайўлакай ойнаванд айвоннинг очиқ турган деразасидан ичкарига мўралаб айтган икки оғиз сўзи дилини вайрон қилди:

— Салтанат уйига кетмоқчи эди, аранг қолишга кўндирдим. Олдига кириб, кўнглини яна сиёҳ қилманг. Умуман, бизнинг уйдаги ишларга аралашманг, хўпми, ойи?

Бундай муомаладан ҳанг-манг бўлиб қолган она ўғлининг ортидан жавдираб қараб қолди. Келин тушириб, бир фарзандим иккита бўлади, кўлимдан рўзғор юмушларини олади, деб ўйлаган шўрлик қайнона орзулари чил-чил синганини тушунди. Унинг синиқлари устида юриш, яшаш янада қийин. Аммо у яна уч қизни турмушга бериб, уч ўғилни уйлантириши керак. Чидамасдан иложи қанча. Балки, келин инсофга кириб қолар...

Лекин орадан бир, икки, уч ой ўтиб ҳам танноз келинга инсоф кирмади. “Бошга тушганини кўз кўрар” деганларидек, қайнона ҳам азонга яқин кўчани супуришини қўймади.

Шу орада оиланинг асосий тирикчилик манбаи бўлган иссиқхонада ҳам ишлар бошланди. Айни иш тиғизлашганда Ўринбиби келинига мурожаат қилди.

— Бир оилада яшагандан кейин ора-орада қўл қоқишиб туринг, — деди унинг гапига парво қилмай безрайиб ўтирган келинини инсофга чақриб. — Ишласангиз, бошқа гап эди.

— Сизлар билан ҳовлим умумий бўлса ҳам, оилам бўлак, деб неча марта айтишим керак? — деди келинпошша. — Ишламаётганимни юзимга солманг, эрим рухсат берган.

— Сизнинг ёрдамингизга муҳтож ҳам эмасмиз-ку, — узиб олди Ўринбиби хола, — лекин яккалаб қўйдига чиқмайлик, деб айтган гапим эди.

— Ўзиям “без” одам экансизлар-да! — зарда қилди Салтанатхон. — Сизларга келин эмас, қул керак экан! Лекин мен сиз айтган одам эмасман, ҳақимни ажратиб олиш қўлимдан келади.

Дили вайрон бўлган она изига қайтаркан, келини гапирган сўнги жумла кўнглини хижил қилаверди.

“Яна қандай ҳақинини ажратиб олар экан? — ўйлади у. — Келин бу гапни бекорга гапиргани йўқ. Яна бир кўнгилсизликни бошламаса эди. Балки, бекорга шубҳаланаётгандирман.”

Афсуски, Ўринбиби холанинг шубҳалари тўғри бўлиб чиқди.

Ўзингдан чиққан балога...

Қирчиллама киш кунларидан бирида келиннинг бозорда паттачилик қилиб Қамара “қақилдоқ” лақабини орттирган онаси қудасиникига келиб, Ўринбибининг гирибонидан олди.

— Менинг қизимни қул қилиб, томорқада ишлатмоқчи бўлган сенми? — деб ўдағайлади Қамара опа қудасини қўйиб юбормай. — Бекорларнинг бештасини айтибсан!

— Ноўрин гапиряпсиз, қуда! — деди ранги-қути ўчган қайнона. — Бу гапларни қаердан олдингиз?

Қамара опа бўш келмай, оғзига келганини қайтармади.

— Ҳей, юмшоқ супурги! — яна бақирди келиннинг онаси. — Қизимнинг юрагини касал қилдинг. Уйини бўлак қилиб берсанлар! Ҳе, ўргилдим, сендақа камбағалваччалардан!

Кўпни кўрган Ўринбиби бир амаллаб ўзини босиб, қудасига ялинишга тушди.

— Жон қуда, уйимиздаги гап ҳали кўчага чиққан эмас, — деди у синиқ овозда. — Қўни-қўшнилар эшитса нима дейди? Илтмос, шовқин қилманг. Ҳаммасини тушунтириб бераман.

— Айтмасангиз ҳам ҳаммасини ўзим биламан, — деди овозини янада баландлатиб қудаси. — Ландавур ўғлингиз келгач, бу масалани бир ёқлик қиламиз.

— Хўп, иссиқхонадаги ишларга қарашиб юборинг, деб мен айтгандим, — деди яна ялиниб Ўринбиби. — Майли, ноўрин гапирган бўлсам, келиндан ҳам, сиздан ҳам уэр сўрайман.

— Узрингизни пишириб енг, хўпми? — Қудасининг бўш келганини кўрган аёл қуда депсинди. — Ўша пиёз-укропингиздан келадиган даромадни қизим бозорда паттачилик қилиб, бир кунда топади.

Шу палла хонага шшилганча кириб келган куёв онаси бир ёқда қолиб, қайнонаси билан қуюқ сўрашди.

— Куётўра, бу ерда гаплашадиган гапнинг ўзи қолмади, — айбдордек бош эгиб турган Ёқубга мурожаат қилди қайнонаси. — Мен қизимнинг кўч-кўронини ортиб, уйимга олиб кетаман. Онангиз барибир унга кун бермайди. Ўзи “отаси йўққа кун йўқ” деганлари тўғри экан.

Бу гапни эшитган Ёқуб довдираб қолди.

— Менинг қўядиган хотиним йўқ, — деди у қайнонасининг оёғига бош ургудай бўлиб.

— Унда танланг, — деди худди шу гапни кутиб турган қайнонаси. — Ё ота-онангиз билан ё қизим билан яшайсиз.

— Ҳозир ҳам алоҳида бўлиб, бир ҳовлида яшаяпмиз, — деди содда йигит.

— Нимаси алоҳида? — пинагини бузмади Қамара опа, — Ҳовлини ўртасидан девор тортса, ана унда алоҳида бўлади. Фақат шу шарт билан қизимни қолдираман.

Бу гапларга қулоқ солиб турган Ўринбиби опанинг чинакамига зардаси қайнади.

— Бўлмаган гап! — хитоб қилди у. — Қанақа девор тўғрисида гапиряпсиз? Нима, бизни уйимизни бузмоқчимисиз, қуда?

— Икки кемани ушлаган одам охири дарёга фарқ бўлади, — деди куёвига қарата қайнона. — Бирини танлашингизга тўғри келади.

— Адашдингиз, кема аслида битта, қизингиз ҳам ўша кемада, — бўш келмади Ўринбиби хола. — Оилани бузманг. Нима бало, миянгиз ачиганми?

— Охирги, эркакча гапингизни эшитайлик, куёвтўра, — қатъий туриб олди келиннинг онаси.

— Майли, ўртага девор урамиз.

— Балли. Мен суриштириб билдим, — баҳри-дили очилиб гапирди Қамара опа. — Ҳовли 27 сотих экан. Ўртасидан бўлса, ошхона келин-куёв томонда, молхона нариги томонда қолади. Эртагаёқ БТИдан одам келади.

— Сал шошилмаяписизми, қуда? — деди хонадон соҳибаси. — Пулига тўлашиб қўйгандек буйруқ беряписиз. Бу уйнинг эркаги ҳам бор.

— Э, Шароф қудам тушунади, — бамайлихотир гапирди келиннинг онаси. — Сизнинг фикрингизни сариқ чақага ҳам олмайман.

— Ўғлим, — деди онаси Ёқубга, — энди ҳаммасига тушундим. Совчи бўлиб борганимда, қўшнилари “Билиб туриб, ўғлингизни ўтга ташламанг” дейишганди, бошқа гапларни ҳам айтишганди, афсуски, ишонмагандим. Агтанг!

— Қўшниларимнинг ҳаммаси бахил одамлар, бой-бадавлат яшашимизни кўролмайдди, — жавоб берди Қамара опа.

Йигитнинг онаси эса, гўё бу гапни эшитмагандек, сўзида давом этди:

— Ўғлим, энди қайнонангга, хотинингга хизматкор бўласан ёки бир куни сени ҳайдаб солишади. Менга қолса, иккинчисига розиман.

— Сиз аралашманг, — деди кутилмаганда Ёқуб онасига еб юборгудек бўлиб тикиларкан, — ўзи ҳаммасига сиз айбдорсиз.

Онаизор эса, унга жавобан ҳеч нарса демади. Фақат хўрлиги келиб, бошини ўғлининг елкасига қўйиб, юм-юм йиғлади.

Қудасининг “артист, артист!” деганини эшитиб, сергак тортган уй бекаси дадил жавоб қилди:

— Артист деб сизни айтади. Ролингизни қотириб ўйнадингиз. Аммо томошангиз бир куни тугайди. Шунда аҳволингизни бир кўрсам эди.

— Кўрасиз, ҳали кўп нарсаларни кўрасиз, — тиржайди келининг онаси. — Истеъдодимга тан ҳам берасиз!

Шу куни ўз олдига қўйган “мақсад”ига эришган Қамара опа ичкарига киргач, қизини қучоқлаб, қулоғига пичирлади:

— Кўрдингми, қайнонангни писта пўчоғидай чақиб ташладим. Сен бўлсанг, кўрққандинг.

— Бунча балосиз, ойи? — эркаланди онасига Салтанат.

— Онасини йўлдан олиб ташладик, — деди креслога ўтириб, дам оларкан Қамара опа. — Боласининг бурнидан ип ўтказиш муаммо эмас. Бозорқўм рози, эринг мактабини йиғиштираверсин, шу ҳафта паттачиликка ишга ўтади.

— Вой, қандай яхши! — ойсини қучди қизи. — Ойи, деворни ҳозир олдирманг, экинлар нобуд бўлади.

Бу гапи учун она қизининг юзига шапалоқ тортиб юборди.

— Қаҳрингни қаттиқ қил, — онанинг кўзларида олов ёнди. — Бўлмаса, қашшоқликда оёқ ости бўлиб ўлиб кетасан.

— Узр, ойи, айтганингиздек бўлади.

— Уйни ўз номингга расмийлаштирасан, — тайинлади онаси. — Куёвинг йўлимизга юрса-юрди, бўлмаса ёмонотлиқ қилиб ҳайдаймиз. Қолганини кейин гаплашамиз.

Маҳалла фаоллари ҳам келин-куёвни фикридан қайтаришолмади. Қишлоқ тарихида биринчи марта фарзандининг талаби билан ота ҳовлисининг ўртасига девор урилди. Энг ёмони, иссиқхона экинлари нобуд бўлди. Янги уй-жой Салтанатнинг номига расмийлаштирилди.

Кўр кўзнинг очилиши

Ёқуб аввалига хотини билан алоҳида уйда бахтли-тахтли ҳаёт кечиришига ишонганди. Аммо бундай бўлиб чиқмади. Маҳалла-кўй, қавм-қариндошлар оқибатсиз фарзанддан юз ўғиришди. Дўстлари ҳам секин-аста уни давраларга таклиф этмай қўйишди. Ука-сингиллари у билан сўрашмай қўйишган бўлса-да, лекин ота-

онаси ундан юз ўғирмади. Она экан-да, кунда-кунора кўчанинг бирор муюлишида дийдираб, ўғлининг дийдорини кўриш учун кутиб турарди. Бора-бора Ёқуб қилаётган ишлари тўғрилигидан гумонсирай бошлади.

Янги оилада дастлабки тўқнашув йигит бозорда паттачи бўлишдан бош тортган кун юз берди.

— Мен паттачи бўлишдан ор қилаётганим йўқ, — деди Ёқуб унга еб юборгудай бўлиб тикилиб турган хотинига. — Мен ўқитувчи бўлишни орзу қилганман, университетда ўқиганман. Бошқа соҳага ўтмайман.

— Орзуингизга ўт тушсин! — кесатди Салтанат. — Бир умр битта галстук, ювилган костюм-шимда ўтиб кетмоқчимисиз? Тўғри, муаллимнинг обрўси баланд, лекин пули бўлмайди.

Хуллас, бу суҳбатнинг натижаси ўлароқ, шу кундан бошлаб йигит кийимларини ўзи дазмол қиладиган бўлди.

Иккинчи тўқнашув... Буни тўқнашув эмас, балки “қалампир қўшилган асалдек нордон суҳбат” десак, тўғрироқ бўлади. Ўша кун кечқурун ишдан келган Ёқубга хотини кўпдан кутилган хабарни айтди.

— Аёллар шифокори кўригидан ўтгандим, гумонам бор экан, — деди жуда ҳам хурсанд эмаслиги сезилиб турган хотини. — Суюнчисига нима берасиз?

— Бу жуда зўр хабар-ку! — деди қувончдан сакраётган эр. — Нима истасанг, шуни олиб бераман. Ўзимни ҳам сенга тортиқ қиламан.

Эрининг бу гапидан хурсанд бўлиш ўрнига келин негадир лабини бурди:

— Сиздақа мирқуруқни бошимга ураманми? — деди мутлақо жиддий қиёфада. — Суюнчисига сизни чиқимдор қилмайман, барибир пулингиз йўқ. Ҳам тижорат, ҳам зиёрат деганларидек, Дубайга бориб келаман.

— Оғироёқ аёлга Дубайда нима бор? — сесканиб тушди Ёқуб. — Ўйлаб гапиряпанми ўзи?

— Ойимнинг тижорати учун у ёқдан юк жўнатаман, — ялтоқланиб эрининг ёноқларини силади хотини. — Холам менга вақтинчаликка иш ҳам топиб қўйибдилар.

— Оғзингни оғритиб нима қиласан, барибир ҳеч қаерга бормайсан, — деди жаҳли чиққанидан қалтираб кетган Ёқуб.

Иблис девори қулади

Донолар “Чайнаганинг гумон, ютганинг нақд”, деб бекорга айтишмаган экан. Баҳорнинг дастлабки кунларидан бирида юз берган бир воқеа ёш келин-куёвнинг ҳаётини тубдан ўзгартириб, остин-устун қилиб юборди, десак янада тўғрироқ бўларди.

Эрталаб бинойидек ишга кетган Ёқубнинг тоби қочиб, учинчи соатдаги дарсига қолмай, уйига қайтди. У даҳлизда кийимларини алмаштираётиб, ётоқхонадан пала-партиш кийинган, кўринишидан бу ерликка ўхшамайдиган норғул йигит чиққанини кўриб, анграйиб қолди. Унинг орқасидан бир алфозда чиққан хотини лаби-лабига тегмай меҳмонни эрига таништирди. Маълум бўлишича, бу ажнабий икки кундан бери уларникида ижарада турган экан. Қайнонасининг бизнес-ҳамкорлари бўлган икки нафар меҳмонлар ижара пулини АҚШ доллариди, жуда қиммат тўлашармиш...

Ёқуб индамай китобларини йиғиштирди, бир сидра кўча кийини кийиб, баъзи лаш-лушларини олди-да, ташқарига йўналди.

— Ҳозир чиқиб кетсанг, қайтиб уйимга қадам босмайсан, — шаллақилик қилди энди собиқ хотини.

— Иснодни дастурхон қилиб кўчага ёядиганлардан эмасман, — деди ҳорғин қиёфадаги Ёқуб. — Кўрганларим орамизда қолади. Туғилажак фарзандим ҳаққи, шундай қиламан. Сенга ҳам шуни маслаҳат бераман. Ҳаётимиз қовушмагани учун ажрашяпмиз...

Тандирдан нон узаётган Ўринбиби хола дастлаб дарвозадан кираиб келган киши ўғли эканига ишонмади. Ёқуб онасининг оёқларига бош уриб кечирим сўради. Ота-она ҳам, ука-сингиллар ҳам уни кечиришди. Эртаси куни тушдан сўнг Ёқуб деворни бузиб ташлади.

Салтанатнинг ажрашиш тўғрисидаги аризасини суд қонунга биноан кўриб чиқди. Берилган ярашув муддатидан сўнг ҳам томонлар келишувга эришмагач, ҳал қилувчи қарор чиқарилди. Турар-жойнинг қонуний бир қисмига эгалик қилиш ҳуқуқини қўлга киритган Ёқуб ернинг қолган қисмини собиқ хотинидан сотиб олди.

Жиммининг кўз ёшлари

Онасининг уйига келгач кўзи ёриган Салтанат ўғлига Жамшид деб исм қўйди. Лекин тантиқлигига бориб, чақалоқни Жимми деб чақира бошлади. У бошқаларни ҳам шунга ўргатди.

Тўртинчи синфда ўқиб юрган вақтида аллақайси қариндошининг ҳовлисида бўлаётган тўй базмига келган Жимми ўзидан кичкина қизчани пичоқ кўрсатиб, қўрқитади. Қизча йиғлаб, отасини бошлаб келганда безори болакай одамларнинг гашига тегиб, тўйхонада велосипед ҳайдаб юрганди. Фазаби қайнаган ота “Ҳей бола, велосипеддан туш, сенда гапим бор”, дейиши билан ерга йиқилган Жимми шундай қаттиқ чинқиради, тўйхонадагилар тўй бир ёнда қолиб, у томонга қарашади. Бехуш ётган боласининг у ер-бу ери шилиниб, қон чиққанини кўрган Салтанат эракнинг ёқасига ёпишиб, “Боламни ўлдириб қўйди! Вой болам” деб дод-вой солиб, тўйхонани бошига кўтаради. Текин томошага йиғилганлар қизчанинг отасига “Кучинг ёш болага етдими?” деб дашном беришади.

Шу орада тўғри тўйхонага кириб келган “Тез ёрдам” машинаси она-болани касалхонага олиб кетади. Йўлда шифокорнинг кўзини шамғалат қилиб, “хуши”га келган бола онасига “Хавотир олманг, ҳаммасини ёлғондан қиялпман” деб шипшишга ҳам улгуради. Бечора қизнинг отаси касалхонада ётган жабрдийда боланинг барча айтганларини муҳайё қилади. Бир жуфт роликли, бир жуфт музда учадиган конькидан тортиб, спорт ва тоғ велосипедигача сотиб олиб берган “зўравон амаки” энг қимматбаҳо кийим-кечак ва аккумулятор билан юрадиган электромобиль ҳам совға қилди. Салтанат эса, “айбсиз айбдор” отани бир йилгача роса “соғди”. Мактабни битириш арафасида Жамшид математика фанидан қониқарсиз баҳо қўйган ўқитувчини қасддан итига талатгани учун балоғат ёшига етмаган болалар билан ишлаш комиссиясининг қарорига кўра назоратга олинди. Бир умр “Оғирнинг устидан, енгилнинг остидан” ўтиб, бирор ишни ёлчитмаган Жамшид ҳам йигирма ёшга кириб қолди. Аммо бирорта қўшни бу оила билан ҳамон борди-келди қилмасди.

Қотил қўшни

Салтанат ўзига қўшни ҳовли-жойни сотиб олиб, қўчиб келган Шоқосим аканинг хотини Зухра опа билан биринчи кундан оқ-чапоқ бўлишнинг ҳаракатига тушди. Ош-овқат чиқариб, янги қўшнилари сийлади. “Еган оғиз — уялар” деганларидек, бу мулозаматларни меҳр-оқибатга йўйган Зухра опа Салтанатга бутун сирларини тўкиб-соладиган бўлди.

Бир куни Зухра опа қўшнисига уч ойдан кейинга тўй белгилаб қўйишганини, аммо келин тушадиган уйни таъмирлатиш учун уста тополмаётганини айтиб қолди.

— Ўғлимга айтаман, арзонроққа таъмирлатиб беради, — кеккайди Салтанат. — Бир-биримизда қолиб кетмайди.

Жамшид эшик-деразаларни бўяш ишлари учун 400 минг сўмга Шоқосим ака билан келишди. Тўй куни белгилаб қўйилганлиги сабабли таъмирлаш ишларига икки ҳафта муддат белгиланди.

Аммо орадан бир ярим ой ўтса ҳамки, ишни бошлаб, чала ташлаб кетган таъмирловчидан дарак бўлмади. Бундай аҳволдан норози бўлган буюртмачининг ўғли Шомурод Жамшидни уйдан чақириб, аччиқ-тирсиқ гапларни юзига айтди. Бир ҳафталик муддатда ишни битирмаса, бошқа уста ёллашини ҳам яшириб ўтирмади.

Орадан бир ҳафта ўтгач, ота-онаси билан уйни кўришга келган Шомурод аҳвол ўзгармаганлигини кўриб, Жамшидни уйдан чақириб чиқди.

— Бажарган ишингиз учун сизга 50 минг сўм бераман, — деди Шомурод. — Бугуноқ бошқа уста ёллайман.

— Бекор айтибсан, ўша келишилган 400 минг сўмни бермансанг каллангни оламан, — деб йигитнинг ёқасидан олди Жамшид.

Кейин гапини икки қилган Шомуродни дўппослаб ерга йиқитган қўшниси ҳовлини четда ётган болта билан ҳамла қилди. Шоқосим ака уни безорининг қўлидан бир амаллаб олиб қўйди. Босқинчининг қўлидаги пичоқни кўрган Шомурод қочиб уйга кирди.

Энди мақсадига эришолмаган Жамшид жазавага тушиб, темир парчаси билан уйнинг деразаларини уриб синдирди. Бир палла синган ойна парчаси Жамшиднинг қўлини кесиб кетганини кўрган

Шоқосим ака йўловчи машинани тўхтатиб, шифохонага олиб борди. Шифокорлар жароҳатни тикишгач, беморнинг уйига кетишига рухсат беришди.

Муолажалар таъсирида ўғли ухлаб қолгач, қўшнисиникига чиққан Санталат жанжал қўтарди.

— Икки миллион сўмлик ишга 400 минг бераман дейдиган сенлар одам эмассан! — дея қўшниларини ҳақорат қилди у.

Шоқосим ака билан Зухра опа унга ялингани сайин Санталат овозини баландлатар, оғзидан боди кириб-шоди чиқарди.

Шу пайт кўча томондаги деразадан ошиб тушиб, ҳовлига кирган Жамшидга кўзи тушган Шоқосим ака “Ана, пичоғи бор!” дейишга улгурди, холос. Аммо энди кеч бўлганди. Қотил-қўшни Шомуроднинг ортидан келиб, нақ юрагига пичоқ санчишга улгурди. Шифокорларнинг барча уринишлари бекор кетди. Орадан бир неча соат ўтиб, оғир жароҳат олганлиги туфайли Шомуроднинг жони узилди.

Эндигина 18 ёшни қоралаган навқирон йигит онаси олиб келиб қўйган куёвлик сарпосини кийиб кўришга ҳам улгурмай, тўйига саноқли кунлар қолганида бу ёруғ оламни тарк этди. Фарзандидан жудо бўлган ота-онага сабр тилашдан бошқа иложимиз йўқ. Аммо орзулари саробга айланган келинчакнинг аҳволини бир тасаввур этинг-а?!

Хулоса

Суд қотил Жамшид Ёқубовга нисбатан 13 йил муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазосини тайинлади.

Бўлиб ўтган воқеалардан хулоса чиқаришни ўзингизга ҳавола қиламиз.

БОЛАНИНГ УВОЛИ

Ривоят

Ривоят қилишларича, ўтган замонларда бир қишлоқда Холид исмли маҳсидўз йигит бўлган экан. У ўз ишининг устаси бўлганлиги учун ҳам рўзғори бут, оиласи туқ, фаровон яшар экан. Майхўрликка муккасидан кетган ҳамқишлоқлари уни кўролмас, қандай қилиб йўлдан уришни билмай, гаранг бўлишаркан. Улар орасида ёшлигида илмга иштиёқманд, мадраса кўрган, кейинчалик дину диёнатни унутиб, ашаддий майпарастга айланган Сармон исмли киши ҳам бор экан.

Майхона эгаси бир куни сархуш бўлиб ўтирган Сармонга дебди:

— Эй Сармон, сен ҳаммамиздан кўра ақлироқсан. Агар Холидни йўлдан уришнинг уддасидан чиқсанг, бир ҳафта сенга май текин. Хотинларимиз уни бизга ўрناق қилиб кўрсатавериб, жонимизга тегди...

Уч кундан сўнг Сармон Холиднинг иззат-нафсониятига тегадиган гаров ўйинини ўйлаб топибди ва фирром ишлашиб, содда йигитни “доғ”да қолдирибди. Бу шартга кўра, ютган одам истаган ҳар қандай топшириқни ютқазган киши бир марта бажаришга мажбур экан.

Сармон Холидни бир уйга бошлаб кирибди-да, дебди:

— Сенга учта шартим бор. Шулардан хоҳлаган биттасини бажарсанг бўлгани, қарзингдан қутуласан. Биринчиси, қўшни хонадаги қизни зўрлаш. Иккинчиси, ёш болани ўлдириш, учинчиси — мана, олдингдаги бир коса майни ичсанг ҳам бўлади. Хуллас, танлов сенинг ихтиёрингда. Шу шартлардан бирортасини бажаришинг

билан эшикни тақиллатасан, мен кириб кўргач, тўрт томонинг қибла!

Сармон шу гапларни айтиб, уйдан чиқиб кетибди.

Холид дастлаб қиз ўтирган хонага кириб, самимий оҳангда сўрабди.

— Синглим, исминг нима?

— Зайнаб, — дебди қиз бурчакка биқиниб, “дағ-дағ” титраркан. — Ўтинаман, бахтимга чанг солманг, севган ёрим бор.

— Қўрқма, мен сенга қўлимни ҳам теккизмайман. Тошбўрон бўлишни истамасман.

Кейин ёш болага юзланибди.

— Болакай, қўрқма, сени ўлдиргунча, ўзимни ўлдираман. Дорга осилишни истамайман.

“Бир коса май ичганим билан майпараст бўлиб қолармидим, — ўйлабди Холид. — Икки бошқа гуноҳдан кўра, мана шуниси афзал”. У косадаги майни сипқорибди. Сал ўтмай, шайтоннинг гапига кириб аввал бегуноҳ болани ўлдирибди, кейин бокира қизнинг номусига тегибди. Эшикни синдириб, ташқарига чиққан Холидни кўрган Сармон ниятига етганини тушунибди.

Қозининг фатвоси билан шу куниеқ гуноҳкор Холидни дорга осиб, мурдасини тошбўрон қилишибди. Зайнаб тун ярмида қишлоқ яқинидаги тоққа чиқиб, чўққидан ўзини пастга отибди. Севгилсининг фожиали ўлимидан хабар топган Омон ҳам ёри ҳажрида ёнма-ён чўққидан ўзини пастга отибди. Шу-шу бу чўққиларга одамлар “Зайнаб учди” ва “Омон учди” деб ном беришибди ва ҳали-ҳануз эслаб юришаркан.

Ўша куниеқ Сармон ҳам қишлоқдан ғойиб бўлибди. Холиднинг оиласи пароканда бўлиб, болалари қишлоқма-қишлоқ юриб, тиланчилик қилишаркан...

Қамчиқ довони остонасидаги Четсув қишлоғига йўлингиз тушса, албатта, маҳаллий аҳоли салобатли Чотқол тоғининг эгизакдай, ёнма-ён турган икки чўққисини сизга кўрсатишади ва эндиликда ривоятга айланган фожиали, аммо ибратли ҳикоят воқеалари айнан шу қишлоқда юз берганига ишонтиришади. Менга эса, бу ривоятни шу қишлоқда туғилган ўтоғаси Шамсиддин ота айтиб берган-

дилар. У киши бу ривоятни оталари Ғози мергандан, у зоти шариф эса, ўз навбатида боболаридан эшитган эканлар.

“Ўзимиз ҳам фаришта эмасдик”

Акмал институтни битириб, шифокор бўлиб қишлоққа қайтган кундан бошлаб ота-онаси тезроқ унинг бошини “иккита” қилиб қўйиш учун қиз қидиришга тушди. Акмалга қизини берадиганлар кўп эди. Шунинг учун қишлоқнинг олди қизи бўлган Шохидани унга унаштиришганда, ҳеч ким ҳайратга тушмади. “Тенг-тенги” билан-да, дейишди қариялар.

Тўйга бир ҳафта қолганда Зарифа опа бўлғуси куёв бўлмишнинг ароқхўрлиги тўғрисида топиб келган гапи Парпи акани бир оз хавотирга солган бўлса-да, сиртида буни билдирмади.

— Ким кўп, қизимизни олий маълумотли дўхтирга бераётганимизни кўролмайдиганлар кўп, — тинчлантирди у хотинини. — Ўзимиз ҳам ёшликда фаришта эмасдик, онаси, уйлангач, “шўхлик”лар қолиб кетди.

— Ишқилиб, айтганингиз келсин-да, — хўрсинди Зарифа опа.

— Э, хавотирга ўрин йўқ, — деди ичидан “зил” кетганини яшириб эри, — тайёргарликни бўшаштирма.

Тўйдан сўнг ўн беш кун ўтар-ўтмас Шохида кўзининг ости кўкариб, ота уйига йўғлаб келганда хавотир бежизга эмаслиги ойдинлашди.

Уйдагилар келинчакка насиҳат қилиб, шу куниеқ ортига қайтариб юборишди.

Кейинчалик ҳам ҳеч кимнинг гапига қулоқ солмаган Акмал ичкиликбозликни ташламади. Биринчи фарзанд — Ақрам туғма ногиронлик билан дунёга келгач, Шохиданинг боши маломатдан чиқмай қолди. Шифокорларнинг ташхиси ундан ҳам беаёв эди: ичкиликбозлик оқибатидаги туғма ақлий заифлик.

Қайнота билан қайнонаси боланинг ногиронлигида келинни айблашди.

“Ўзинг пиширган ошни айланиб ҳам, ўргилиб ҳам ўзинг ичасан” деганларидек, бечора келин “тишини тиши”га қўйиб яшашда давом этди. Унинг барча умиди туғилажак иккинчи фарзанддан

эди. Афсуски, бу умидлар ҳам пучга чиқди. Туғилган қизчанинг бир оёғи хиёл калта эканлиги аён бўлгач, келинни икки боласи билан уйдан ҳайдашди.

Турмушга чиққанида ҳамманинг ҳавасини келтирган Шохиданинг уч йиллик оилавий турмуши давомида афт-ангори ўзгариб, юрагидаги дарду аламлар сабаб ёшлигидаги хуснини анчайин йўқотганди. Улар ажрашгач, мерос масаласи ҳам аёлнинг фойдасига ҳал бўлмади.

Бу орада иш жойини бир неча марта ўзгартирган Акмал ўзидан анча катта ёшдаги аёлга уйланди. Бу турмуш ҳам икки йилга бормади. Уйдагилар бир бўлиб туғмас аёлнинг “жавоби”ни бериб юборишди.

Яхшилик билан ёмонликнинг ораси бир қадам, деганларича бор экан. Ёлғиз ўғилининг тарбиясига эътибор бермаган шўрлик ота-онанинг оиладаги ғурбатдан бошлари чиқмай қолди. Кейинчалик ҳам Акмални икк-уч марта уйлантиришди. Аммо икки норасида ногирон боланинг уволи тутдими, ҳарқалай кутилган зурриёд дунёга келмади.

Бир вақтлар давраларнинг тўридан тушмайдиган Акмал ичкиликбозлик сабаб обрў-эътиборидан, касб-коридан, ёру дўстларидан айрилди. Орадан йиллар ўтиб, энди мўйсафид ёшини қоралаган бу кимсанинг бир пайтлар шифокор бўлганлигини одамлар ёдидан ҳам чиқариб юборишди. Сурункали ичкиликбозлик, ногўғри турмуш тарзи унинг ҳасталанишига олиб келди. Унга иккинчи гуруҳ ногирони нафақаси тайинланди. Аммо шундан кейин ҳам Акмал ароқхўрликни ташламади. Саёқ юрган эса, бир кун келиб, албатта, таёқ ейиши турган гап.

“Олифтагарчиликка бало борми?”

Шу куни “бош оғриғи”ни қолдириш учун кўчага чиққан Акмал 150 грамм ароқ ичди-ю, қаҳвахона атрофида айланиб, уйига кетолмади. Ҳамтовоқларидан бири кўриниши билан пиво олдириб, уни ҳам жиғилдонига уриб олди.

Кечга томон у яна ўша қаҳвахона атрофида пайдо бўлди. Пенсиясидан қолган пулни ҳам ароқ ичишга сарфлаган Акмал чиқаверишда доимий ҳамтовоғи — Валерани учратиб қолди. Энди базму жамшидни унинг ҳисобидан қош қорайгунча давом эттиришди.

Қаҳвахона эшиги олдида Ғофирни учратиб қолишмаганда, эҳтимол, бу кўргиликлар йўқ эди. Ғофир эски таниши Валера билан қуюқ сўрашиб, унга бир ҳовуч писта берди. Иккаласи нималар ҳақидадир суҳбатлашишди. Шундан кейингина ёнларида турган Акмалга кўзи тушган Ғофир унга ҳам бир ҳовуч писта узатди.

— Мана, сен ҳам қуруқ қолма. Писта чақасанми?

— Отанг тенги одамни нега сенсирайсан? — деди астойдил жаҳли чиққан Акмал. — Писта чақишга тиш йўқ.

— Бергандан кейин олавер-да, олифтагарчилик қилишингга бало борми? — илжайди ширакайф Ғофир. — Чақмасанг, сочиб юборарсан.

— Мени сенсирама дедим, — Акмал Ғофирнинг ёқасидан олди, — ҳозир ўша пистадай сени “чақиб” ташлайман.

Ғофир жавоб беришга улгурмай, башарасига шапалоқ тушди. Йигит юзини ушлаб, тисланди. Валера Акмални четга тортди.

— Ёш бола билан тенг бўлма, ўртоқ, — деди у ёлвориб.

Акмал бир силтаниб, унинг қўлидан чиқди.

— Мени сенсиргани учун уни ўлдираман, — деди-да, Акмал Ғофирнинг юзига яна бир мушт туширди.

Зардаси қайнаган Ғофир устидаги камзулини ечиб, четга улоқтирди-да, Акмални бир ҳамлада ерга йиқитди. Бир-икки мушт туширди-ю, қўйиб юборди. У камзулини кийиб, энди кетмоқчи эди, бу орада туришга улгурган Акмал яна рақибига мушт туширди.

— Ака, бўлди энди, жиннилик қилманг? — деди ҳимояланаркан Ғофир.

— Ҳали ҳеч нарса бўлгани йўқ, — деди сўқиниб Акмал, — ҳозир кўрасан нима қилишимни!

Кутилмаганда Акмал ён тарафдаги кўп қаватли уйлар томонга югуриб кетди.

Орадан кўп ўтмасдан, қоғозга ўралган бир нарсани кўтарганча югуриб келган Акмал яна Ғофирга ташланди. Шундагина унинг қўлида пичоқ борлиги маълум бўлди. Қочиб кетаётган Ғофирнинг ортидан етиб олган Акмал унга пичоқ урди.

— Ака, нима қилиб қўйдингиз? — дейишга улгурган Ғофир гандираклаб йиқилди.

Кўзи қонга тўлган Акмал ҳимоясиз ерда ётган йигитнинг дуч келган жойига 5-6 марта пичоқ санчди.

Шу пайт воқеа жойида пайдо бўлган участка инспектори унга бақирди:

— Пичоқни ташла, ҳозироқ ташла, дедим!

Акмал ўрнидан туриб, овоз келган томонга ўгирилди.

— Яқинлашма, милиционер, сени ҳам ўлдираман! — хириллади қотил.

— Пичоқни ташла! — огоҳлантирди участка инспектори ва тўғри унинг устига бостириб келди.

Оралиқ масофа тўрт-беш қадам қолганда, Акмал қочишга тушди. У болалар боғчаси ҳудудига кириб, кўздан ғойиб бўлди.

Участка инспектори таъқибни давом эттирар экан, рация орқали воқеа жойига “Тез ёрдам” машинасини чақирди. Зудлик билан етиб келган милиция ходимлари ёрдамида жиноятчи қўлга олинди. Болалар боғчаси ҳудудидаги ўтлар орасидан қонга беланган пичоқ ҳам топилди.

Ғофир Қодиров оғир тан жароҳатлари билан касалхонага олиб борилди ва ўз вақтида кўрсатилган тиббий ёрдам натижасида тирик қолди.

Сўроқ жараёнида айбланувчи Акмал Абдуллаев ёлғон кўрсатмалар бериб, терговни чалғитишга ҳаракат қилди. Жумладан, у пичоқни уйдан олиб чиқмаганлигини, балки меваларни арчиб ейиш учун доимо ёнида олиб юришини айтди. Рад этиб бўлмайдиган далил-исботлар келтирилгач, у ўз айбини тўлиқ тан олди. Бундан ташқари, жиноятчининг милиция ходимига ҳам таҳдид қилганлиги ўз исботини топди.

Жиноят жазосиз қолмайди

Жиноят ишлари бўйича суд ушбу жиноят ишини кўриб чиқди ва Акмал Абдуллаевга Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг тегишли моддаси билан 7 йилу 6 ой муддатга озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланди. Шунингдек, унга энг кам ойлик иш ҳақининг 15 баравари миқдорида жарима жазоси ҳам тайинланди. Тайинланган озодликдан маҳрум қилиш жазоси ва жарима жазоси алоҳида ижро этиладиган бўлди.

Хулоса

Аслида хулоса чиқариш ҳар кимнинг ўзига ҳавола. Умр — ўткинчи. Вақти келиб, инсон ортига, ўтган умр йўлига назар ташлаганида, унда мамнун бўлиши керак. Акмалга ўхшаганлар эса, ана шу пайт келганда қандай манзарани кўриб, не аҳволга тушишаркин? “Э воҳ, аттанг”, дейишар, балки. Лекин у вақтда пушаймондан на унга ва на атрофдагиларга бирор фойда борми? Йўқ, албатта. Менинг ёдимга эса, негадир шу тобда “Кўппак дарёдан сув ичгани билан дарё булғаниб қолмайди”, деган мақол келди.

ҚОТИЛ “КУЁВ”

Қайтиб келмаган совчилар

Маҳалладаги энг бадавлат хонадоннинг бекаси бўлмиш Сайёра опа бошқалар у ёқда турсин, ҳатто ўз туғишган синглиси Моҳиранинг ҳам туриш-турмушини кўролмасди. Кўчанинг нариги бошида яшайдиган синглисининг уйига ҳар куни бир марта бор-маса, уйқуси келмасди. Ертўладаги дон-дундан тортиб чорхаридаги молларгача киши билмас бир-бир унинг назоратидан ўтарди. У кейинги сафар келганида бирор нарса камайса майли-я, лекин кўпаймаслиги шарт! Акс ҳолда, эртадан қолмай, эри шўрлик ё қанор қопда дон кўтариб ёки мол етаклаб келиши керак эди, тамом-вассалом. Моҳира ўз туғишган опасининг бу каби хурмача қилиқларидан ичида “зил” кетса ҳам, сиртида зинҳор буни билдирмасди. Жигарчилик экан, бармоқларнинг қайси бирини тишласа ҳам оғрийди-да. Боёқиш кимга ҳам ҳасрат қиларди. Аммо қизи Шоирани сўраб синглисиникига совчилар келган куни Сайёра опа ўзини нақ оловнинг ўртасида қолиб кетгандай сездди. Яна совчилар қаердан келишган денг? Пойтахтдан, ўзига тўқ оиладан, фирма бошлиғининг ўғлидан-а?! Синглисида ёлғиз қиз бўлса, унда ҳам якка-ю ягона, кўзининг оқу қораси — шу Улфатой. Иккаласи ҳам тиббиёт академиясини тамомлаган. Шоира бор-йўғи болалар шифокори бўлса, Улфатой — стоматолог, пул топиши ёмон эмас. Шундай экан, ўша бой-бадавлат қудалар нега унинг уйини четлаб ўтишади?! Нега?!

Сайёра опа бутун аламини алламаҳалда ширакайф бўлиб уйга кириб келган эри Неъмат акага тўкиб солди.

— Энди тушундим, — деди зарда билан Сайёра опа, — нега бу уйга тузук жойдан совчи келмаслигини билдим. Ҳамма айб сизда! Негаки, сиз ландавурсиз!

Шу тобда Неъмат аканинг “чурқ” этишга журъати етмасди. Хотинининг чакаги эса, очилгандан-очиблиб борарди.

— Доим итнинг кейинги оёғи бўлиб юрамиз, — йиғламсиради Сайёра опа. — Шу музлаткич ўлгурни ҳам писмиқ синглим уч миллион сўмлигидан биринчи бўлиб олволибди. “Мана сенга, куйиб ўл” деб, тўрт миллион сўмлигини сотиб олдим.

Бу вазиятда эри тайинли гап айтолмаса ҳам, ҳар ҳолда йўқдан кўра лўқма ташлади:

— “Жип”имиз ҳам бор...

— Шу “Жип”ни сотиб олар экансиз, — киприк қоқмасдан мавзунни давом эттирди хотини. — Улардан олдин “отни қамчилаш” керак эди-да... Ҳа, майли, эртага шу “Жип”ингизда Тошкентга бирров бориб келамиз. Шу қудаларни божангизни қизидан айнитиб, ўзимники қилиб олмасам, юрган эканман.

Хотинининг чеҳраси ёришиб, қора булутлар тарқалаётганини кўрган Неъмат ака унда ҳам лаб-даҳан борлигини эсига солиб қўйиш учун деди:

— Бошқа янгиликлар йўқми?

— Нима, атайлаб “қитиқ патим”га тегяписизми? — ичкарига кириб кетаётган хотини тўхтаб, еб юборгудек бўлиб эрига тикилди. — Моҳирани сигири ҳам эгиз туғди, шу керакмиди? Бизники қисир қолди. Мол эгасига ўхшамаса ҳаром ўларкан.

Хотини жойдан жиларкан, бирдан уввос солиб йиғлаб юборди.

“Бизда ҳам қиз бор...”

Тонг саҳарда вилоятдан йўлга чиққан “Жип” автомашинаси пойтахтдаги қўш қаватли уйлардан бирининг олдига келиб тўхтаганида қуёш аллақачон ёйилиб кетганди. Бу ўша, кеча Моҳираларникига совчи юборган хонадон эди. Сайёра опа иш билан пойтахтга келганини, жигарчиликка қарамай, жиянининг шабқўр эканлигини, бекитиқча линза тақиб юришини айтиб қўйиш бурчи эканлигини, бир кўришдаёқ бу хонадон ёқиб қолганлигини

уй бекасига қайта-қайта таъкидлади. Сўзининг охирида эса, “Бизнинг вилоятдан қиз олмоқчи экансиз, бизда ҳам қиз бор, айланай” деди Сайёра опа мақсадга кўчиб.

— Яхшиям сиз бор экансиз, овсинжон, — деди уй бекаси, — бўлмаса, ўтдай қуйиб қоларканман-а? — Якка-ю, ягона ўғлимнинг умри сал бўлмаса кўча-кўйда кўзи кўр хотинини етаклаб юриш билан ўтиб кетаркан. Вой, худо бир асрабди-я!

Ҳасад ўти

Сайёра опа шу бугунги қилган ишидан беҳад хушнуд эди. Ҳозир кимдир уни мақташини жуда-жуда истарди. Қайда дейсиз?! Нимагадир ҳар доим бунинг акси бўлади. Унга маҳалладагилар орқаворотдан “ичқора”, “ҳасадгўй” деб лақаб қўйишган. Тўймаъракаларга ҳам шунчаки, юзхотирчилик учун айтишади. “Мана, шу бугун азонлабдан қийналиб, қаёқдан қаёқларга сандирақлаб юрибман”, деб ўйга толди Сайёра опа. У ўзини оқлашга уринди: “Ўйласам, ўз қизимнинг бахтини ўйлабман, бунинг нимаси ёмон? Нима, менинг қизим бахтли бўлиши мумкин эмасми? Биламан, маҳалладагилар яна менга “лой” чаплашади. Бировнинг, йўғ-а, ўз сингисиникига келган совчиларни айнитди, деб гап тарқатишади. Бахт учун курашиш айбми? Майли, бир кун гапиришади, икки кун гапиришади, кейин ҳаммасини унутиб юборишади...”.

Сайёра опа хаёлларини жиловлаб, эрига мурожаат қилди.

— Энди буёғи менинг “сценарийим” асосида бўлади.

— Нима бўлади? — тушунмай сўради эри.

— Дард бўлади, тўй бўлади, — ўшқирди хотини. — Совчилар келишига тайёргарлик кўрайлик, деяпман.

— Агар Моҳираникига келган совчиларга умид боғлаётган бўлсанг, — деди жиддий қиёфада Неъмат ака хотинига, — ўхшамайдиган гапни қўй. — Одамлар нима дейди, Моҳира туғишган синглинг бўлса, божам нима дейди? Сабр қилайлик, қизингга ҳам эр чиқар.

— Сиз ҳам ҳар доимгидай мени тарафимни олмай, ўша маҳалладошларингизни тарафини оляпсизми? — хўрлиги келди Сайёра опанинг. — Яна мен ёмонман! Мен...

— Бўпти, билганингни қил, аттанг қилмасанг бўлгани, — тақдирга тан берди Неъмат ака хотинига бас келолмаслигини билиб.

“Кутма, қариқиз!”

Чиндан ҳам воқеаларнинг кейинги ривожини Сайёра опа айтган “сценарий” бўйича давом этди. Орадан уч кун ўтиб, таниш совчилар Неъмат аканинг эшигини тақиллатиб келишди. Совчи аёл поликлиникада Шоиранинг тиббий картасини хуфия олиб кўрганлигини, унинг кўзи сурункали касалликка чалингани рост бўлиб чиққанлигини гап орасида қистириб ўтди. Шўрликнинг “тиббий дафтар”часидаги бу ёзувларни онасининг қистови билан Улфатойнинг ўзи киритганди. Хуллас, маҳаллада “ёмон”лар кўп эканлиги баҳонасида ўн беш кун ўтар-ўтмай тўй ҳам бўлиб ўтди.

“Қуш уясида кўрганини қилади”, деганларидек, Улфатойнинг янги хонадонга кўникиши қийин кечди. У ҳамон онасининг топшириғи билан иш қиларди. Мақсад йигитни ота-онасидан совутиб, ичкүёв қилиб олиш эди. Биринчи навбатда бу бўлмағур фикрга куёв қарши чиқди. Улфатой униб-ўсган муҳитига содиқ ҳолда, айтганини қилдиришга уринарди. У охирини ўйлаб ўтирмай, куёвни чўчитиб қўйиш учун масалани кўндаланг қўйди. “Ё алоҳида яшаймиз, ё ажрашаман!” Сабр косаси тўлган куёв иккинчи йўлни танлади. Ярим йилдан сўнг эри билан ажралган Улфатой кўчкўронини машинага ортиб, уйига қайтиб келди. Энди бу оила билан маҳалладагилар ҳам алоқани бутунлай узишди. Уларнинг жонига оро кирган эса, яна ўша жигарлари — Моҳира ва Шоира бўлди. Аммо шундай бўлса ҳам, Улфатой Шоирага пичинг қилишдан уялмади.

— Оқ от минган шаҳзодадан ҳали ҳам дарак йўқми? — сўрарди у жўрттага.

— Йўқ.

— Оти ҳам, шаҳзода ҳам қариб қолгандир, — дерди холаваччаси сурбетларча унга тикилиб, — энди келмайди. Кутмасанг ҳам бўлади.

“Шаҳзода”нинг ташрифи

Халқимизда “ўтирган қиз ўрнини топади” деган гап бор. Шоира ҳам ўша бахтни интизорлик билан кутди. Кунлардан бирида оқ

от минган “шаҳзода” унинг ҳовлисига кириб келди. Фақат у ёлғиз эмасди. Отга шаҳзоданинг эндигина оёғи чиққан ўғли ҳам мингашиб олганди. “Шаҳзода”нинг исми Содиқжон экан. Унинг ёшгина хотини саратон касаллигидан вафот этиб, икки ёшдан ошган ўғли билан ёлғиз қолибди. Хуллас, никоҳ тўйидан сўнг Содиқжон ота-онасиз бўлганлиги учун қайнонаси Моҳира опани ҳам ўзи билан Тошкентга олиб кетди. “Подачининг таёғидан, келинчакнинг оёғидан...” деган бироз чапанироқ бир гап бор. Шу сабабми, нима бўлганда ҳам янги келинчакнинг қадами қутли-баракали келди. Тез орада Содиқжонни ўзи ишлайдиган қўшма корхонанинг Америкадаги офисига ишга ўтказишди. Бутун оила хорижга қўчиб кетди.

“Заҳар сочмоқ эрур касби илоннинг...”

Сайёра опа касаллигини баҳона қилиб, синглисининг уйдаги тўйга чиқмади. Ҳасад ўти энди унинг жону жаҳонини ўртаб, кул қилмоқда эди.

— Мен шу тўйни кўргунча, кўр бўлиб қўяқолсам бўлмасмиди? Бир ойга қолдирмасдан Шоира ўлгурни эридан ажратмасам отимни бошқа қўйман, — деди у йиғламсираб қизига ҳасрат қиларкан.

Улфатой онасининг гапларини эшитиб, аввал қиқир-қиқир қулди, кейин ўта жиддий, ҳатто ёвуз одам қиёфасига кирди.

— Шу вақтгача Шоирага қилган ёмонликларингиз бир пулга қиммат бўлиб чиқди, — деди у онасига яқин келиб. — Энди бу ёғини менга қўйиб беринг. Аввал унинг пулини, мол-дунёсини тортиб олиб, гадой қиламан, кейин эрини тортиб оламан.

— Ҳа, молини ҳам, жонини ҳам суғуриб оламиз, — деди онаси бир оз тетиклашиб.

Моҳира холасида 100.000 АҚШ доллари миқдоридан пул борлигини қариндошларидан эшитиб қолган Улфатойнинг тинчи бузилди. Бу пулни қандай бўлмасин қўлга киритиш устида ўйлаб бошлади ва ниҳоят йўлини топгандай бўлди. У собиқ хушторларидан бири, муқаддам бир неча марта судланган Самиг Самариддиновга бу ҳақда оғиз солди.

— Ўша бойвучча холанг Америкадан қачон келади? — бамай-лихотир сўради йигит.

— Ҳар йили ёзда, — деди Улфатой. — Аниқ вақтини билиб бераман. Пулни қандай қилиб оласиз? Агар биров билиб қолса...

— Бу менинг ишим, агар ўша пул бор бўлса, албатта, — гапни чўрт кесди жиний шерикчиликни бўйнига олган ҳамтовоғи.

— Уйда тилла буюмлар ҳам кўп, — деди аёл худди гап оддий нарса ҳақида бораётгандай.

— Уни ҳам “арра” қиламиз-а? Холангни менга рўбарў қилиб, таништириб қўйсанг бўлгани, — деди Самиг негадир кулимсираб. — Бу ёғини “уста”нинг ўзи билади.

Шафқатсиз қотил

Орадан бир ярим ой вақт ўтиб, ўша ёмонликни соғинган кунлар ҳам етиб келди. Улфатой Самигнинг қистови билан 2-3 марта Америкага, Шоирага қўнғироқ қилиб, холасининг қачон Тошкентга учиб келишидан тортиб, унинг пойтахтдаги уйда қачон бўлишигача аниқ билиб олди.

Тошкентга учиб келган куниёқ буни аллақаяқдан билиб, уйига келган Улфатойни холаси хушламайгина кутиб олди. Аммо табиатан ҳалимдек юмшоқ, мурувватли бу аёл жиянининг илтимосини жон қулоғи билан эшитди.

— Ишхонамизда мен билан бир хонада ўтирадиган ходимининг узоқ йили қўли синган экан, — деди тилёғламалик қилиб Улфатой. — Шуни эртага бир кўриб қўйсангиз? Сизни Америкада ишлайдиган врач қариндошимиз деб айтганман. Хўп денг, хола? Мени шарманда қилманг.

— Менинг касбим жарроҳлик бўлса ҳам, — деди босиқлик билан Моҳира хола, — амалиётни тўхтатганимга анча бўлган. Йўқ, бўлмайди. Шу мақтанчоқлигинг қолмади-да. Майли, ўша ҳамкасбинга айт, эртага тушгача келсин бўлмаса. Чақириб келганда сени юборганингни айтсин.

— Энди очиғини айтмасам бўлмайдиганга ўхшайди, — холасининг пинжига тикилди жияни, — бўлғуси қувингизни кўришни истамайсизми? Сиз нима десангиз, шу бўлади, холажонгинам. Мен бирга келмайман, ўзингиз бафуржа гаплашиб кўринг, майлими.

— Гап бу ёқда демайсанми? — суюниб кетди холаси. — Бегонага ўхшаб гапирасан-а, жигарим. Айт, эртага тушгача келсин, сабрсизлик билан кутаман.

— Холажон, ҳали бўладими-йўқми, ҳеч кимга, онамга ҳам, бошқаларга ҳам ҳозирча бу ҳақда айтманг, илтимос? — эркалаб ялинди Улфатой.

— Мен биламан, худо билади, болажоним, — сира хавотирланма, — деди Моҳира хола. — Бахтинг очилиб кетса, ажабмас. Ҳали ҳаммаси яхши бўлади.

Хуллас, эртасига эрталаб Моҳира опанинг уйига киришга муваффақ бўлган Самиф яхши гап билан қора ниятига эришолмаслигига кўзи етгач, пичоғини ишга солди. Қотил ўта шафқатсизлик билан кекса аёлнинг юрагига бир неча марта пичоқ санчиб ўлдирди. Ягона гувоҳдан қутулган босқинчи ортиқча қийинчиликсиз 100.000 АҚШ доллари билан тилла буюмларни олиб, тезда воқеа жойидан ғойиб бўлди. Улфатой жиний шеригини икки кунгача келишилган жойда сабр-тоқат билан кутди. Ниҳоят, Самиф қўнғироқ қилиб, ҳар эҳтимолга қарши учрашув жойини ўзгартирганини маълум қилди. Улар чоғроққина тунги ресторанлардан бирида учрашишди. Бу вақтда содир этилган жиноятдан хабар топган ҳуқуқ тартибот идоралари ходимлари сўнги телефон сўзлашувлари асосида гумондор Улфатойнинг ҳар бир қадамини синчиклаб кузатишгаётганини жиноятчилар билишмасди. Сиртдан қараганда бу жуфтлик чақчақлашиб ўтиргандек кўринса-да, аслида иккаласининг оғзидан чиқаётган гапларга “илон пўст ташлаши” турган гап эди.

У холасига нима бўлганини сўрамади ҳам. Хуфя жойда пул билан тилла буюмларни тенг тақсимлаб олишди.

Қилмиш-қидирмиш деганларидек, қанчалик чигал бўлмасин, тергов якунланиб, иш судга оширилди. Жиноят ишлари бўйича Тошкент шаҳар суди ушбу масалани кўриб чиқиб, жиноятчиларга айбига яраша жазо тайинланди.

ФИРИБГАРЛИК ТЎРИ

Яқин ўтмишда хорижга бориб келиш, ҳеч муболағасиз, оламшумул воқеа сифатида қабул қилинганлиги, бор гап. Шукурки, эндиликда эмин-эркин қонуний йўл билан чет элга саёҳат қилиш, ҳатто ишлаб келиш ҳам одатий ҳолга айланди. Аммо айрим баднафс кимсалар текин пул топиш мақсадида ана шундай имкониятни сунистеъмом қилаётганлигини қандай тушуниш мумкин?! Таги пуч, ёлғон ваъдаларга учиб, охири хор-зор бўлганларнинг бошидан кечган азоб-уқубатлар ҳеч кимни бефарқ қолдирмайди.

Аслида бир жойда қўним топиб ёлчишиб ишламайдиган, “оғирнинг устидан, енгилнинг остидан ўтиш”га одатланган кимсаларгина аллақаяқдаги, аслида сароб бўлган, “дарахтини тепсанг, пул ёғилади”ган юртларни орзу қилишади. Натижа эса, маълум, аттанг ва афсус-надоматдан бошқа нарса эмас. Яна унинг кунига ўз юрти, ўз халқи ярайди.

“Узоқдаги қуйруқдан...”

Шаҳардаги “Махсустрас” корхонасида омилкор бўлиб ишлаётган Дилшоднинг топиш-тутиши, яшаши ҳам ҳеч кимдан кам эмасди. Кунлардан бирида унда бирдан бойиб кетиш иштиёқи пайдо бўлди. Шайтон йўлдан урдими ёки эски таниши Эркиннинг гапига кирдими, ҳар ҳолда ишни ташлади.

— Менга шерик бўлсанг, — деди Дилшодни Қўйлиқ деҳқон бозорида учратиб қолган Эркин, — бир йилда бир умрга етадиган пулни жамғариб оласан.

— Ўзимнинг ҳам ниятим шундай эди, — деди оғзини таноби қочиб Дилшод, — қўлингдан нима каромат келади? Шартингни айт.

— Қозоғистонда акамнинг “Шовинвест” номли хусусий фирмасига ишчилар ёллаш учун келгандим, — деди Эркин Дилшоднинг қўнглига қўл солиб кўраркан. — Шунга одам излаяпман. Ёрдам берсанг, бояги гапим — гап.

Хуллас, “иш” “хамирдан қил суғуриш”дан ҳам осон битди.

Шартга кўра, Дилшод қурилишда ишлайдиган одамларни ёллайти ва чегарадан олиб ўтиб, Эркинга топшириши лозим бўлади. “Шовинвест” хусусий фирмасининг муҳри ва тамғаси туширилган махсус шартнома бланкаларида эса, ҳар бир ёлланма ишчи ойига 700 дан 1500 АҚШ долларигача маош олишидан тортиб, ётоқхона, кунига уч маҳал иссиқ овқат, кийим-бош ва бошқа иш анжумлари билан таъминланиши кафолатланган эди. Ёлланма ишчилар эса, ўзлари билан паспорт ва 30-40 минг сўм пул олсалар бас.

Шундай қилиб, Дилшод худди эртақлардагидек, бир думалаб ўзи кўрмаган ва эшитмаган “Шовинвест” хусусий фирмаси ходимига айланди-қолди. Бу йўлдаги илк даромади ҳам чакки бўлмади. Қаллоблик йўли билан бир кунда қўлга киритган мўмайгина даромад Дилшоднинг иштаҳасини бутунлай очиб юборди. Аввалига иккиланган бўлса-да, энди унинг ўзига мутлақо ишонч пайдо бўлганди.

Шу ниятда у Юнусобод туманидаги одам гавжум кўчаларидан бирида пайдо бўлди. Тез орада у алдов йўли билан 5-6 нафар соддадил одамнинг ишончига кириб, лақиллатишга эришди.

Натижада И. Умаров, Ж. Мастонов, Ф. Матмусаев, Б. Шерқулов, Г. Зиятуллаевларнинг ҳар биридан фуқаролик паспорти билан бирга нақд 400 минг — 500 минг сўмдан пулини олиб, чўнтакка урди. Кейин уларни айланма йўллар орқали Чимкент вилоятига олиб ўтди. Ўрни келганда шуни ҳам айтиш керакки, бу вақтга келиб Дилшод ҳеч қандай “Шовинвест” деган фирма йўқлиги, ҳаммаси фирибгарлик эканини яхши биларди. Қолаверса, ватандошларининг кейинги тақдири уни заррача қизиқтирмади.

Доноларнинг “Ҳар ерни қилма орзу, ҳар жойда бор тошу тарозу” деган ибратли ҳикмати бор. Бундай дейишимизга са-

баб, аслида фирибгарлик “тўри”га илинган одамларнинг бирортаси муҳтожликдан бу ишга қўл уришмаган. Бу жабрдийдаларга қанчалик ачинмайлик, вазиятга барибир холисона баҳо берган маъқул. Шу боис йўлдан адашган бундай кимсалар тортган азоб-уқубатлари учун айбни ўзларидан қидирса яхши бўларди...

Дилшод қисқа вақт ичида ўз ишининг шу даражада “устаси фаранг” бўлиб кетди-ки, энди у истаган одамани топиб, қўйинини пуч ёнғоққа тўлдириши ҳеч гап эмас эди. Кўпни кўрган бекободлик Жаббор ака ҳам унинг “қармоғи”га қай тарзда “илиниб” қолганини ўзи ҳам сезмай қолди.

Аввалига унинг хотини Дилшоднинг “шумқадам” одам эканлигини сезиб, уйдан қувиб солди. Лекин қишлоқ одами эмасми, фирманинг муҳри ва тамғаси туширилган аслида сохта шартнома қоғозини кўргач, Жаббор ака розилик берди. Лекин бу ҳали ҳаммаси эмасди. Дилшоднинг “махорати” туфайли унинг икки жияни ва уч нафар қўшниси ҳам ўзи билан бирга борадиган бўлди. Ахир Дилшодни мижози қанча кўпайса, “даромад”и ҳам шунга яраша ортишдан бошқа нарса қизиқтирмасди-да! Шундай бўлди ҳам. Лақмалардан у оз эмас, кўп эмас, 2,5 миллионга яқин пулни “шилиб” олгач, Дилшод ошнасининг “Дамас” автомашинасида божхона назоратини яширин четлаб ўтиб, айланма йўллар орқали уларни қўшни Қозоғистон Республикаси ҳудудига олиб ўтди. Кейин эса, аллақандай гадойтопмас жойда автобусга чипта олиб келаман деди-ю, бир зумда ғойиб бўлди. Шу кетганича, у бошқа қорасини кўрсатмади.

Адашганлар қисмати

Ҳикоянинг бу ёғини “қул”чиликнинг барча жабр-ситамларини бошидан кечирган, адашиб хато қилган Жаббор ака Шерқуловдан эшитинг:

— Мен кўп нарсага ақлим етади, деб хато ўйлаб юрган эканман, — дейди аламли ҳикоясини бошлар экан кўз ёшларини тиёлмаётган, оиласидагиларнинг гапига қараганда, ёш бўлишига қарамай, бир йилда қариб-чўкиб қолган Жаббор ака. — Аслида “сўқир” эканман. Бошим деворга бориб тақиллаб текканида,

кўзим “ярқ” этиб очилди. Бу ҳам етмагандай, яна беш кишининг товонига қолдим... Ўша куни бизни чегарадан олиб ўтган Дилшод ҳужжатларни расмийлаштириб, автобусга чипта олиб келаман деб, “Дамас”да ғойиб бўлди. Бахтга қарши фуқаролик паспортларимизни ҳам у ўзи билан олиб кетганди. Оч-наҳор, ташландиқ чакалакзорда бир-икки соат уни кутдик. Шундан кейин яна қанча вақт ўтди, билолмайман, шом палласи 5-6 нафар нотаниш йигитлар қошимизга келиб, “Дилшод сизларни бизга сотиб кетди, ишонмасаларинг, мана паспортларинг”, деб кўрсатишди. Қопқонга тушганимизни сезиб, вақт борида қочиб қолишга уриндик. Бироқ улар жисмоний куч ишлатиб, бизни енгил машиналарга ўтказишди-да, алақандай қишлоқ чеккасидаги ташландиқ жойга олиб келишди.

Бу ерда бизни кўзимизнинг олдида нотаниш бир аёлга сотиб юборишди. Бизнинг қандай аҳволга тушганимизни таърифлаш қийин. Бу даражада таҳқирланишимиз хаёлимизга ҳам келмаган эди.

Янги “хўжайинлар”имиз бизни кичикроқ бир шаҳарчага олиб боришиб, энди Тўрабек деган кимсага сотиб юборишди.

Тўрабекнинг кўрсатмасига асосан, кейин бизни кимсасиз чўлдаги шахсий иморат қурилаётган объектга олиб келишди. Эрта тонгдан қора кечгача совуқда тинимсиз ишлашга мажбур қилишди. Иссиқ овқат у ёқда турсин, кўрпа-тўшак ҳам беришмади. Арз қилайлик десак, қоровулардан бошқа ҳеч ким йўқ, телефон тўғрисида гап ҳам бўлиши мумкин эмасди. Охири, орадан бир ойча чамаси вақт ўтгач, яширинча пул эвазига бир амаллаб уйга қўнғироқ қилдим. Тезда хотиним ва қўшниларим биз яшайдиган жойни топиб, етиб келишди. Юртимизга қайтиб келгач, икки ой даволаниб чиқишимга тўғри келди”.

“Бузоқнинг югургани сомонхонагача...”

Дилшоднинг жиноий хатти-ҳаракатлари узоқ давом этмади. Чунки ҳуқуқ-тартибот идораси ходимлари алақачон унинг изига тушишганди. Шундай кунларнинг бирида у навбатдаги бир гуруҳ одамларни машинага ўтқазиб, энди йўлга тушганида,

милиция ходимлари томонидан мамлакатимиз ҳудудида қўлга олинди. Энг муҳими, фирибгарни қўлга туширишда жабрдийдалар ҳам фаол иштирок этишди. Суд ҳукми билан ашаддий фирибгар Дилшод Шодмонов тегишли муддатга озодликдан маҳрум этилди.

Булиб ўтган нохуш воқеалар жабрдийдалар учун ҳам, бошқалар учун ҳам сабоқ бўлиши керак. Чунки кўчада дуч келган одамнинг ёлғон гапларига ишониб, ўзини ҳам, оиласини ҳам барбод қилиш лақмаликдан бошқа нарса эмас. Огоҳ бўлинг, одамлар, мўмай даромад орттираман, деб ўзганинг қулига айла-ниб қолманг!

АКАНИ УКАГА ДУШМАН ҚИЛМАСИН...

Қабих режа

Оиладаги фарзандларнинг тўнғичи бўлган Зарифга ота-онаси катта умид боғлаганди. Аммо у мактабни тамомлагач, бошқа ўқимаслигини айтиб, ишга кирди. Топиш-тутиши яхши бўлса-да, топган пулини маишатга сарфлайдиган бўлди. Бошини “иккита” қилиб қўйсак, инсофга кириб қолар, деб ўйлаган ота-она уни уйлантириб қўйишди. “Ўрганган кўнгил — ўртанса қўймас” деганларидек, оз муддат рўзгор тебратгандек бўлди-ю, кейинчалик яна эски ошналари билан ичкиликбозликдан бўшамай қолди. Пиёниста эрнинг калтакларига чидай олмаган хотини у билан ажрашишдан бошқа чора тополмади.

Табиатан дангаса, бировнинг ҳақидан қўрқмайдиган Зариф ишни ҳам ташлаб, пойтахт машина бозори атрофида пайдо бўлди-ю, шу пайтгача белини оғритиб пул топиб юрганидан хафа бўлди. Қинғир йўллар билан мўмайгина текин даромад топиш мумкинлиги унинг иштаҳасини очиб юборди. Ким кўп, машина сотиб оламан деб, ҳалол йўл билан топган пулини белига тугиб, машина бозорига келадиган содда одамлар кўп экан. Зариф гу-машталари билан бўш-баёв харидорларни алдаб, қўйини пуч ёнғоққа тўлдириб, фирибгарлик йўли билан пул топишга ўтиб олди. Аммо “Шаҳар бедарвоза эмас” деганларидек, кунлардан бирида у қўлга тушди.

Фуқаро Зариф Ортиқов жиноий қилмишлари учун 2 йилу 6 ойга озодликдан маҳрум қилинди.

Одатда бир марта қора курсида ўтирган одам бундан тегишли хулоса чиқариб, тўғри йўлни танлагувчи эди, аммо Зариф ундай одамлар тоифасидан бўлиб чиқмади. Қилган тавбаларини унутиб, яна машина бозорида пайдо бўлди ва яна фирибгарлик ишини давом эттириб, одамларни қон қақшатишда давом этди.

Энди уни сувдай оқиб келаётган текин пуллар ҳам қониқтирмай қўйди. Залолат ботқоғига тобора ботиб бораётган бу нобакор кимсанинг хаёлига иркит фикрлар кела бошлади. Ниҳоят, унинг ичи қоралиги устун келиб, қабих режага қўл урди.

Бир вақтлар ота ҳовли-жойига меросхўр сифатида эга бўлган укаси Шарифни уйни ташлаб, чиқиб кетишга мажбур қилгани етмагандай, энди уни ҳозирги яшаб турган шахсий уйдан ҳам маҳрум қилиш режасини тузди.

“Ҳа, Шарифбой, — деди ўзи билан ўзи гаплашаркан, кўзлари ғазабдан қисилиб, қўллари мушт тугилган Зариф, — сен ҳали “Ҳалол йўл билан топган пулимга уй олдим”, деб мағрурланиб юрибсанми? Ота уйимизни “меросхўрман”, деб менга бермадинг, амаллаб, тортиб олдим. Қўни-қўшниларикинг гина-кудурати менга сариқ чақачалик ҳам таъсир қилгани йўғу лекин сенинг ўша кунги насиҳатларинг қулоғимдан кетгани йўқ. Синглимни қарамоғинга олиб, институтга ҳам киргизибсан. Ўзингча, мен ҳақман, деб гердаясан-да! Ўша гердайган гавдангни пачақлаб, майиб-мажруҳ қилдирмасам, хотинингни хўрлатмасам, Зариф отимни бошқа қўяман! Ҳали бу ҳаммаси эмас, хор-зор бўлиб, эшигимга пул сўраб келсанг, уйингни арзон-гаровга сотиб оламан. Ана шундан кейин кўчада қолганинда менинг кимлигимни биласан, укажон. Билиб қўй, Зариф, сени йўқ қилишга сарфлаган пулини ўн баробар қилиб қайтариб олади”.

Бу шунчаки гаплар эмасди. Зарифнинг қалбидаги ўпқон гирдоби ўз жигарбанди, укаси Шарифни домига торта бошлаган ва унинг якуни аянчли эди.

“Укамни қачон ўлдирасиз?”

Зарифнинг ҳамтовоқлари орасида пул учун ҳар қандай жиний ишдан қайтмайдиган ярамас кимсалар бемалол топиларди, улар осонгина бирлашишди.

Машина бозорига кириб келган Ўлмас Тоҳиров, Олим Шокировларга кўзи тушган Зариф айнан ўзи излаган одамларини топганига ишончи комил эди.

Аслида Ўлмас куёви Олимга ижарага автомашина олиш учун машина бозорига келганди. У рўпарасидан чиқиб қолган Зарифни илгаридан танигани учун салом-алиқдан сўнг мақсадини очиқ айтиб қўяқолди.

— Ижарага битта “Мерседес” автомобили бор, нархи 10 000 АҚШ доллари қилиб белгиланган, — деди айёрлик қилаётганини сездириб қўймаслик учун ўта жиддий қиёфада Зариф. — Лекин олдиндан 1000 АҚШ доллари миқдорида закалат тўлашинглар керак бўлади.

— Лекин бизда бунча пул йўқ-да, — деди бўшашиб Ўлмас.

Бу жавоб Зарифга мойдай ёқиб тушди. У вақтни бой бермаслик учун темирни қизиғида босди.

— Агар келиша олсак, иккалангизга битта арзимаган “иш” бор. Шуни битириб берсанглар, “Мерседес”ни сизларга арзон нархда олиб бераман. “Закалат” ҳам тўламайсизлар.

— Нима иш экан, билсак бўладими? — сўради Олим.

— Сирни очиб қўйганимдан кейин, рад жавобини берсанглар, бўлмайди-да, — деди сал қизишиб Зариф, — Қулоғимга лағмон осиб кетсанглар-чи?

— Одам ўлдириш эмасми, ахир? — саволга савол билан жавоб берди Ўлмас.

— Йўқ, жуда унчалик эмасу лекин шунга яқин, — деди Зариф йигитларнинг кўзига бир-бир тикиларкан.

— Ундай бўлса, пачакилашиб ўтирмайлик, — деди Олим қайноғасига қараб, — биз розимиз. Менга машина керак, гап тамом-вассалом.

— Мана бу эркакча гап бўлди, — деди қувончини яширолмай Зариф.

Уч “оғайни” бозор ичидаги қаҳвахонанинг одамлардан ҳолироқ жойига бориб ўтиришди.

Зариф ҳамтовоқларига Холдор исмли илгариги шериги унинг 1 500 000 сўм пулини ўзлаштириб юборгани учун унинг оёқ-қўлини синдириб, камида бир йил кўчага чиқолмайдиган қилиб

қўйиш лозимлигини уқтирди. Шунингдек, жабрланувчининг тилини кесиб олиб, хотинини зўрлаш, уйда янги машина сотиб олиш учун сақланаётган 10 000 АҚШ долларини унга олиб келиб бериш ҳам ана шу келишув шартига киришини айтди.

— Тортиб олинган пулдан сизларга яхшигина улуш бераман, — деди сўзининг охирида Зариф. — Уйда хотинидан бошқа ҳеч ким йўқ. Холдорни Қўйликдаги дон бозоридан топасизлар.

— У номард калтак егандан кейин ўлиб қолса нима қиламиз? — хавотирланиб сўради Ўлмас.

— Унда яна ҳам яхши бўларди, — бепарво жавоб берди Зариф. — Майда харажатларга 500 000 сўм пул бераман.

Хуллас, Зарифнинг ёнидаги 900 000 сўм пулни олган Ўлмас билан Олим “операция”га тайёргарлик кўришларини айтиб, қаҳвахонадан чиқиб кетишди.

Эртаси куни Ўлмас буюртмачига қўнғироқ қилиб, “объект”ни кузатиш учун машина ёллаш лозимлигини ва бунинг учун қолган пулни бериши кераклигини айтди.

Жиноий гуруҳнинг талабини бажарган Зариф укасининг балога гирифтор бўлганлиги ҳақидаги хабарни сабрсизлик билан кута бошлади.

Бешикдаги бола ҳаққи...

Жиноят ижрочилари бўлган Ўлмас билан Олим Зарифдан буюртмани олгач, мутлақо бошқа режа асосида иш кўра бошлашди. Бошқача айтганда, улар “ўғрини қароқчи урди” қабилида Холдорни қўрқитиб, пулини шилиб, ўзлаштириб олмоқчи бўлишди. Босқинчилар Холдорнинг аслида Зарифнинг укаси Шариф эканлигини хаёлларига ҳам келтиришмаганди. Шарифнинг асл исмини унинг яқинларидан бошқа ҳеч ким билмаслигини ёлланган қотиллар қаёқдан ҳам билсин эди.

Хуллас, ёлланган автомашинада Холдорни овлоқроқ жойда учратишни иложини тополмаган жиноий гуруҳ аъзолари ярим тунда Тошкент шаҳридаги у яшайдиган уйга бостириб боришди.

Бемаҳалда келган чақирилмаган “меҳмон”ларга эшикни ҳеч ким очмагач, улар деразани тақиллата бошлашди. Ноилож қолган Шариф уларнинг қошига чиқишга мажбур бўлди.

— Бир одам сени ўлдиришга бизларга буюртма берди, — деди биров пайқаб қолмаслиги учун гапни қисқа қилган гуруҳбоши Ўлмас. — Бошинга 3000 АҚШ доллари тикилган. Уйингдаги 10 000 АҚШ долларини ҳозир бизга берсанг, жонинг омон қолади.

— Менда бунча пул йўқ, — жавоб берди титраган овозда Шариф.

— Уйингда сендан бошқа ким бор? — сўради Олим.

— Хотиним, синглим, бешикда болам бор, — деди дудуқланиб, ранги ўчиб кетган Шариф йиғламоқдан бери бўлиб.

— Рост гапиряпсанми? Алдасанг, ўласан! — ўсмоқчилади Олим.

— Ишонмасаларинг, ана, кириб кўришларингиз мумкин, — деди кўрққанидан қалтираётган уй эгаси.

— Бизга боласи бор дейишмаганди-ку, — деди Ўлмас Олимга яқин келиб. — Юр, кириб кўрамиз.

Ичкари уйга кирган босқинчилар бешикни қучоқлаб ўтирган Шарифнинг хотини ва бурчакка қисилиб олган синглисини кўришди. Шарифнинг ишораси билан аёл бешик пардасини очди. Ширин уйқудаги чақалоққа бир муддат тикилиб қолган Олим ортига қайтаркан, “Худди адасининг ўзи-я!”, деди.

Уч эркак яна ташқарига чиқишди.

— Гап бундай, — деди бир оз юмшаган Олим, — мен ҳам ота-онасиз ўсганман, болангни етим қилиб, сени ўлдириш фикридан қайтдим.

— Аммо менга сени ўлдириш ҳеч нарса эмас, — деди қўлидаги пичоқни ўйнатиб Ўлмас. — Майли, шеригим айтганча бўлақолсин.

Жони ҳалқумига келиб қолган Шариф бу гапдан бир оз ўзига келди.

— Буюртмачидан 1 000 000 сўм пул олиб қўйганмиз, шуни берсанг, жонинг ўзингга сийлов. Бизни алдаган абаҳни сенга кўрсатамиз, керак бўлса, ундан сени ҳимоя қиламиз.

— Мен розиман, — деди бу гаплардан анча тетиклашган Шариф, — лекин уйда 200 000 сўмдан ортиқ пулим йўқ. Қолганини эртага топиб бераман.

Хуллас, Ўлмас ва Олим эртаси куни Қўйлиқ деҳқон бозорининг белгиланган жойида қолган пулни олиш учун Шариф билан учрашадиган бўлиб, хайрлашишди.

Қилмиш-қидирмиш

Дўстларининг маслаҳати билан бўлиб ўтган воқеа тўғрисида Шариф ички ишлар идорасига хабар берди. Пулни олиш учун белгиланган жойга келган босқинчилар жиноят устида қўлга олинди. Уларнинг кўргазмаси билан буюртмачи Зариф ҳам ўша куниёқ ушланди. Фақат тергов вақтидагина Холдорнинг асл исми Шариф эканлигини ва у Зарифнинг туғишган укаси эканлигини билган Ўлмас билан Олим ёқа ушлаб қолишди.

Гумондор Зариф Ортиқов дастлабки терговда бирорта айбини бўйнига олмади. У гўёки Ўлмас ундан олган 390 000 минг сўм қарзини қайтармаслик учун тухмат қилаётганини баён қилди. Аммо қилни қирқ ёрадиган ички ишлар ходимлари воқеани синчиқлаб ўрганиб, рад қилиб бўлмайдиган далил-исботларни келтиришгач, унинг чўпчаклари чиппакка чиқди.

Шунингдек, тергов жараёнида жинорий гуруҳ аъзоларининг таржиман ҳоли улар айтганчалик ҳавас қилса арзигулик эмаслиги маълум бўлди. Суднинг қора курсида ўтирган жиноятчиларнинг ҳар бирида бир нафардан уч нафаргача вояга етмаган фарзанд бўлиб, аввал ҳам судланган эканлар. Фарзандларни тирик етим қилмаслик учун уларда имконият бормиди? Албатта, бор эди. Лекин бундан тўғри хулоса чиқариш ўрнига улар яна жиноятга қўл урганликларини қандай тушуниш керак? “Қилмиш-қидирмиш” деб шунга айтишса керак-да.

Суд судланувчилар Зариф Ортиқов, Ўлмас Тоҳиров ва Олим Шокировларнинг ҳар бирини 8 йилу 6 ой муддатга озоликдан маҳрум этиш тўғрисида ҳукм чиқарди. Жазони умумий тартибли колонияларда ўташ тайинланди.

Жиноятчилар-ку, қонуний жазосини олишди, аммо бизни бошқа нарса безовта қилади. Ака-укалар орасидаги дарз кетган меҳр-оқибат яна қайта тикланармикан? Буни энди вақт кўрсатади.

ҚЎШНИ УЙДАГИ ҚОТИЛЛИК

Аёл... Дунё бино бўлибдики, инсон зоти бу номни ҳамиша буюк ҳурмат ва эҳтиром билан тилга олади. Ҳақиқатан ҳам аёл гўзаллиги, нафосат тимсоли сифатида асрлар давомида улуғланиб келинган. Бироқ ҳаёт ўз номи билан ҳаёт. Баъзан ўзининг ножиоз қадами билан ана шу улуғ номга доғ тушираётган аёллар ҳам учраб туради.

Яқинда содир этилган жиноятни эшитиб, қиятошликлар ёқа ушлаб қолишди. Ўша куни зим-зиё тунда жиноятчилар бир хонадон мол-мулкани талон-тарож қилиш билан бирга, энг даҳшатлиси, кекса бир отахоннинг умрига ҳам зомин бўлишганди...

Нафс васвасаси

... Кўр кўрни қоронғуда топади, деганларидек, кўчада бемақсад санқиб юрган Ҳусан таниши Мастуранинг уйини йўқлаб келганида соат кечки ўндан ошиб қолганди. Уй бекаси ёлғиз эмас, балки ҳамсоя — дугонаси Саодат билан қўшни хонадонда яшайдиган отахон ҳақида ғийбатлашиб ўтиришганди. Илгари икки марта судланган Ҳусаннинг “айни иштаҳа очилган вақтда” келгани уларни қувонтириб юборди.

Тунги меҳмонни ўтқазишга жой тополмай қолган Мастура дилидагини тилига чиқарди:

— Насиб қилса, келар шому ироқдин, деган гапни бекорга айтишмаган экан-да, акажон, — деди у оғзи қулоғига етиб, — сизбоп иш чиқиб қолди.

— Қанақа иш экан, тушунтириброқ, гапир, — сўради Ҳусан ҳам қизиқиб.

Мастура болалари ётган хона эшигини ёпиб келди-да, шивирлаб гап бошлади:

— Кеча кўчада аёлларнинг оғзидан эшитдим, — тилёғламалик қилди уй бекаси, — қўшимиз Арслон ота хотини вафот этгандан бери уйдаги нарсаларни сотиб, ичиб юрганмиш. — Бунақада шўрлик бор бисотини қуритади-ку! Шунга раҳмимиз келиб, дугоналар гаплашиб ўтиргандик. Бир чора кўриш керак.

— Менинг назаримда, қайси бирларингдир отахонга эга чиқиб, йўғ-э, эрга тегиб, мол-дунёсига эга бўлмоқчисизлар, — кулди меҳмон. — Бу нарса сизларнинг қўлларингиздан келади. Мени ўртага солмоқчи бўлсангиз, розиман.

Шу пайтгача гапга аралашмай ўтирган Саодат туйқус Ҳусанни ўғирлик қилишга кўндириш учун гапнинг индаллосига кўчиб қўяқолди:

— Арслон отанинг ўғли Руслан ҳарбий. Хотини билан хизмат жойига кўчиб кетган. 6-7 та гиламини ўмарсак, қарабсизки, бой бўламиниз-қоламиниз, — деди.

— Қарзларимиз кўпайиб кетди... — деди Мастура ўзини ёлғондакам йўғлаганга солиб.

Бироқ икки аёлнинг бири қўйиб-бири олиб, бировнинг тоғ-тоғ мол-давлати тўғрисидаги гаплари ёқиб тушган бўлса-да, Ҳусан аввалига тихирлик қилиб, рози бўлмади. У сигарета олиш баҳонасида кўчага чиқиб кетган бўлса-да, фикру хаёли бўлғуси босқинчилик ҳақида эди. “Аёл киши барибир аёллигига боради-да, — деди ўзича тамакини босиб-босиб тортаркан у. — Олти-еттита гилам эмиш... Ўғирликка киргандан кейин қўлга илинадиган нарсанинг ҳаммаси олиб чиқилади-да. Бўрининг еса ҳам, емаса ҳам оғзи қон, деган гап бекорга айтилмаган”.

Уйга қайтиб кирган Ҳусанни кўрган аёллар уни кўндириш учун ишни энгиллаштиришга қарор қилишди.

— Майли, — дейишди улар бир-бирининг гапини қувватлаб, — қўшнининг фақат телевизорни ўғирлаймиз, бўлмаса. — Барибир биз олмасак, бошқаси ўмариб кетади. Отахон хотинига куявериб, хаёли сал паришон бўлиб қолган.

Шайтон қутқусига учганлар

Охир-оқибат Ҳусан ўғирликка розилик берди.

— Ҳозир қария маст бўлиб, кўчада сандирақлаб юрибди, — деди Мастура. — Бунинг устига у эшикнинг калитини ҳам йўқотиб қўйган. Уйига деразадан кириб-чиқади. Биз ҳам деразадан кирамиз.

Нафс васвасаси бу нияти нопок кимсаларнинг кўзини кўр, қулоғини қар қилиб қўйган эди. Энг ёмони, Мастура бири эндигина 4 ёшга, бири 6 ёшга кирган болаларининг тақдирини ўйлаб ҳам кўрмай, қоқ ярим тунда ҳамтовоқларини ўғирликка бошлаб борди.

Жиноий режага мувофиқ, Саодат кўп қаватли уйнинг биринчи қаватидаги таниш хонадоннинг деразасини бир неча бор тақиллатди. Ҳеч ким жавоб бермагач, талончилар уй эгаси йўқлигига ишонч ҳосил қилишди.

Шундан сўнг икки пойлоқчини ташқарида қолдирган Ҳусан нарвон орқали деразадан осонлик билан ичкарига кирди. Қўлидаги чироқ билан ичкарини ёритган йигит қимматбаҳо буюмларнинг кўплигидан шошиб қолди. Кейин сал ўзини босиб олиб, гиламларни ташқарида турган ҳамтовоқларига узата бошлади. Шу пайт кутилмаганда кимдир “Жойингдан қимирлама”, дея хитоб қилди. Ҳусан овоз келган томонга чироқни қаратди-ю, уй эгасига кўзи тушди. У ўйлаб ҳам ўтирмай, қарияга ташланди. Кучли зарбдан ерга йиқилган Арслон ота ёрдам сўраб, бақира бошлади. Ҳусан унинг овозини ўчириш учун кетма-кет мушт туширди ва ҳушидан кетган уй эгасини меҳмонхонадаги диванга ётқизиб қўйди.

Вазият қалтис тус олганига қарамай, Ҳусан шаштидан қайтмади. Уйдаги нарсаларни тезроқ олиб чиқиш учун Саодатни ҳам ичкарига киритди. Икковлон қўлга илинадиган қимматбаҳо нарсаларни ташқарига олиб чиқишди.

Фарзандлар кечирिशармикан?..

Шу куни босқинчилар Пириевлар хонадонидан бир миллион икки юз минг сўмлик қимматбаҳо буюмларини талон-тарож қилишди. Учовлон ўғирланган буюмларни қўшни маҳалладаги Мастурага тегишли темир гаражга беркитишди.

Эртаси куни Руслан Пириевнинг илтимоси билан отахонни йўқлаб келган хизматдош дўстлари унинг мурдасига дуч келишди.

Арслон отанинг вафот этганини эшитган талончиларнинг пайтавасига қурт тушди. Улар ўғирланган буюмларни бошқа жойга ташиётганда қўлга тушишди. Хуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг ходимлари тезликда жиноятини фош этишди.

Тергов жараёнида шу нарса маълум бўлдики, Хусан Турсуналиев муқаддам икки марта судланиб, кейинчалик амнистия қўлланилиб, берилган жазо ахлоқ тузатиш ишлари билан алмаштирилган. Аммо бу нобакор кимса озодликнинг қадрига етмай, яна жиноятга қўл урган. Суд Хусан Турсуналиевга нисбатан узоқ муддатга озодликдан маҳрум этиш жазосини тайинлади.

Жиноят ташкилотчилари бўлган Мастура Сайдазова ва Саодат Менглибоевалар ҳам қилмишларига яраша жазоланишди.

Хуллас, жиноят ҳеч қачон жазосиз қолмайди. Лекин масаланинг бошқа бир жиҳати кишини ўйлантириб қўяди. Хусан аввал ҳам қора курсига ўтирган жиноятчи экан. Аёллар-чи? Уларга нима бўлди? Улар белгиланган жазо муддатини ўтаб қайтгач, фарзандларининг кўзига қандай қарашади? Энг асосийси, эртага фарзандлари уларни она деб аташга ор қилишмасмикан?

ҚОРАДОРИГА “ҲОМИЛАДОР” АЁЛ

“Семизликни қўй кўтаради”

Маҳалладаги тўй-маъракаларда чой қайнатишми, қоп-қоп сабзани иссиқ-совуққа қарамай ювишми, ўтин ёриб, ўчоққа қалашми, ҳашарда лой ташишми, хуллас, қишлоқдошларининг яхши-ёмон кунларида кўмак бериб юрувчи, ҳеч бир юмушдан бўйин товламайдиган мўмин-қобил Бозоралининг юриш-туриши бирдан ўзгарди-қолди.

Сўнгги пайтда сартарошликни ҳам йиғиштириб қўйган бу йигитнинг қутилмаганда автомашинали бўлганини кўрган ҳамқишлоқлари ҳайрон бўлишди.

— Майли-да, эвини қилиб машина олибди, қандини урсин, яхши кунларига хизмат қилсин, — дейишди ҳамма нарсадан яхшилик ахтарадиган одамлар.

— Омади чопиб, хазина топиб олган бўлса, ажабмас. Нима бўлганда ҳам охири бахайр бўлсин, — дейишди эҳтиёткорликни хуш кўрадиган одамлар.

— Раҳматли отасига тортиб, пиёниста бўлмаганига ҳам шуқур қилинглар. Бировга оғирлиги тушмаса, топармон-тутармон бўлса, бунинг нимаси ёмон? — дегувчилар кўп бўлди.

Тўғри, ҳозирги замонда автомашина сотиб олиб, ёш болаларни ҳам ҳайратга солиб бўлмаслиги кундай равшан. Шу қишлоқнинг ўзида ҳам автоулови йўқ хонадон оз бўлса керак. Лекин Бозорали умрида шахсий велосипедга эга бўлмасдан туриб, осмондан тушган-дек, бирдан автомашина сотиб олса, яна у гижинглаган, ҳамманинг ҳавасини келтирадиган “Мерседес” бўлса, бунисига нима дейсиз?!

— Бозоралининг ҳафта-ўн кунлаб қишлоқдан йўқ бўлиб кетиши менга ёқмаяпти. Бу ерда бир сир борми, дейман-да? — дея хаёлга толди маҳалла посбони Фулом ака. — Ёки мен янглишяпманмикан-а?

Вақт ўтиши билан қишлоқ аҳли учун бошқа янгиликлар эрмак бўлди-ю, бу мавзу эскириб, унутилди. Аммо кейинроқ юз берган воқеалар туфайли Бозоралининг номи яна “қишлоқ ахборотлари кун тартиби”нинг биринчи қаторига чиқиб олди.

Бозорали кутилмаганда эски уйини бузиб, икки қаватли иморат қуришга киришиб кетди. Ҳамқишлоқлари қулоқларини “динг” қилиб, ҳашар ҳақидаги хабарни ҳарчанд кутишмасин, дарак бўлмади. Лекин нордонроқ жавобни эшитиб, ҳафсалалари пир бўлди. “Мен томи лойсувоқ товуқхона эмас, балки евростандарт лойиҳа асосида ҳашаматли уй қурияпман. Бунақа уйларни ўқиган мутахассислар қуради, сендақа ҳашарчиларга зор эмасман”, дебди ёрдам бермоқчи бўлган қўшниларига Бозорали.

Бу ҳам майли эди-я, лекин Бозорали қураётган уйнинг пой-девори кўчанинг ярмини тўсиб қўйгандан сўнг посбон чидаб туролмади. Фулом ака маҳалла фуқаролар йиғини раисининг рухсати билан тартиббузарнинг ҳузурига келди.

— Мен янги бойларданман, — посбон ҳали савол беришга улгурмасдан тилига эрк берди Бозорали, — керак бўлса, шу кўчани сотиб олишга пулим етади. — Мен энди Бозорали эмас, Бозорбойман, ҳа, менга энди “Бой” деб, мурожаат қиласизлар, бу сизга ҳам тегишли.

— Сендакаларни “бой” дейиш нотўғри, — деди кўпни кўрган Фулом ака босиқлик билан. — “Бой” деганлари саховатпеша бўлади. Сенга ўхшаб кўчабузар бўлмайди, аксинча, кўчани ободонлаштирадиди, равон йўллар қуради. Бундайлар қишлоқда кўпайиб қолди. Ҳалол одамлар. Улардан менинг кўнглим тўқ, лекин...

— Энди собиқ участка инспекториман деб, тирноқ остидан кир қидиряписизми? — суҳбатдошининг гапини илиб кетди Бозорали. — Керак бўлса, сиз билан эркакча гаплашишга ҳам кучим етади.

— Сен эркакмисан, “бойвачча”? — важоҳат билан сўради посбон.

— Нима, шубхангиз борми?! — тутоқиб кетди уй эгаси.

— Чунки ҳақиқий эркак, бунинг устига бойвачча одам хотинини маҳалла фуқаролар йиғинидан моддий ёрдам сўрашга мажбур қилмайди деб ўйлайман, — сўзида давом этди посбон. — Мен тирноқ остидан кир қидираётганим йўқ, шунчаки бор гапни айтдим. Яна бойваччаман, деб кериласан. Тутуриғинг борми, ўзи?

— Нима, эл қатори моддий ёрдам олишга ҳаққим йўқми? — энди бир оз ҳовуридан тушди Бозорали. — Мен ишсизман. Битта хотиним ишляпти. Даромадимиз кўнгилдагидек эмас, — минғирлади Бозорали.

— Унда данғиллама бу уйни қайси даромад ҳисобидан қураётганингни билсак бўладими? — сўради Ғулом ака. — Майли, автомашина сотиб олганингни гапирмай кўяқолайлик.

— Э, бўлди, моддий ёрдам сўрамаганим бўлсин, — чўрткесарлик қилди Бозорали. — Кўнглинги тўлдими?!

— Йўқ, — деди посбон, — ариза берган экансан, маҳалла фуқаролар йиғини комиссияси оилавий аҳволингни ўрганади, даромадингни ҳисоблаб чиқади. Ҳаммаси қонун асосида бўлади.

Нима бўлганда ҳам ана шу нохуш суҳбат бўлиб ўтган куннинг эртасига Бозоралининг ўз тили билан айтганда кўчани ўз жойига қўйиб қўйди-ю, ўзи ҳам қишлоқдан қорасини ўчирди.

Кўпчилик уни “маҳалла посбони даромадларимни текширади” деб, қўрққанидан қочиб кетди, деган хулосага келганди. Аслида эса, аҳвол мутлақо бошқача бўлиб чиқди...

Хавfli рейс

Пойтахтдаги Шимолий вокзалдан “Тошкент-Москва” йўналиши бўйича йўлга чиққан поезднинг 4-вағони, 4-купесига йўловчи нимаси биландир вагон қузатувчисининг эътиборини ўзига тортди.

Қузатувчи Москвадай жойга “қуруқ қўл” билан, яъни юксиз кетаётган йўловчини биринчи марта кўриб туриши эди. У таклиф қилинган бир стакан чойни ҳам рад этаркан, безовталигини яширишга уриниб, деди:

— Мен Москвага етиб боргунча чой ҳам ичмайман, овқат ҳам емайман. Чарчаганман, дам оламан, бошқа мени безовта қилманг, илтимос. Божхоначиларга ҳам ўзингиз тушунтирасиз.

Бу ерда бир гап бор, деган хулосага келган кузатувчи шубҳали йўловчи тўғрисида поезд бошлиғига хабар берди. У эса, зум ўтмай, ҳаракатдаги поезд милиция постига бориб, кузатувчининг гапини етказди.

— Барча кузатувчиларингиз ҳам ана шундай ҳушёрми? — деди подполковник ҳазиллашиб. — Зийраклиги учун унга раҳмат. Бўлди, у билан ўзимиз шуғулланамиз.

Ҳамсуҳбати чиқиб кетиши билан подполковник оператив йиғилиш ўтказди.

— Мавжуд тахминларга кўра, объектнинг ошқозонида наркотик модда бор, — тушунтирди у. — Кузатув давом эттирилсин. Курьер божхона изоляториди қўлга олинсин ва зарарсизлантирилсин. Бу қатъий топшириқ.

Шундай қилиб, мажбурий тиббий текширув пайтида гумондор шахснинг ошқозонида 3 донга целлофан ёстиқча борлиги аниқланди. Табiiй йўл билан чиқариб олинган целлофан ёстиқчаларда 53.33 грамм “гашиш” гиёҳвандлик моддаси бор эканлиги холислар иштирокида ўз тасдиғини топди.

Жиноятчининг шахси аниқланганда, у ҳикоямиз қаҳрамони — “бойвачча” Бозорали Маҳкамов бўлиб чиқди.

Озодликнинг қадрини билган билади...

Орадан йиллар ўтиб, тайинланган жазо муддатини ўтаб келган Бозорали яна маҳаллада пайдо бўлди. “Букрини гўр тўғрилайди” деганларидек, келганига уч кун бўлмасдан, у хотинининг тилла тақинчоқлари-ю, жамғарган пулларини ўғирлаб, қўздан ғойиб бўлди.

“Қўйлиқ” деҳқон бозорида пайдо бўлган Бозорали эски ҳамтовоқлари Умаржон билан Одилни излаб топди. Ижара уйида у тилла тақинчоқларни уларга кўрсатиб, “Шунга яраша наркотик топиб берсаларинг, тезда бойиб кетамиз”, деди.

Бу фикр йиғилганларга жуда маъқул келди.

Фарзанддан ҳам ширин неъмат...

Хотинининг чизган чизигидан чиқолмайдиган бўлиб қолган Умаржон бор гапни ўша куниёқ Ноилага етказди. Ноила эса, хаёлига келган қабих режадан илҳомланиб, кўнглидагини эридан ҳам сир тутди.

Жиноий тўда аъзолари тумандаги пастқам кўчалардан биридаги хонадонда йиғилишганида, “операция”га раҳбарлик қилишни ўз қўлига олган Ноила қорадорини олиб келиш учун Қўқонга Бозорали, Одил билан бирга қизим Дилафруз ҳам бирга боради, дея шарт қўйди. Бу таклиф Бозорали билан Одилни ҳангу мангу қилиб қўйган бўлса ҳам, улар қалтис ишни битиришимиз балки осонроқ кўчар, деган умидда, индамай рози бўлишди. Нафс васвасасига учган Ноилани фарзандининг ҳаёти ҳам, келажак тақдири ҳам қизиқтирмасди. Унинг фикри-зикри осонгина келадиган жарақ-жарақ пулларда эди. Бўлмаса, у эндигина 18 ёшга кирган навниҳол қизини етти ёт бегона эркаклар билан бошқа шаҳарга юборармиди?

Қўқонда “наркокурьер”ларни Олтиной исми аёл кутиб олди. Узоқ тортишувлардан сўнг у нархи 8 минг АҚШ долларига баҳоланган 1 килограмм “героин” гиёҳвандлик моддаси учун тилла тақинчоқларни 4 минг АҚШ долларига баҳолаб, гаров тариқасида олиб қолишга рози бўлди. Қолган 4 минг доллар товар сотилгач, тўланадиган бўлди.

Қорадорини белига боғлаб олган Дилафруз “ҳомиладор она” қиёфасида уйига эсон-омон етиб келди.

Эркакларни доғда қолдириб...

“Операция”нинг биринчи босқичи хамирдан қил суғургандек, ими-жимидан битганидан хурсанд бўлган тўдабоши янги йил байрами арафасида хуфия мижозларга 20 грамм қорадорини пуллаб, гумашталарига базму жамшид қилиб берди. Албатта, бу пулдан ўз улушини олиб қолишни унутмади.

Орадан 3 ёки 4 кун ўтиб, Ноила қизидан бошқа жиноий тўданинг барча аъзоларини тўплаб, Қўқонга жўнаб кетди. Маккора аёл ўзи ўйлаб қўйган пинҳона режанинг иккинчи босқичини амалга оширишга киришди.

— Менга ўша Олтинойни топиб берсаларинг бўлди, — деди манзилга етиб келгач ҳамтовоқларига Ноила. — Бу ёғини ўзимга қўйиб бераверларинг...

Дарҳақиқат, “Сифати паст героинни сотиб, бизни алдадинг”, деб Олтинойнинг юзига чанг солган Ноила фақат гаровга қўйилган тилла тақинчоқларни қайтариб олиш билан чекланмади. У қўрқиб қолган Олтинойга “Сенинг қаллоблигинг эвазига 8 минг АҚШ долларига чиқимдор бўлдик. Шу пулни топиб берганингдан кейин 1 килограмм матоҳингни қайтариб берамиз, деб шарт қўйди.

Энди текинга тушган гиёҳвандлик воситасини сотиб, пулни бўлишгина қолганди. Аммо арқонни узун ташлаган Ноила, бошидаёқ пулни бошқалар билан бўлишишни ўз режасига киритмаганди. У энди ҳамтовоқларини “чув” тушириш учун қорадорини ўғирлашиб қўйганлиги тўғрисида гап чиқарди-ю, товарни яхшилаб яшириб қўйишни қизига тайинлаб, ўзи кўздан нари бўлиш учун санаторийга жўнаб кетди. Лекин ўлжанинг йўқолганини эшитган Бозорали бутун маҳаллани бошига кўтаргудай айюҳаннос солдики, сир очилишидан қўрққан Дилафруз қорадорининг бир қисмини унга қайтарди. Қолган 222 грамми эса, ўзида олиб қолди.

Иллати борнинг оёғи қалтирайди

Қорадорини Тошкент шаҳрида пуллаймиз, деб ҳамтовоқларини “чув” туширганликларидан ўзида йўқ хурсанд бўлган Бозорали билан Одил йўловчи “Дамас”га ўстириб, Янгийўлни тарк этишганда, уларни олдинда нималар кутаётганини асло билишмасди.

Пойтахтнинг гавжум кўчаларидан бирида йўл-патруль хизмати ходимларининг эътиборини тортган йўловчи “Дамас” автомашинаси тўхтатилиб, ҳайдовчининг ҳужжатлари текшириляётганда, салондаги икки нафар йўловчи безовталанаётганини сезиб қолишди.

Шубҳали кўринган бу кимсалар ЙПХ масканига олиб кирилгач, жиноятчилар қаршилиқ кўрсатиш бефойда эканлигини англаб етишди. Бозоралининг куртқасига яширилган сувқоғозга ўроғлиқ 678.46 грамм героин суд-кимё экспертизаси томонидан текширилганда, унинг таркибида гиёҳванд модда — деацитилморфин мавжудлиги аниқланди.

Она-бола — Ноила ва Дилафруз томонидан олиб қолинган 222 грамм миқдоридаги захри қотил эса, тинтув пайтида уларнинг уйидан топилди.

Шундай қилиб, нафс васвасасига учган жиноятчиларга нисбатан одил суд ҳукмига биноан қилмишларига яраша турли муддатларга озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланди. Ашаддий рецидивист Бозорали бой бўламан деб, қинғир йўллар билан умрини хазон қилганлигини тушуниб етдимикан?! Жинорий тўда орасида ҳали келинлик либосини киймаган Дилафрузнинг ҳам борлиги кишини оғир ўйга чўндиради. Ўз умрини хазон қилгани етмагандек, навниҳол қизини бахтиқаро қилган Ноиланинг хатти-ҳаракатини қандай баҳолаш мумкин?!

ЙЎЛДАН ЧИҚҚАН ЗЎРАВОНЛАР

Суд залининг темир панжара билан тўсилган бурчагида тўрт нафар тоғни урса, толқон қиладиган йигит бошларини қуйи эгганича, қилган жиний ишларидан пушаймон бўлиб ўтиришибди. Айнан шу бугун тўртовлон Тошкентнинг мухташам тўйхоналаридан бирида бўлиб ўтаётган никоҳ тўйида куёв жўралари сифатида ўтиришлари керак эди... Афсуски, энди улар бир неча йиллар бундай қувончли тантаналардан йироқда, эркин юрган кунларини қўмсаб яшайдилар...

“Жангарилик” сабоғи

Йигитлар бугун ҳам эрта тонгдан то ярим тунгача дискка ёзилган фильмларни томоша қилишди. Энг охирги қўрилган жангари фильмдаги шафқатсизлик, ур-сур саҳналари йигитларга қаттиқ таъсир қилди. Кўчага чиққанларида ҳам фақат шу фильм таассуротлари ҳақида бири олиб-бири қўйиб, баҳслашишди.

— Э-э, ўзиям кино эмас, муштлашиш дарслиги экан, — деди йигитлар орасида ёши ҳам, бўйи ҳам новчароқ Собир ёнидаги йигитни туртиб. — Ботир, дўконингда шу фильмнинг давоми бўлса, эртага топиб қўй, бир мазза қилайлик.

— Бундан зўрлариям бор, — деди Ботир сигарет тутатаркан, — кеча Янгиобод бозоридан ўнта қутида босиб олиб келганман.

— Соат ҳам тунги ўн бир ярим бўлибди. Мен ишга кеч қолдим, хайр бўлмаса, — деди қалин кийиниб олган Зокир дўстлари билан қўл бериб хайрлашаркан. — Чойхонага бориб, қоровулчилигимни қилишим керак.

— Мени уйқум келди, уйга кетдим, — деди улфатларнинг энг кичиги Шариф бошқалар билан хайрлашган киши бўлиб.

— Кемага тушганнинг жони бир, — деди ташаббусни ўз қўлига олиб Собир, — ҳозир ҳаммамиз Зокирни чойхонасига кузатиб қўямиз. — Ўша ерда қиттай-қиттай қилиб, кейин тарқалишамиз.

Таклифга ҳеч ким эътироз билдирмади. Бу вақт ҳамтовоқлар маҳалладан хийла узоқлашиб, катта йўлга чиқиб олишганди. Шу пайт кимсасиз, қоронғи тунда йўл четида капоти очиқ турган “Москвич” автомашинаси йигитларнинг эътиборини тортди.

— “Кинофильмнинг давоми борми?”, деб сўрагандинлар, — деди негадир қувониб кетган Ботир. — Марҳамат, ҳозир уни 3D форматда ўз кўзингиз билан кўрасизу фильм воқеларида иштирок этасиз. Қани бўлмаса, олға!

Амалдаги тажриба

Зум ўтмай, ширакайф йигитлар бегона машинани ўраб олишди. Машинада фақат икки кишигина борлиги босқинчиларни янада дадиллаштирди.

Йигитларнинг шум ниятидан беҳабар ҳайдовчи улардан машинани итаришиб юборишларини илтимос қилди.

— Сен кимсан ўзи, бизга иш буюрадиган, олифта! — деди Собир қўллари қора мойга ботган отаси тенги келадиған одамни сенсираб.

— Меҳмон йўловчимиз, укажон, — деди кутилмаган совуқ муносабатдан қалтираётган ҳайдовчи, — гапим оғир ботган бўлса, узр.

Собир важоҳат билан келиб унинг гирибонидан олди.

— Сенлар ўғирликка келгансанлар!

— Ундай деманг, ука, — ёлворди ҳайдовчи, — биз Тошкентданмиз, исмим Воҳид. Ҳамроҳимнинг исми — Соҳибжон, қўшним бўлади. Сал нарироқдаги қишлоқда яшайдиган опаси касал экан, шунга дори олиб келгандик. Кеч қолдик, бунинг устига машинам бузилиб қолди. Биз... меҳмонмиз.

— Яна “меҳмонмиз” дейди-я! — ўшқирди Собир, — Қани, Зокир, чақирилмаган меҳмонларни қандай қутиб олишимизни бунга кўрсатиб қўй.

Қўққисдан оёқ билан берилган зарбадан Воҳид ака ерга йиқилди. Кимдир уни тепмоқчи бўлиб, ёнига югуриб борганди, Собир негадир уни тўхтатди. Воҳид ака ўрнидан туриб, уст-бошини қоқаркан, нималардир гудранди.

— Энди навбат Шарифга! — ғолибона қийқирди Собир. — Шариф, бу шахарлик олифтага нималарга қодир эканлигингни бир кўрсатиб қўй.

Ҳайдовчи энди кўкрагига теккан тепкидан ерпарчин бўлди. Шу пайт ҳайдовчи ёнидаги ўриндиқда ташқарига чиқишга юраги бетламай ўтирган Соҳибжон шартта эшикни очиб, жон ҳолатда ўзини йўл четидаги чакалакзорга урди. Қоронғида ғойиб бўлган қочоқнинг ортидан ҳеч ким қувмади.

Ҳайдовчининг ерда инграб ётганидан фойдаланиб йигитлар машинани тунашга киришиб кетишди. Улар салондан қўлга илинадиган бирор-бир нарса топишолмагач, орқадаги юкхонани тинтишга тушишди. Захира филдирак билан насос камлик қилди шекилли, эски бўлса ҳам, салон ўриндиқларидаги филофларни ечиб олишди.

Бензонасос панд бермади, аммо...

Воҳид ака иккинчи марта ўрнидан базўр турди. Бечоранинг чаккаси шилинган, қўйлаги ёқасида қон излари бор эди. У оғриқларга ҳам эътибор бермай, бу безорилар чангалидан қутулиш чорасини излай бошлади. “Соғ-омон қолишнинг биргина йўли — машинага ўтириб, қочиб қолиш. Бензонасос яна панд берса — ишлар пачава бўлади. Нима бўлса бўлди, таваккал қилишдан бошқа илож ҳам, илинж ҳам йўқ”, кўнглидан ўтказди у.

Йўлтўсарлар чеккароқда сигарет тутатаётганидан фойдаланиб, Воҳид ака рулга ўтирди, зудлик билан эшикларни қулфлади-да, машина калитини буради. Унинг бахтига икки соатдан буён жойидан қимирламаган машина ўт олиб, ўрнидан қўзғалди. Дафъатан нималар бўлаётганини англаб етмаган босқинчилар ўқдай учиб, қўздан ғойиб бўлаётган автомашинанинг ортидан тош отишга ҳам улгуришолмади.

— Қалай, Ботир, “фильм”нинг давоми ёқдимиз, оғайни? — деди ўлжага олинган филдирак устида омонат ўтирган Собир. Ке-

Йин саволига жавобан кутиб ўтирмай, хитоб қилди: — Жаноблар, энди чойхонага кетдик.

Даҳанаки жангнинг давоми

Чойхонада қорнини тўйдириб, бир шиша ароқни бўлиб ичиб олган ҳамтовоқлар Зокир билан қуюқ хайрлашиб, яна келган йўлларидадан ортга қайтишди. Аҳоли пунктининг чеккасида жойлашган автомобилларга ёқилғи қуйиш шохобчасидан ярим чақиримча юришгандан кейин улар сал нарида турган таниш машинани кўриб қолишди. Эски “танишлар”и машина капотини очиб, уни таъмирлаш билан банд эдилар.

Йўлгўсарлар чакалакзор оралаб, эҳтиёткорлик билан воқеа жойига яқинлашиб боришарди. Аммо Воҳид ака барибир уларни кўриб қолди, шоша-пиша рулга ўтираркан, шеригига бақирди: “Газандалар қайтиб келишяпти, Соҳиб, тез машинани орқасидан итар, ёқилғи қуйиш шохобчасига етиб олмасак, бизни ўлдиришади”.

Соҳиб шеригининг айтганини қилди, лекин машина салгина ўрnidан қўзғалди-ю, яна тўхтаб қолди. Шу орада уларни қувиб етиб олган уч нафар безорилар аввал Соҳибни дўппослашди. У юкхонадан таёқ олиб, ўзини ҳарчанд ҳимоя қилишга уринмасин, оч бўридек унга ташланаётган ваҳшийсифат йигитларга бас келолмади. Охири у қорнини чангаллаганича ёқилғи қуйиш шохобчаси томонга қочди. Аллақаяқдан пайдо бўлиб қолган Зокир Соҳибни тўхтатиб қолмоқчи бўлди-ю, лекин нимагадир қоқилиб, ерга йиқилди. Чама-си, унга мастлиги панд берганди.

Қароқчилар машина эшигини бузиб очиб, Воҳид акани салондан судраб чиқаришди. Қаршилиқ кўрсатмаётган бўлса-да, бечорани обдон калтаклашди. Жабрланувчи қўллари билан бошини чангаллаганича, ётган жойида қимирламай қолганини кўрган йигитлар уни ҳушидан кетди деб ўйлаб, нарироққа бориб, маслаҳат қилишди.

Йигитлар ўзаро даҳанаки “жанг”га киришиб кетиб, уни эътибордан четда қолдиришганини кўрган Воҳид ака секин-аста эмаклаб бориб, машинага кириб олди. Кейин қўрқа-писа, машинани ўт олдириб юргизди. Тезлик юқори бўлмаганлиги учун босқинчилар

унга етиб олишди. Анча жойгача улар ёнма-ён боришди. Кейин таъқибчиларнинг икки нафари олдинга ўтиб, унга таҳдид қила бошлади. Бу фойда бермагач, машинанинг олди ойнасини тош билан уриб синдиришди. Сал ўтмай, орқа ойна ҳам чил-чил синди.

Автомашина ёқилғи қуйиш шохобчаси дарвозасидан салгина ичкарига кириб, яна юрмай қолди. Машинадан тушган Воҳид акани аламзада таъқибчилар тинмай тошбўрон қилишарди. Собир яқинроқ келиб отган тош Воҳид аканинг елка аралаш ўнг қўлига тегди. Безори йигитларнинг бояги кетма-кет зарбаларидан азобланган кўйи зўр-базўр оғриқларга чидаб келаётган ҳайдовчи охири ҳушидан кетиб, йиқилди. Агар шохобча ходимлари ваҳшиёна қиёфага кирган йигитларни тўхтатиб қолишмаганида бундан ҳам аянчлироқ воқеа юз бериши турган гап эди.

Безорилар меҳр-шафқатга лойиқми?

Жиноий иш юзасидан ўтказилган судга оид тиббий экспертиза хулосасига кўра, жабрланувчи В. Мирзоҳидовнинг елка суягининг пастки қисми очиқ синиши оқибатида суяклар силжиши рўй берган, унга ҳаёти учун хавfli бўлган оғир тан жароҳати етказилганлиги аниқланди.

Гумондорлар аввалига қилган жиноятларини тан олиш у ёқда турсин, терговни чалғитмоқчи ҳам бўлишди. Аммо ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари томонидан жуда қисқа муддатда тўпланган далиллар олдида уларнинг тили калимага келмай, бўлган воқеалар ҳақида кўрсатма бера бошлашди.

Шу ўринда бир фикрни айтиб ўтишни лозим топдик. Гап шундаки, асосий жабрланувчи Воҳид Мирзоҳидов жиноятчиларнинг жазосини енгиллаштириш учун тергов жараёнларида ҳам, судда ҳам уларга нисбатан ҳақ-даъвоси йўқлигини, етказилган зарар қолаб берилганлигини бот-бот таъкидлади, илтимосномалар билан мурожаат қилди. Буни қандай тушуниш керак?! Яна буни “ўзбекчилик” деб ўзимизни оқлаймизми?! Одамийликни унутган, зўравонлик билан ўзганинг мулкани эгалламоқчи бўлган безори-ю, пиёнисталарга меҳр-оқибат кўрсатиш шартмикан?! Бугун муштумзўрлар бир одамнинг умрига зомин бўлишларига оз

қолди. Эртага улар бу қилғилиқларини такрорламайди, бундан баттарини қилмайди, деб ким кафолат беради.

Яна бир гап. Ҳозир энг чекка қишлоқларда ҳам аудио-видео маҳсулотлар билан савдо қилувчи шохобчалар тобора кўпайиб бормоқда. Албатта, улар қонун-қоида асосида ишлаётган бўлишса, бунинг ҳеч қандай ёмон томони йўқ. Лекин кўпинча бунинг аксини кузатиш мумкин.

Ҳеч қандай рухсатсиз, лицензияланмаган аудио-видео маҳсулотлар бозорларда сохта “тадбиркор”лар томонидан пулланмоқда. Юқоридаги жиноий иш судга оширилиши оқибатида ноқонуний диск савдоси билан шуғулланишдан ташқари рухсат берилмаган жойда яширин томоша залини очган Ботирнинг фаолиятига ҳам барҳам берилди.

Маҳкумларга жинояткорона хатти-ҳаракатларини ипидан-игнасигача, қайта-қайта ўйлаб кўриш учун берилган муддат етарли. Фақат гап бу кўргиликдан тўғри хулоса чиқаришда. Буни эса, вақт кўрсатади.

ГИППОКРАТ ҚАСАМИГА ХИЁНАТ

Хавотир

Одамга дард бераман деса, ҳеч гап эмас экан. Кечагина маҳалланинг барча тадбирларига бош-қош, ёш-қарига маслаҳатгўй бўлган Шаҳринисо ая бир кунда тоби қочиб, кўрпатўшак қилиб ётиб қолди. Узоқ текширувлардан кейин шифокорлар аёлни саратон касалига чалинганини аниқлашди ва бу ҳақда фақат аёлни эри Ваққос акага маълум қилишди.

Оиланинг беш нафар фарзанди — уч қиз, икки ўғил онасининг бошида парвона эди. Аммо бу беморнинг газабини қўзғатди.

— Бошимда қаққайиб ўтиришингизни қандай тушунишни билолмаяпман, — деди у зардаси қайнаб. — Одам ўладиган бўлса, касалликка чалиниши шарт эмас. Мен ҳали яшайман. Ўладиган аҳмоқ йўқ! Кенжатоғим Аҳаднинг тўйини ҳам кўраман!

Оила ҳаёти яна ўз изига тушиб кетгандай бўлди. Катта келин Гулсанам қайнонасини оқ ювиб, оқ тараб олиб ўтиргани фарзандлар кўнглини тўқ қилди. Шу зайлда икки марта куз ортидан қиш, баҳор ортидан ёз фасли келиб-кетди. Тиббий муолажаларга қарамай, касаллик забтига олди, ая ўрнидан туролмай қолди. Тақдирга тан берган онахоннинг юзидаги безовталиқни пайқаган Ваққос ака бунинг сабабини билишга ошиқди, аёли билан холи ўтирган пайт гапни узоқдан бошлади.

— Шаҳринисо, Тошкентдаги дўхтир ўртоғим Абдурахимни танийсан-ку, ўша телефон қилди. Чет элда бу касалликнинг давосини топишибди.

— Шунча йил яшаб, ёлғонни эплаб гапирганингизни эслолмайман, — хўрсинди аёли. — Энди ёш бўладик, гапни айлантирмадан, кўнглингиздаги гапни гапира қолинг.

Ваққос ака бир оз ўнғайсизланди, кейин тезда ўзини ўнглаб, кулимсиради:

— Ўзи... тўғри айтасан, сўзга чечан эмасман-да, рост гапни ҳам эплаб гапиролмайман. Чарчатиб қўймаган бўлсам, эшит, бир рост воқеани айтиб бераман. Қўшни маҳалладаги Зебо деган ўқитувчини яхши танийсан. Институтни битириб келиши билан, ҳали турмушга чиқмай, хасталаниб, ётиб қолди. Дўхтирлар унга жигар циррози ташхисини қўйиб, узоғи билан 2-3 ойда ўлади, дейишибди. Иккита акаси манаман деган фермерлардан эмасми, сингисини даволатиш учун аллақайси чет давлатга олиб боришибди. Ажнабий дўхтир касаллик тарихини ўқиб, ажабланиб “Сиз шундан-шунга узоқ йўл босиб, дардингизга даво излаб, Ибн Сино ватанидан менинг ёнимга келдингизми?” — деб сўрабди таржимон орқали. Беморнинг тасдиқловчи ишорасини кўриб, ҳалиги дўхтир меҳмонларга таъзим қилибди: “Мен шу даражага улуғ ҳаким Ибн Сино китобларини ўқиб эришганман. У зоти шарифнинг юртдошлари ҳам менга устоз саналади, уларга таъзим бажо айлашни ўзимга шараф деб биламан”.

“Боболаримизга ҳурмат учун катта раҳмат, дўхтир, — дебди Зебонинг катта акаси. — Илтимос, синглимнинг соғайиб кетишига ёрдам берсангиз. Ҳақини тўлашга тайёрман”.

Дўхтир негадир хижолат бўлиб, бир зум сукут сақлабди, кейин шундай дебди: “Маъзур тутасизлар, синглингизга ёрдам беролмайман. Мен жигар жарроҳлиги амалиётини Тошкентда, ўзбек олимидан ўрганганман. Устозимнинг олдига қайтиб боришингизга тўғри келади. Синглингизнинг соғайиб кетишига ишончим комил. Яна бир бора уэр сўрайман...”

Меҳмонлар ноилож ортга қайтадиган бўлишибди. Хайрлашаётиб, ажнабий дўхтир Зебога “Албатта, соғайиб кетасиз. Юртингизда дунёдаги энг шифобахш тарвуз етиштирилади, уни кўпроқ истеъмол қилишингизни тавсия қиламан. Аслида мен эмас, бу рецептни Ибн Сино бобонгиз тавсия этган. Тарвуз-ку, ҳамма

жойда ўсади, аммо ҳамма жойда ўзбек заминининг тупроғи йўқ-да”, — дебди...

Ҳикояси шу ерга етганида, Ваққос ака хотинига дам бериш учун гапиришдан тўхтаб, унга разм солди.

— Бу ёғини мен айтиб бера қолай, — деди ҳикоядан руҳлангани юз-кўзидан сезилиб турган хотини. — Чиндан ҳам, Зебо ўзимизнинг шифокорлардан даво топиб, соғайиб кетди. Кўргани келганда, менга ҳам далда берди. Уни кўриб, соғайиб кетишимга ишончим анча ортди.

— Мен ҳам шуни айтмоқчи эдим-да, онаси, — деди эри. — Ҳали кўрмагандек бўлиб кетасан.

Шаҳринисо ая бирпас тин олиш учун кўзини юмди. Эри бутун ҳам кўнглидаги гапни айтишга ўзида журъат тополмаганини тан олиб, секингина ўрнидан қўзғалди.

— Қаёққа?.. — кутилмаганда хотини берган бу саволдан Ваққос ака ўрнида ўтириб қолди. Аёл ҳамон кўзини очмасдан гапида давом этди: — Менинг танамда касаллик бор, аммо ақлим, фикрим жойида. Ниманидир сўрамоқчисиз, буни фаҳмламади, деб ўйлаяписизми? Қулоғим сизда?

— Сен шу кунларда нимадандир безовтасан, хотин, бу менга ёқмаяпти, — овози аранг чиқди эрининг.

Эрининг ёрдамида ёстиқларга суяниб ўтириб олган Шаҳринисо ая яна “ух” тортиди.

— Икки йилдан буён ётиб қолган бўлсам ҳам, бутун хаёлим Аҳадда. Шу ўғлимизнинг келажагидан кўнглим нимагадир ғаш. Шунча бола ўстириб, унга қолганда тарбия беролмадик, шекилли.

— Яқинда мактабни битиради, — бош эгди ота ҳам. — Ҳали бола-да, эси кириб қолади. Сен хавотир олма, онаси.

— Бола эмас, бало ўстирдик, — йиғлади аёл. — Мен дунёдан ўтиб кетгач, “онаси ўлган” деб, қилғилиқларига раҳм-шафқат қилиб ўтирманг, бўлмаса, у сизни тириклай гўрга тиқади. Ҳали кўп нарсани билмайсиз.

Гап шу ерга етганда Ваққос ака ҳам чидаб туролмади. У тилининг учида турган гапни айтиб юборди:

— Ўғирланган узук воқеасими?

Хотини унга “ялт” этиб қаради.

— Бундан хабарингиз борми? — деди у мажолсиз. — Қандай қилиб?..

— Нега хабарим бўлмасин? — тиззасига шапати урди Ваққос ака. — Эътиборинг учун ана шу падарлаънат Аҳаднинг отаси бўламан...

Аёл киши эмасми, Шаҳринисо ая тўшакка михланиб қолгандан кейин ҳам пардоз-андозини ташламади. У оила аъзоларига ҳам, йўқлаб келувчиларга ҳам, ҳатто шифокорларга ҳам ораста кўринишни истарди. Бу билан у одамларга ҳали ҳаётдан умиди бор эканлигини билдириб қўймоқчи бўларди. Барча аёллар қатори у ҳам тилла зеб-зийнатларни яхши кўрарди. Мана, ўн беш кундирки, у барчани ҳайратга солиб пардоз-андозни, ясантусанни ҳам йиғиштириб қўйди. Ваққос ака нима бўлганини тахмин қилди-ю, сўрашга ботинмади, аёлининг аҳволи оғирлашиб қолишидан қўрқди.

Куни кеча, ҳе йўқ-бе йўқ, куппа-кундуз куни қўшни маҳаллада яшайдиган Салим сартарош Ваққос акага “ўғлингиз берганди” деб, хотинининг узугини олиб келиб бергач, ҳаммаси аниқ бўлди. Маълум бўлишича, узук йўқолишидан бир кун илгари тунда Аҳад Салим сартарошнинг уйига ўғирликка тушиб, товукларини ўғирлаб кетибди. Эртасига қишлоқ четидаги дарахтзорда паррандаларни сихга тортиб, пивохўрлик авжига чиққан пайтда, товук эгаси Аҳадни ушлаб, маҳалла посбонига топширган. Хуллас, “Емоқнинг қусмоғи бор” деганларидек, Аҳад онасининг тилла узугини ўғирлашга мажбур бўлган...

Эр-хотиннинг ўша кунги суҳбатидан сўнг бир ҳафта ўтиб, Шаҳринисо ая бандаликни бажо келтирди.

Ўзингдан чиққан бало

Азали уйга кириб келган милиция кийимидаги кишини кўрган Ваққос ака бу ташрифдан мақсад шунчаки кўнгил сўраш эмаслигини дарров сезди. Шундай бўлиб чиқди ҳам. У шошилинч туман ИИБга етиб келиши лозимлиги тўғрисида чақирув қоғозини олди.

Ўғли Аҳаднинг бу сафарги ножўя хатти-ҳаракати мотамсаро отани лол қилиб қўйди. Бу нобакор фарзанд ҳали унга кўп жабру жафолар келтириши тўғрисидаги хотинининг айтганлари тўғри чиқди. Маълум бўлишича, Аҳад онаси вафот этгач, йиллар давомида уйда йиғилиб қолган дориларни “қора бозор”да пуллаб, мўмайгина даромад орттирган. Бу ҳам етмагандай, муддати ўтиб кетган дориларни ҳам вилоятдаги қишлоқ дорихоналарига арзонгаровга пуллаган.

Панжара ортида ўтирган ўғлининг олдига кирган отанинг биринчи саволи шундай бўлди:

— Онангнинг васиятига кўра, яроқли дориларни Мурувват уйига топширишимиз кераклигини билатуриб, нега бундай қилдинг?

— Васият деган гапларингизга бало борми? — бақрайди ўғил. — Дориларни пуллаган бўлсам, буни нимаси ёмон? Қимдир шифо топгандир, балки?..

Хуллас, туман вояга етмаган ёшлар билан ишлаш комиссияси Аҳад Ваққосовни хулқ-атворини тузатиш ва назорат қилиш учун ИИБга рўйхатга қўйиш билан чекланди. “Ўрганган кўнгил ўртанса қўймас” деганларидек, тиббиёт колежини тамомлаган Аҳад кейинчалик ҳам ота насиҳатини қулоғига оладими-йўқми, бу ёғи қоронғу эди.

Дори ўғриси

Умрида бирор марта шифохонада ётмаган Ином ота 65 ёшида бирдан юраги хуруж қилиб, инфаркт бўлиб қолди. Туман шифохонасининг жонлантириш бўлимида у ўзига келди. Аммо танасининг ўнг томони бежон бўлиб қолганди. Ином отанинг бахтига, ўғли Маҳмуджоннинг энг яқин дўсти Тоштемир шу соҳада катта натижаларга эришган ёш олимлардан бири экан. У таътилда бўлгани учун ўн кунгача беморнинг ёнидан жилмади. Олим барибир олим экан-да, отанинг фалаж бўлиб қолган оёқ-қўлларига жон кирди, гап-сўзларига ҳам энди тушунса бўларди.

— Энг муҳими, юракдаги қон томири ёрилиши тўхтатилди, — деди Тоштемир Тошкентга қайтиши олдидан. — Энди муолажалар

Ўз вақтида бажариб турилса, отахон узоғи билан бир ойда оёққа туриб кетади.

Аммо шундан кейин, орадан икки ойдан мўлроқ вақт ўтса ҳам, Ином отанинг сиҳат-саломатлигида сезиларли ўзгариш юз бермади. Энди бемор қошида эртаю-кеч жилмай ўтирган Маҳмуджон бора-бора бир ҳақиқатни англаб етди. Негадир Аҳад деган фельдшер навбатчилик қилган кунни отасининг тоби қочарди. Унинг шубҳалари тўғри бўлиб чиқди. Аҳад навбатчилик қилган кунни вақт ярим тундан ошганда Маҳмудга шошилинч камёб дорилардан бирини топиб келишни буюрарди. У дорини қимматроқ бўлса ҳам, шифохона яқинидаги икки қаватли уйда яшайдиган Лиза исмли аёлдан сотиб олишни тайинларди. Зарур бўлганидан кейин Маҳмуджон дорининг нархи ҳақида ўйлаб ўтирармиди?..

Ана шундай кунлардан бирида Маҳмуджон деярли икки баробар нархда Лизадан сотиб олган “Самозин” дориси қоғозига билинар-билинмас қилиб ўзи ва отасининг исмидаги бош ҳарфларни ёзиб қўйди. Кейинги навбатчиликда азонга яқин Аҳад яна ўша доридан олиб келишни буюрди. Маҳмуджон дори топилганига хурсанд бўлиб, Лизага минг қуллуқ қилиб уни олиб келди. Йўлда у тасодифан дори қоғозидаги ўтган сафар ўзи қўйган белгини кўриб қолди. Фельдшернинг дори чайқовчилиги билан шуғулланаётгани кундай равшан эди. Аммо буни исботлашга Маҳмуджоннинг юраги дов бермади. Шу орада отахоннинг аҳволидан хабар олишга келган Тоштемир ҳайратда қолди. У бўлим мудирига муолажа рисоладагидек амалга оширилган тақдирда, бемор аллақачон оёққа туриб кетиши кераклигини айтди. Аҳаднинг сохтакорлигига энди Маҳмуджон шубҳаланмай қўйди. Фақат уни қандай қўлга тушириш керак, шуни ўйлаш керак эди.

Кейинги навбатчиликда нафси ҳакалак отган Аҳад беморнинг ўғлига энди Лизадан бирданига бир нечта қимматбаҳо дорини шошилинч олиб келишни тайинлади. Маҳмуджон худди шуни кутиб турганди. У барча дориларни сотиб олиб, этикеткаларига сезилмайдиган қилиб белги қўйди. Энди Аҳадни “тузоққа” туширишни кутиш қолганди, холос.

Тонг маҳали касал отахоннинг палатасидан чиққан Аҳадни Маҳмуджон ва бу ишга жалб қилинган прокуратура ходимлари тўхтатиб, текшириб кўришди. Фельдшернинг оқ халат остидаги кийимларидан белги қўйилган барча дорилар чиқди. Гишпокрот қасамини бузган бу нопок тиббиёт ходими ўша заҳоти қўлга олинди ва унга нисбатан суд томонидан озодликдан маҳрум этиш жазоси тайинланди. Афсуски, шу воқеадан бир неча кун ўтгач, Ином ота вафот этди...

Бўлиб ўтган бу нохуш воқеаларнинг туб илдизи битта. У ҳам бўлса, инсон омилига, унинг тарбиясига бориб тақалади. Бундай нопок шахслар тиббиёт ходимлари орасида балки бармоқ билан санарли даражада камдир. Аммо гап инсон ҳаёти ва тақдири ҳақида борар экан, унинг бир нафари ҳам жуда кўп эмасми?!

НОҶОБИЛ ФАРЗАНД

Отанинг касофати

Эрталабдан осмонни қора булут қоплаб, кўнгилга ғашлик солаётган бўлса-да, Дилором опанинг димоғи чоғ эди. Қизига биринчи марта совчи келганда, қайси онанинг кўнгли бахтдан хаприқмайди, дейсиз?! Бугун бўлғуси қудаларнинг илк ташрифи кутилмоқда.

Шунинг учун бўлса керак, аёл кеча тун ярмида ғирт маст бўлиб келган эрини уйғотишга ҳам ботинолмай, нонуштани тайёрлаб, кутиб ўтирибди. Қаровсиз ҳовлининг айбини беркитиш учун йўлакчалар четига атай гул эккан қизи Нигора уларга сув қуймоқда.

— Бўлғуси қайнота-қайнонангга бу гулларни сен экканингни айтаман, — деди мамнун аёл. — Чойингни ичиб ол, қизим.

— Чойни қўйинг, ойи, — хўрсинди қиз, — дадамга айтинг, шу бугун ичиб келмасинлар, хўпми?

— Кўнглинг тўқ бўлсин, она қизим, — тинчлантирди она. — Даданг қизининг бахтига тўғаноқ бўлармиди?

— Биласизми, ойи... — қиз уялиб ерга қаради, — Сардор акамнинг дадаси — маҳалла оқсоқоли. Агар дадамни... бунақалигини билиб қолса, тўйимизга розилик бермайди...

Шу куни эри ишга отланиб, дарвозахонага етганда, Дилором опа ўша гапни тайинлади. Эр эса аёлининг илтимосига жавобан унга еб юборгудек тикилди:

— Мақтамай қўяқол, ўша Малик майдани яхши биламан. Оқсоқол бўлса, ўзига, мен Раҳмонберди шартакиман! Ҳалитдан қудаларингга хушомад қилишга бало борми?!

Аёл бечора ортиқ гапиришга ботинолмади.

Айтилган вақтда келган қудалар ўта сабр-тоқатли экан. Улар ошни суздирмай, “ишхонада ушланиб” қолган уй соҳибини хуфтонгача кутиб ўтиришди. Қўл телефони ўчирилганидан хавотирга тушган Дилором опа эри маст бўлиб, “ўчиб” қолганига энди шубҳаланмасди. Шармандагарчиликдан қутулиб қолишнинг ягона йўли меҳмонларни бир амаллаб, хафа қилмасдан жўнатиб юбориш эди. Аммо...

— Бизни уйингиздан ҳайдаманг, қуда, бугун ишни битирмагунча кетмаймиз, — деб қолди Малик ака. — Қудамни, қанча керак бўлса, шунча кутамиз!

Меҳмонлар ошни еб бўлишганида, Раҳмонберди ака ғирт маст, уст-боши бир аҳволда гандираклаб кириб келди.

— Бўрибосар, булар кимлар? — деди у олдига югуриб борган итига. — Нимага мендан бесўроқ уйга бегоналарни киритдинг, ит эмган? Сени отиб ташлайман!..

Малик ака сўрашиш учун қучоғини очганча қолаверди.

— Ҳа, Малик майда, қайси шамол учирди? Бизникида нима қилиб юрибсан? — ўдағайлади уй соҳибни унга.

— Қудаларимиз-ку, — ўнғайсизланди ҳаммасини ҳазилга буришга ҳаракат қилган Дилором опа. — Эрталаб сизга айтгандимку, булар — қудаларимиз...

Судралиб бориб, сўри четига аранг ўтириб олган уй соҳибни қаҳ-қаҳ отиб кулди.

— М-м-мен маст эмасман, хотин, — ғўлдиради сўнг чўнтагидан бир шиша ароқни чиқариб. — Қудани ҳозир синовдан ўтказамиз. Пиёлани бир кўтаришда ичсанг... йўқ, узр ичсангиз, ўғлингизга қизимни бераман, бўлмаса, ана, катта кўча!

— Мен умуман ичмайман, — одоб сақлади Малик ака.

— Умуман ичмайдиган қуданинг менга кераги йўқ, — дея Раҳмонберди ака ўғли Зуфарни чақирди. У келгач, ароқни иккита пиёлага тўлдириб қуйди-да, Зуфарга юзланди:

— Отасининг ўғли, Малик майданинг олдида шу ароқни ик-каламиз майдалаймиз. Оласанми?

— Оламан, кейин кириб ётсангиз, бўлгани, — деди ўспирин итоаткорона.

— Гап йўқ, эркак!..

Ота пиёладаги ароқни бир кўтаришда сипқориб, қоқила-сурила уйга кириб кетди. Раҳмонбердининг ортидан ачиниш аралаш нафрат билан қараб қолган Малик ака хотинига қараркан, гапни қисқа қилди:

— Масхара бўлганимиз етар! Тақир-туқурларингни кўтар, кетамиз. Бу хонадонни энди елкамнинг чуқури кўрсин!

Ароқхўр отанинг нодонлиги туфайли Нигорага кейин ҳам ҳеч ким совчи қўймади. Бечора қиз ўттиз ёшдан ошгандагина ўзидан анча ёш катта, беш нафар фарзанди билан бева қолган кишига турмушга чиқди.

“Қўлимдан келганини қилдим”

“Қуш уясида кўрганини қилади”, деганларича бор экан. Зуфар ҳам бора-бора дадасига ўхшаб, ароқхўрликка ружу қўйди. Майда жиноятлар билан қисқа муддатларга қамалиб ҳам чиқди.

Дилором опа бошқа вилоятдаги қариндошиникига тўйга отланаётиб, ўғлига иссиқхонадан бохабар бўлиб туришни тайинлади. Шунақа имкониятни сабрсизлик билан кутаётган Зуфар дарров кимгадир қўнғироқ қилди. Шу куни темир қирқадиган арра билан “қуролланган” икки нафар уста келиб, иссиқхонадаги қувурларни бўлакларга ажратиб, тахлашди. Шом пайти эса, усти ёпиқ юк автомашинасида кириб келган харидор келишилган пулни тўлаб, уларни олиб кетди.

“Темирни қизиғида бос!” қабилида иш қилган Зуфар шу куни, иссиқхонада пишиб турган бодринларни ҳам арзонгаровга пуллаб юборди. Хонадон арзандасининг ҳамтовоқлари икки кунгача базму жамшид қилиб, текиндан келган пулни совуриб, тугатишди.

Тўйдан қайтиб келган Дилором опа вайрон бўлган иссиқхонани кўриб, ақлдан озишига оз қолди. У ҳамон кайфи тарқаманган ўғлига кўзи тушгач, бутун ғазабини бир оғиз жумла билан ифодалади:

— Шунчалар золим фарзанд ўстирганимдан минг пушаймонман! Падарингга қусур, Э, аттанг!..

— Хумор қилганда, ялинсам ҳам пул бермадингиз, — пинағини бузмади Зуфар. — “Қўлингдан келганини қил”, демаганмидингиз? Мана, қўлимдан келганини қилдим.

Она шўрлик бошини деворга уриб, йиғлади-сиқтади, охири кўнди. Ахир ўзи пиширган ошни айланиб ҳам, ўргилиб ҳам ўзи ейди-да, одам!

Орадан уч кун ўтиб, арази тарқади, шекилли, аёл ўғлини чақириб, маслаҳат берган бўлди:

— Тўйда Зоир амакингни кўёви Соҳибназар сени сўради. Ҳовлисининг этагига икки қаватли уй қурибди. “Зуфар электрмонтажчиликка ўқиганини биламан. Янги уйга электр симини ўтказиб берсин, пулини яхши тўлайман”, деди. Бўйи етган қизи бор экан. Балки сени кўёв қилмоқчидир. Қамалиб чиққанингни улар билишмайди. Ароқ ичишни йиғиштир энди, эртага йўлга чиқасан, хўпми?

“Ишқал”и чикди

Ўғли жўнаб кетгач, ўтган ўн кун ичида Дилором опа бўлиб ўтган кўнгилсизликларни унутгандай бўлди. Ҳатто уйини таъмирлатиш учун уста қидирди. Назарида, ўғли хушхабар билан кириб келадигандек, ҳадемай, тўй бошланадигандек эди.

Чиндан ҳам орадан яна бир кун ўтиб, Зуфар ярим тунда уйига кириб келди. Она ўғлини бағрига босди ва унинг башанг кийим ярашиб турган савлатига маҳлиё бўлиб, ширакайфлигига эътибор ҳам бермади.

— Соҳибназар қизини сенга берадиган бўлдимми?

— Отини агаманг, у ярамасни, — хўмрайди Зуфар. — Ўн кун қулдай ишлатиб, шу костюм-шимни айтмаганда, бир сўм ҳам бермади. Қизи қасқда-ю, мен қасқда? У олий маълумотли шифокор экан. Мендақаларга қарармиди? Мени масхара қилдингиз.

— Бу нима деганинг, очикроқ гапирсанг-чи, болам? — тарвузи қўлтигидан тушди онанинг. — Шифокор бўлса, эрга тегмайдими? Ё яна бирор ишқал чиқардингми?

— Савол-жавобларингизни йиғиштиринг! Шаҳарга кетяпман, — деди ўғил. — Агар ўша Соҳибназарингиз келиб, мени ёмонласа, лаққа тушиб юрманг. Келганимни унга ҳам, бошқаларга ҳам айтманг.

Шўрлик она ҳаммасини тушунди ва тонггача мижжа қоқмай, йиғлаб чиқди. Тахмин қилганидек, эрталаб етиб келган Соҳибназар

Дилором опага бор ҳақиқатни айтиб берди. Маълум бўлишича, Зуфар унинг уйида ҳеч қандай иш қилмай, қарзга пул олиб, ичкиликбозлик қилган, уч кун муқаддам озроқ пул, DVD плеер билан видеокамерани ўғирлаб, ғойиб бўлган.

— Майли, қайнотамнинг, сизнинг ҳурматингиз, — деди мулоимлик билан меҳмон. — Ўғлингизга ҳеч қандай даъвоим йўқ. Ҳаммасидан кечдим. Фақат, иложи бўлса, видеокамерани қайтариб берса, яхши бўларди.

Қилмиш-қидирмиш деганларидек, видеокамерани сотаётганда қўлга тушган Зуфар, суд ҳукми билан учинчи марта қамалди. Кейинчалик бу жазо ахлоқ тузатиш ишларига алмаштирилди.

Қабоҳат

Зуфар туман электр тармоқлари корхонасига ишга кирди. Тўғрироғи, туман ҳокимлиги қошидаги мослашув маркази йўланмаси билан ишга жойлаштирилди. Аммо эртасигаёқ бу даргоҳдан жуфтакни ростлади.

— Сен назоратдаги одамсан, — тергади онаси уни кўриб. — Кейинги ойда никоҳ тўйинг. Ишдан қочиб келганинг нимаси?

— Ўтган гапларни қўзғаб, асабимга тегманг, ойи, — тўнғиллади ўғил, соқолини олишга тушиб. — Режани бажариб қўйганим учун жавоб беришди, келавердим.

Онанинг кўнгли тинчланди ва ўғлидан илтимос қилди:

— Ҳар доим биздан буғдой оладиган Сергей Варасов бор-ку, ўша яна икки қоп сўраганди. Кекса одам, ўзи келиб олиб кетолмайди. Даданг эса яна ичиб келиб, думалаб ётибди. Шунини олиб бориб бергин, болам...

— Бўпти, аравагани бўшатиб қўйинг, — деди Зуфар дарров. — Савоб бўлади, ўзим ташлаб келаман.

— Икки юз минг сўмга келишганмиз, сендан бериб юборади, ола келарсан...

Зуфарни дала ҳовлида таниш чолу кампир кутиб олди. Зина хола йигитни ҳовлидаги столга, мураббо билан чой ичишга таклиф қилди. Чол ичкарига кириб, пулни олиб чиққунига қадар, зерикиб ўтирган Зина хола қизиқувчан меҳмонга ўзи ҳақидаги ҳамма

маълумотларни, фарзандлари узоқда яшашларини, ўзлари деярли, “қора”сини кўрсатишмаса ҳам пул юбориб туришларини, қарилик касалликларини ҳисобга олмаганда ҳеч нарсадан камчиликлари йўқлигигача бирма-бир айтиб берди.

Пулни олаётган Зуфарнинг кўзи дераза токчасидаги бир жуфт “Nokia” русумидаги қўл телефонига тушди-ю, шу заҳоти кўнглида уларни қўлга киритиш истаги туғилди. Зум ўтмай, бу истак қатъий қарорга айланди. Фақат мавриди келишини кутиш керак эди, холос.

Шу куни кечга томон Зуфар башанг кийинди ва онасига қўшни қишлоқда бўладиган ўртоғининг никоҳ тўйига боришини айтди.

— Яна ичиб юрмагин, яқинда уйланадиган йигитсан, — тайинлади она. — Эртароқ қайтгин.

Онаизор шу дақиқаларда ўғлининг бу уйга эртага ҳам, индинга ҳам, чорак асргача ҳам қайтмаслигини, ўзи орзулаган тўй энди бўлмаслигини қаёқдан билсин?!

Тўйда тўйгунича ароқ ичган Зуфар камига ярим шиша коньякни ҳам бўшатди. Кўчага чиқиб, кимлар биландир муштлашиб, қоши ёрилди. Шундан кейин, тунги соат 23:30 ларда ўртоқлари уни уйига олиб бориб, дарвозадан ичкари киритиб юборишди.

Зуфар кундузи ўйлаб қўйган режасини амалга ошириш учун темирдан ясалган йиғма пичоғини олиб, Варасовларнинг дала ҳовлиси томон йўл олди.

Чироқлар ўчирилганини кўриб, чол-кампирнинг ухлаётганига ишонч ҳосил қилган боққинчи ҳовлига кирди. У очик турган дераза токчасидаги телефонларни олиш учун қўл чўзганди, майда симтўрдан тўқилган парда ичкарига тарақлаб тушиб кетди. Уйғониб кетган Сергей Варасов ҳовлига чиқиб, итни ечиб юбордида, яна ичкарига йўналди. Шу дамда у қоронғида ортида кимдир турганини сезиб қолди ва ўша томонга юрди. Зуфар яқин келиб қолган отахоннинг қорни ва кўкрагига пичоқ санчди. Шу пайт уйдан чиқиб келган Зина хола ҳам кўкрагидан пичоқ еб, жон ҳолатда ичкарига қочди. Унинг ортидан етиб олган Зуфар аёлнинг

дуч келган жойига яна уч марта пичоқ санчди. Кейин бамайлихотир токчадаги қўл телефонларини олиб, кўчага чиқди...

Ғожиали воқеадан хабар топган ички ишлар ходимлари Зуфарни уйига етмасдан қўлга олишди.

Ашаддий жинойтчи Зуфар Эшжонов жинойт ишлари бўйича Тошкент вилоят суди томонидан йигирма уч йилга озодликдан маҳрум этилди.

Суд залидаги онанинг фарёди барчани ларзага солди. Одамлар унга ачиниш билан эмас, нафрат билан қараётгани сезилиб турарди. Балки у бошқаларнинг умрига зомин бўлган ноқобил фарзандни дунёга келтирганидан афсус-надомат чекиб йиғлаётгандир?! Эҳтимол, ўғлини ўз вақтида ёмон йўлдан қайтармагани учун ўзини кечиролмаётгандир? Балки...

Қанийди, у ноқобил фарзанд дастидан йиғлаётган ер юзидаги энг сўнгги она бўлса...

АЙЛАНМА ЙЎЛДАГИ ҚОҶҚОН

Отани ким хафа қилди?

Бир умр қишлоқ мактабида ўқитувчилик қилиб, нафақага чиққан Абубакир ота кечадан бери изтиробда эди. Қўпчиликнинг иззат-ҳурматига ўрганиб кетган отахонни маҳалла фаоллари йиғинига чақиришмади. Аввалига, “Менга хабар етиб келмагандирда”, деган хаёлга борди. Бироқ унинг кўнглидаги таскинлар секин-аста шубҳага айланди. “Йўқ! Бу ерда бир гап борга ўхшайди”, деди у ўзига-ўзи ичини ит тимдалаб. Лекин ўша “бир гап” нималигини билмай, боши гаранг эди.

Абубакир ота саволларига бугун жавоб тополмаса, туни билан мижжа қоқмаслигини тушуниб, кўчага чиқди-ю, ҳовлилар этагидан ўтган илон изи сўқмоқдан юриб кетди. Ота шу тобда маҳалла оқсоқоли тасодифан йўлидан чиқиб қолишини, йиғилишга чақириш ёдидан кўтарилганини айтиб, узр сўрашини жуда-жуда истарди.

Бир оз юргач, сал нарида яшайдиган Фатхулла мол дўхтирининг дарвозаси ёнида уйилган шағални кўрсатиб, ниманидир уй эгасига тушунтираётган оқсоқолни кўрди-ю, қадамини секинлатди. Ниҳоят, қарама-қарши томондан келаётган оқсоқол Абубакир отанинг рўпарасида тўхтаб, унга қўл узатиб сўрашди.

— Тинчликми, Бахтиёр ўғлим? — самимий оҳангда сўради ота. — Ишлар билан чарчамаяписизми?

Худди шуни кутиб тургандай, Бахтиёр ака ҳам кўнглидагини тўкиб солди.

— Э, отахон, ишдан-ку чарчамайман, — деди у ҳамон ҳаяжонини босолмасдан. — Шу Фатхулла акага ўхшаган одамларнинг икки-

таси билан гаплашсам, тамом, ҳафсалам пир бўлади. Шундай чиройли кўчани бузиб, шағал тўкиб қўйганини кўрмайсизми? Кўча қурилиш материаллари омбори эмас-ку, нега тушунмайди?

— Фатхулла ўша отанинг боласи-да, — деди гап буткул бошқа томонга оғиб кетганидан қувонган отахон. — Раҳматли Норбўта саранжом ҳам “ҳовли ифлос бўлади” деб, молига хашакни кўчага тўкарди. Майли, мен ўзим олдираман. Ҳар ҳолда ўқувчим, гапим ўтади.

— Афсуски, баъзи яхши одамларнинг фарзандлари отасига тортмайди, чамаси...

Оқсоқолнинг бу илмоқли гапидан сўнг Абубакир ота бояги хавотири беҳуда эмаслигига ишонч ҳосил қилди.

— Кеча фаоллар йиғилиши бўлганмиш, — деди сўнг.

— Одоб-ахлоқ мавзуида айрим йиғилиб қолган муаммоларни гаплашиб олдик, — негадир ерга қаради оқсоқол. — Уэр, устоз, ҳокимиятга шошиб тургандим.

Абубакир ота Фатхулланикига ҳам бормай, шартта ортига қайтди. Катта ўғли Тўхтабой бирор ишқал чиқаргани энди кундай равшан эди. Муюлишда аксига олиб, маҳаллада “сўнгги ахборот” деган лақаб олган пиёниста Норчага рўбарў келди. Бундан 5-6 йил муқаддам қизини ўғлига олиб бериш учун нон синдириб, кейин фикридан қайтгани боис, Норча “собиқ қуда”сидан анча пайтгача хафа бўлиб юрганди. Ҳозир ҳам ширакайф Норча биринчи бўлиб гап бошлади:

— Намунча қовоғингиздан қор ёғади, домла? Ўғлингиз Тўхтабой қизимга уйланмаган бўлса ҳам, лекин ҳамкорлик қиляпмиз. У сиздай мирқуруқ эмас, ҳақиқий бой бўлди.

— Қанақа ҳамкор? — ғазаб билан унга тикилди ота. — Уни йўлдан урадиган бўлсанг, ўзингдан кўр!

— У товар олиб келади, мен дўконларимга тарқатаман. Бунини “бизнес” дейдилар! — тиржайди у.

— Шошма, — таажжубланди, Абубакир ота, — у Қўйлиққа йўловчи ташийдиган киракаш бўлса. Қанақа товар ҳақида гапиряпсан? Қардан олиб келади уни?

— Биз узумини еймизу боғини суриштирмаймиз, — мазах қилгандай кулди Норча.

— Ҳаммасига сен айбдорсан!.. — Абубакир ота Норчани зарб билан йўл чеккасига суриб чиқарди. — Бугундан эътиборан ўғлимни тинч қўй, тушунарлими?..

Кечадан бери бўлиб ўтаётган воқеаларнинг тагига етган ота шу ердан тўғри такси-автомашиналар тўхташ жойига бориб, ўғлини суриштирди. Ҳамкасблари Тўхтабойни икки кундан буён кўришмаганини айтишди. Ота йўловчи автомашинага ўтириб, маҳалла чеккасида яшайдиган катта ўғлининг уйига йўл олди.

Ейилмай қолган ош

Абубакир ота келини сузиб келган ошга қўлини ҳам теккизмади. У туз тотмай, ярим кечагача ўғлини кутиб ўтирди. Ниҳоят, ҳовлининг қоқ ўртасига келиб тўхтаган автомашинадан тушган Тўхтабой уловнинг юкхонасини очиб, зил-замбил картон қутини олди-да, ичкарига қўйиб чиқди. Отаси келганини хотинидан эшитган, шекилли, у гандираклай-гандираклай ёғоч кароват ёнига етиб келди-ю, сўрашиш учун отасига қўл узатди.

— Нопок қўлингни торт! — жеркиб берди Абубакир ота. — Ярим тундан ошганда қаердан келяпсан?

— Қаердан бўларди, — деди мастлик туфайли тили яхши айланмаётган йигит, — бўзчининг моксидек у ёқдан бу ёққа қатнаб, оилани боқиш учун пул топиб келяпман. Нима, тирикчиликнинг айби борми?

— Мен сендан ҳозир қаердан келяпсан, деб сўраяпман!.. — жаҳл билан такрорлади ота. — Бугун ишга чиқмаганингни биламан.

— Милициядагиларга ўхшаб сўроқ қиласиз-а, дада, — норози бўлди ўғил. — Нима фарқи бор? Буюртма бўйича бир жойга бордим. Бир халта пул ишлаб келдим.

Ота бу гапларни эшитиб, чидаб туролмади. Ўрнидан туриб келиб, ўғлининг кўзига еб қўйгудек тикилди.

— Демак, айланма тупроқ йўлларда ивирсиб юрганинг рост экан-да?.. Сен юзимни ерга қаратдинг. Қариганимда тириклай гўрга тикмоқчимисан, ярамас?!

— Бойиб кетаётганимни кўролмаётганларнинг гапини гапирманг, — жеркиб берди отасини Тўхтабой.

— Агар ўзингни ўйламасанг, норасида қизларингни — Фотима-Зухрангни ўйла, — дакки берди чол. — Мен ҳам маҳаллада бош кўтариб юролмай қолдим. Номаъқул ишларингни бугундан бошлаб йиғиштир. Бўлмаса...

Шу дамда ичкаридан депсиниб чиқиб келган Ойсара, қайнотасининг гапини бўлиб, бобиллаб кетди:

— Э ота, шу ўғлингизни тинч қўясизми-йўқми? Пул топмаса, “топмади”, топса, “топди” деб, уришганингиз-уришган. Оиламизни тинч қўйинг! Сизга ўзингизнинг обрўингиз керак. Худога шукур, ҳеч кимдан кам эмасмиз. Лекин ҳаммадан бой бўлишни истаيمان. Шу ёмонми?!

— Келин, мен пул топмасин, деяётганим йўқ, — овозини майинлатди қайнота. — Фақат қинғир йўл билан эмас, тўғри, қонуний йўл билан пул топсин, дейман. Эртага “аттанг”, деб қолманглар.

Келин энди эрига юзланди-да, шанғиллади:

— Бўлди, тушунарли! Мана, душманингиз кимлигини билиб олдингиз. Айтсам, ишонмасдингиз. Дадангиз бир куни сизни қаматиб юборишдан ҳам тоймайди!..

Тўхтабой худди шу гапни кутиб тургандек, итоаткорлик билан хотинига эргашиб, ичкарига йўл олди. Эшик қарсиллаб ёпилди. Ташқарида ёлғиз ўзи қолган ота аламли кўз ёшларини тутиб туролмади. У келгусида бу оила бошига тушиши мумкин бўлган кўргиликларни ўйлаб, изтироб чекар, аммо қўлидан ҳеч нарса келмаслигидан ўксиб, кўз ёш тўкарди...

Зухранинг аҳволи оғир...

Отасининг насиҳатларига қулоқ осмаган Тўхтабой барибир ўз билганидан қолмади. У эртаси куни шом пайғи келишилган жойда мижозни кута бошлади. Соч-соқоли ўсиб кетган, турқи совуқ бўлса ҳам, гаплари дадил бу кимса ундан божхона масканидан сал нарироқдаги айланма йўл яқинидан деҳқончилик маҳсулотларини бозорга олиб келиб беришда ёрдам сўради. Кейин 3-4 тонна юк сиғадиган транспорт воситасини топишни ҳам илтимос қилди. Энг муҳими, савдолашмади ҳам. У Тўхтабой сўраган пулнинг ярмини ўша заҳоти қўлига тутқазди, бир қути музлатилган товуқ оёқларини ҳам тортиқ қилди.

Машинасида хаёл суриб ўтирган Тўхтабой орқа эшикнинг очилган овозидан чўчиб тушди. Орқа ўриндикда ўтирган кечаги кимса уни саволга тутди:

— Транспорт нима бўлди?

— Танишимнинг тиркамали “Т-28” русумли тракторини гаплашиб қўйдим. Хабар беришим билан айтилган жойга етиб боради. Ўзи ўша томонларда яшайди, — жавоб берди Тўхтабой.

— Жуда яхши, — деди сўраса-да, исмини унга айтмаган кимса, — бўлмаса, кетдик! Йўлдан юкни ортишга мардикорларни оламиз.

Хуллас, Тўхтабой бошқараётган “Жигули” тиркамали тракторнинг олдига тушиб олиб, манзилга етгунча айланма йўлларда анча вақт айланишига тўғри келди. Ниҳоят, улар чегара симтўсиқларидан сал бериқоқда тахлаб қўйилган қоғоз қутилар уюмига дуч келишди. Ёлланган ишчилар машина фаралари ёруғида қутиларни трактор тиркамасига орта бошлашди.

— Менга қаранг, — деди шошиб қолган Тўхтабой мижозига юзланиб, — сиз деҳқончилик маҳсулотлари дегандингиз-ку? Бу нимаси, нега мени алдадингиз?

— Қанақа ишга бош қўшганингни ҳали тушунмадингми? — ўшқирди мижоз. — Жарақ-жарақ пулини олганингдан кейин буюрган ишимни қиласан! Тезроқ ортишга сен ҳам ёрдам бер. Чегарачилар сезиб қолишса, қулоғингни ушлаб кетасан!..

Тўхтабой кеча тунда отаси айтган гапларни эслади. Эслади-ю, юраги орқасига тортиб кетди. Шу пайт қаёқдандир пайдо бўлган қуроли аскарларга кўзи тушиб, шарт машинасига ўтириб, қочишга тушди. Айни дамда қўл телефони тинимсиз жиринглай бошлади.

Анча жойгача қочиб борган Тўхтабой, уни ҳеч ким таъқиб қилмаётганига ишонч ҳосил қилгач, телефонни қўлига олди.

— Шўримиз қуриб қолди, Тўхтабой ака, — деди хотини йиғи аралаш. — Энди нима қиламиз?

— Нима бўлди?..

— Зухра кеча сиз олиб келган товукдан еб, захарланди. Зухрангиз ўлапти... Қаердасиз, тез етиб келинг. Биз касалхонада, жонлантириш бўлимидамиз...

Тўхтабой бу хабардан қарахт бўлиб қолган, ҳатто машинага яқинлашаётган аскарларга ҳам эътиборсиз, бақрайиб турарди.

— Зухра тирик қолиши керак, — бир-неча бор такрорлади у. — Дадамдан ёрдам сўра! Дадам ҳақ экан. Мен ҳозир боролмайман. Фақат болам ўлмасин...

— Нега келмайсиз? Дадам шу ерда, — жавоб берди хотини. — Дадам туфайли бола ҳозирча тирик.

— Ойсара, мен қўлга тушдим, — деди ўзи билмаган ҳолда Тўхтабой. — Дадам ҳақ экан, Ойсара...

Тўхтабойнинг тавбаси

Туман ички ишлар бўлимида бошқа жиний шериклари қаторида сўроқ қилинган Тўхтабойни эрталаб тилхат асосида қўйиб юборишди. У шиfoxонага етиб келганида, 3 ёшга қадам қўйган Зухранинг ошқозони операция қилиниб, ўзига кела бошлаганди.

Тўхтабой отасининг кўксига бошини қўйиб, узоқ йиғлади, кечирим сўради.

— Ҳаммаси яхши бўлади, ўғлим, — фарзандининг бошини силади ота. — “Сув бир лойқаланиб, тинади”, дейишади. Ёмон кунлар ўтиб кетгани рост бўлсин!..

Хотима

Жиноят ишлари бўйича Тошкент вилояти Пискент туман суди Тўхтабой Абубакиров ва унинг шериклари устидан адолатли ҳукм чиқарди. Жиноят жойида олиб қўйилган 318 кг, умумий қиймати 15.596.700 (ўн беш миллион беш юз тўқсон олти минг етти юз) сўм бўлган товук оёқлари йўқ қилинди. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 211-моддасига асосан далилий ашё сифатида олинган ва жиноят қуроли сифатида эътироф этилган “Т-28” русумли трактор ва бир дона тиркама давлат фойдасига мусодара қилинди.

Шундай қилиб, бу жиноят иши ёпилди. Бўлиб ўтган нохуш воқеалар кимлар учундир балки ибрат бўлар, деган фикрдамиз. Биз — фарзандлар ота-она олдидаги бурчимизни ҳеч қачон унутмаслигим лозим. Зеро, ота насиҳатига амал қилган фарзанд ҳеч қачон бало-қазоларга йўлиқмайди.

ТАНТИҚ ҚИЗНИНГ ТАҚДИРИ

Оилада вояга етаётган уч нафар қизнинг тўнғичи Шоҳиста болалигиданоқ “сатанг” деган ном орттирганди. Унинг ёзда очиқ-сочиқ кийингани етмаганидек, қаҳратон қишда ҳам яланг бош, калта қўйлакда изиллаб юришига кимдир кулар, кимдир куярди. Эрталабдан кечгача бозорда савдо қиладиган ота-онаси эса, бўйи етиб бораётган қизгинани тергаш ўрнига барча қилғиликларини ёшлик шўхликларига йўйишарди. Аммо кўп ўтмай уларнинг бу бепарволиги қимматга тушишига оз қолди. Қаттиқ шамоллаган Шоҳистани шифокорлар бир амаллаб ҳаётга қайтаришди. Тўшакка миҳланиб ётган кунлари тавбасига таянган бўлса-да, у кейинчалик яна билганидан қолмади.

Кутилмаганда чалинган “иккинчи қўнғироқ” булутсиз осмонда чақин чақиб, даҳшатли гумбурлаган момақалдиरोқдек ота-онани саросимага солиб қўйди. Тиббий ташхис хулосасига кўра, Шоҳиста энди ҳеч қачон она бўлолмаслиги маълум қилинганди. Қайта-қайта ўтказилган таҳлиллар ҳам дастлабки ташхис хулосасини тасдиқлади.

— Ҳаммаси бўлмағур гап, — деди шифохонадан берилган қоғозларни битталаб йиртаркан Шоҳистанинг онаси, — ҳали қизим турмушга чиқсин, ўнта бола туғиб, дўхтирларни шарманда қилади! Нима эмиш, бу очиқ-сочиқ кийинишнинг оқибати эмиш? Шамоллаш ўтиб кетганмиш? Қизгинамни ёмонотлиқ қилганларнинг шўрига ҳали шўрва тўкилганда кўрамиз!

Орадан бир оз вақт ўтиб, қудалашган она, шифокорлар қўйган ташхисни унутмаган экан шекилли, қизини обдон пишиқлади.

Онасининг гапидан чиқолмаган Шоҳиста тўйгача турли баҳоналар билан никоҳ олдидан ўтказиладиган тиббий кўрикдан бош тортди. Қайлиғининг бундай тантиқлигига тушунолмаб боши гаранг бўлган куёвбола охири саволига жавоб беришни талаб қилиб туриб олди.

— Орамиздаги муҳаббатга тиббиётнинг нима даҳли бор, — муғомбирона кулди қиз. — Айтайлик, бир-икки йилдан кейин оёғим шол бўлиб қолиши тўғрисида хулоса чиқаришса, нима, менга уйланишдан воз кечасизми?

— Нималар деяпсиз, азизам, — хижолат тортди йигит, — мен шунчаки, тартибга амал қилайлик, дегандим. Мабодо, сиз айтгандай бўлиб чиқса, уйланишдан-ку, воз кечмасдим, лекин даволашни бир кун олдин бўлса ҳам бошлаш тарафдори бўлардим.

Хуллас, шубҳа-гумон билан бошланган ишнинг охири ҳам бахайр бўлмади. Тўйдан кейин, орадан бир йилдан мўлроқ вақт ўтгач, тантиқ келиннинг сири очилди. Гап нимадалигини англаб етган куёвбола никоҳ олдидан келин билан тиббий кўрикдан ўтмагани учун минг пушаймон еди. Лекин энди кеч бўлганди.

Энди нима қилиш керак? Нима бўлганда ҳам сих ҳам, кабоб ҳам қуймаслиги керак! Бунинг иложи бормикан?! Энг муҳими, эр аёлининг хўрланишини истамасди. Йигит ўзича ягона тўғри йўлни танлади. У данғиллама ҳовли-жойни хотинининг номига расмийлаштириб, анча вақтгача етадиган озиқ-овқатини ғамлаб берди-да, уруш-жанжалсиз ўзига тегишли автомашинани ҳайдаб уйдан чиқиб кетди. У дарвозахонада рўбарў келган хотини билан хайрлашаркан, юрагидаги самимий гапларни айтди:

— Сени бахтли қилолмаганим учун узр сўрайман. Бу дунёда нималар бўлмайди дейсан, балки ҳали бир этак фарзандга она бўларсан. Кел, бахтимизни алоҳида-алоҳида излаб кўрайлик. Мендан рози бўл.

Бу гапларга Шоҳиста итоаткорлик билан бош эгиб, рози бўлган бўлса-да, аммо унинг тош қалби эриш у ёқда турсин, бир қалқиб ҳам тушмаган эди. Бўлмаса, кейинчалик орқаваротдан собиқ эрига отган тухмат тошларини бошқа эркак балки кўтаролмасди. Эмиш-ки, собиқ эри зурриёт орттиришга жинсий ожиз бўлганлиги учун, узр сўраб, ҳовли-жойини ташлаб, бош эгиб чиқиб кетганмиш...

“Бечора” бойвучча бевага оғиз солганлар кўп бўлди. Онаси уни яна уч марта куёвга узатиб, орқасидан катта-кичик тошларнинг анча-мунчасини отиб юборди. Аммо ҳар сафар икки йилга етмасдан келинчак сепи билан ортига қайтарди.

“Велосипедингни ўртоғингга берма...”

Тақдирга тан берган Шоҳиста ҳамма гап-сўзларга чек қўйиш учун туғуруқхонадан фарзандликка бола асраб олиб, “ўзим туғдим” деб туриб олди. Бу гап унча-мунчага “хамири ачимайдиган” онасининг ҳам жаҳлини чиқарди.

— Нима, бола асраб олган битта сенми? — қизига дакки берди она. — Туғмаслигингни ҳамма билади, тўғриси айтивер. Боланг ҳаётини ёлғондан бошламасин, айланай.

— Э, ҳамма гапирса ҳам сиз гапирманг, ойи, — бобиллаб берди қизи. — Мени соғлиғимга эътиборсизлик қилган ҳам, ёлғон гапиршига ўргатган ҳам ўзингиз эмасидингиз?! Энди насиҳатингизни пишириб енг.

Она дардини ичига ютишдан ўзга чора тополмади. Шоҳиста эса, боласини еру кўкка ишонмас, уни худбин қилиб ўстираётганини ўзи ҳам сезмасди.

Бир кунни Жаҳонгирнинг велосипедини бошқа бир бола миниб юрганини кўрган Шоҳиста фарзандини қаттиқ койиди.

— Ўртоғим яхши бола, унинг велосипеди йўқ, — деди ўшанда эндигина тўрт ёшдан ошган ўғли. — Уни урушманг, ойи.

— Вой, раҳмдил бўлмай кетинг, — депсинди она. — Иккинчи бундай қилганингни кўрмай, уқдингни? Кўчага чиқармай қўяман.

Яна бир сафар дарвоза олдида кимнингдир рўмолини ушлаб турган ўғлини кўрган она боласини сўроққа тутди.

— Ойи, кимнингдир рўмоли тушиб қолибди, — ранги бўздай оқарди Жаҳонгирнинг, — кутиб турирман, балки излаб юргандир.

— Қани, рўмолни уйга олиб кир, — буйруқ берди онаси. — Қўлингга тушган нарсани бировга беришни ўйлама. Ерда ётибди-ми, эгаси йўқ, демак, бу нарса энди сеники бўлди.

Илк қалтис қадам

Ҳамма яхши нарса ўзиники бўлишига ўрганиб қолган Жаҳонгир балоғат ёшига етган кунининг эртасига онасини хонумонини қуйдирадиган илк қалтис қадамни қўйди.

Ўша қуни шаррос ёмғир ёғар, уйнинг тунука томи ноғора чалгандай гумбирларди. Ўзини бетобга солган Жаҳонгир онасининг қўлини қўйиб юбормай, анча вақт алаҳлаган киши бўлиб ётди. Телефонига кутилган SMS келгач, у тузалиб қолганини айтиб, ўрнидан турди. Қандайдир юмуш билан ичкари уйга кирган Шоҳиста очиқ ётган сейфни кўриб, аввалига дод солди, кейин ҳушидан кетди.

— Милицияга айтманг, — деди ўзига келган онасига ўғли, — бекорга шарманда бўламиз. Мен ўзим ўғриларнинг изига тушаман.

Шу ондаёқ она ўғриларга йўл кўрсатган ўз фарзанди эканини тушунди. Бечора она ҳар ёқни ўйлаб, тилини тийди.

Ор-номусини йўқотган фарзанд кўп ўтмай уйга яп-янги машина миниб келди.

— Йиғиб қўйган пулим бор эди, қалай, ойи? — деди гурур билан Жаҳонгир. — Ўғирлатган пулингизни ўшанда қўшганингизда, бошқа зўр машина олган бўлардим.

Шоҳиста ўғли билан ўзи орасида жуда катта жарлик пайдо бўлганини пайқади. Бу жарликни яна ҳам чуқурлашишини истамаган онаизор, “ўзи пиширган ошни айланиб ҳам, ўргилиб ҳам ўзи ичиш”дан бошқа илож тополмади. Аммо сатанглигига бордим, ҳар ҳолда у бир гапни барибир айтди:

— Агар ўғриларни дараклаган бўлсанг, ҳеч бўлмаса қўйлақларимни қайтаришсин.

— Ачинманг, ўша латта-путталарингизга, — ҳазил қилди Жаҳонгир, — ундан зўрларини олиб бераман.

Қулоғига чалинган узунқулоқ гапларга аниқлик киритиш учун Шоҳистаникига ташриф буюрган маҳалла посбони қилган ишидан хижолат бўлди.

— Ўзингиз ўйлаб кўринг, — тилёғламалик қилди уй бекаси, — уйимизни ўғри урса, ўғлим машинани қайси пулга сотиб оларди? Ариза бермаган бўлсак, гапингиз қизиқ бўлди.

— Ҳа-я, опа, — деди посбон, — одамлар ҳам билар-билмас бичиб-тўқийверишади-да. Минг марта уэр. Балки, ёрдамим керак-дир, деб киргандим. Уэр.

Бу суҳбатдан хабар топган Жаҳонгир энди ҳеч нарсадан ҳадиксирамай қўйди.

Тоғасини тунаган жиян

Шу яқин атрофда яшайдиган тоғасининг азонлаб иккита боқилган буқа ва қўйларини мол бозорига сотишга олиб кетганини эшитган Жаҳонгирнинг тинчи йўқолди. Шу заҳоти калласига “ярқ” этиб келган фикрдан ўзида йўқ қувониб кетди. Энди тоғаси молларни пуллагач, қаерга бориб ароқхўрлик қилишини билиш керак эди, холос. Ҳойнаҳой, чойхонага боради. Миллион-миллион пулни қўлга киритади-ю, чойхонага бормай, ошхонага борармиди.

Жаҳонгир чойхонанинг ёнгинасидаги ҳар доимги жойида турган автомашинани таниди. У атрофда ҳеч ким йўқлигига ишонч ҳосил қилгач, тезгина машина эшигини бузиб очиб, салонга кирди. Чарм курткага ўралган бир уюм пулни топиш қийин бўлмади. У пулларни ўзи билан олиб келган сумкага жойлаганида қўли ҳам қалтирамади. Ҳаш-паш дегунча босқинчилик йўли билан беш ярим миллион сўм пулга эга бўлган Жаҳонгирнинг миясига уюшган гуруҳ тузиш фикри келди.

Шаҳар бедарвоза эмас

Жаҳонгир ўзига ўхшаган, “оғирни остидан, енгилни устидан ўтиш”га ўрганиб қолган ҳамтовоқларни излаб топишда қийналди десак, нотўғри бўларди. Босқинчилик географияси ҳам секин-аста кенгайди.

Аввалига уюшган гуруҳ аъзолари ўзлари яшайдиган ҳудуддан узоқроқдаги вилоятларда “фаолият” олиб боришди. Тайинланган одамлар бозорга энг кўп юк олиб келган одамни аниқлаб, савдототиқ тугашини кутишарди. Кейин бечора деҳқон болалари ёки шериклари билан бирор ошхонагами, қаҳвахонагами кириши билан бир гуруҳ талончилар машинадаги пулни санокли дақиқаларда ўмариб, воқеа жойидан яширинишарди.

Одамларнинг жуда катта миқдордаги пул, бошқа моддий товар бойликларини ўғирлик йўли билан ўзлаштирган талончилар ҳуқуқ-тартибот идораларини чалғитиш учун деҳқон бозоридан мол бозорига ўтишди. Нима кўп, мол бозори кўп экан. Баъзи бир туманларда ана шундай бозорларнинг беш-олтитадан эканлиги тўдабоши Жаҳонгирга маъқул тушди.

Энди мижознинг сотишга нима олиб келганлигини пойлашга ҳам ҳожат қолмаганди. Ахир, мол бозорига ҳеч ким қуруқ қўл билан келмаслигини босқинчилар яхши билишарди-да! “Мижоз” шериклари билан мол бозори атрофидаги тўғри келган жойга автомашинасини қолдириб, ичкарига кириб кетса бас, ўша заҳоти ҳозир у нозир бўлган “устаси фаранг” ўғрилар уни тунаб кетишади.

Босқинчилар ана шу тарзда Сирдарё, Жиззах, Самарқанд, Тошкент вилояти, Тошкент шаҳри ва бошқа ҳудудлардаги мол бозорларида қарийб икки, икки ярим йил давомида харидорларни тунаш билан шуғулланишди.

Албатта, “шаҳар бедарвоза эмас” деганларидек, ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари босқинчиларнинг изига тушишди. Буни сезган баъзи жиноий гуруҳ аъзолари четга қочиб кетишган бўлса-да, кейинчалик қўлга олиндилар. Шундай қилиб, талончилар гуруҳининг барча аъзолари — 20 нафардан ортиқ жиноятчи шахс қўлга олинди.

Суд уларнинг ҳар бирига қилган жинояти даражасига қараб жазо чораларини тайинлади. Тўда ташкилотчиси Жаҳонгир Сайдимов ўн икки йилга озодликдан маҳрум этилди.

Суд ҳукми ўқилганда залда ўтирган Шоҳиста опа овоз чиқармай юм-юм йиғлади. Баъзиларнинг унга раҳми келди. Кўпчилик эса, унга одамларни қон қақшатган ўғри-босқинчининг онаси сифатида нафрат билан қарашди. Эл назаридан қолишдан ҳам ортиқ жазо бормикан? Алҳазар!..

МУНДАРИЖА

“Раҳм қилинг, онажон!..”	4
Фарангизнинг фириблари	10
“Оқ от минган” фирибгар	17
Онасининг қотили	25
Саробга айланган орзулар	30
“Жиян” операцияси	38
Сувда оққан қизалоқ	44
Ҳасад алангаси	51
Ўғрини қароқчи урди	57
Висол оқшомидаги фожиа	63
Болали аёллар “овчи” си	69
Маккорлик тўри	74
Азага айланган тўй	78
Боланинг уволи	90
Қотил “куёв”	97
Фирибгарлик тўри	104
Акани укага душман қилмасин	109
Қўшни уйдаги қотиллик	115

БИР ЖИНОЯТ ТАРИХИ	159
Қорадорига “ҳомиладор” аёл	119
Йўлдан чиққан зўравонлар.....	126
Гиппократ қасамига хиёнат	132
Ноқобил фарзанд.....	139
Айланма йўлдаги қопқон	146
Тантиқ қизнинг тақдири.....	152

БИР ЖИНОЯТ ТАРИХИ

Ўзбек тилида

Муҳаррирлар: А. Омонов,
Г. Ортиқхўжаева
Техник муҳаррир: А. Аҳмедов
Саҳифаловчи: Ш. Расулов

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ҳузуридаги
“Адолат” нашриёти. Нашр. лиц. АИ № 228, 16.11.2012.
100192, Тошкент шаҳри, Буюк ипак йўли кўчаси, 69-уй.
Телефонлар: 0(371) 268-28-56, 268-28-57.
Факслар: 0(371) 268-28-43, 268-28-41.
Веб сайт: www.adolatnashr.uz
e-mail: info@adolatnashr.uz

Босишга рухсат этилди 20.12.2017 й.
Қоғоз бичими 84x108 1/32, “Academy” гарнитураси.
Офсет усулида чоп этилди. Босма табоғи 5,0.
Нашриёт ҳисоб табоғи 8,5. Адади 1000 нусха.
-бюртма. Нархи шартнома асосида.

“Print Line Group” хусусий корхонаси
босмахонасида чоп этилди.
Тошкент ш., Бунёдкор шоҳ кўчаси, 44-уй.